

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

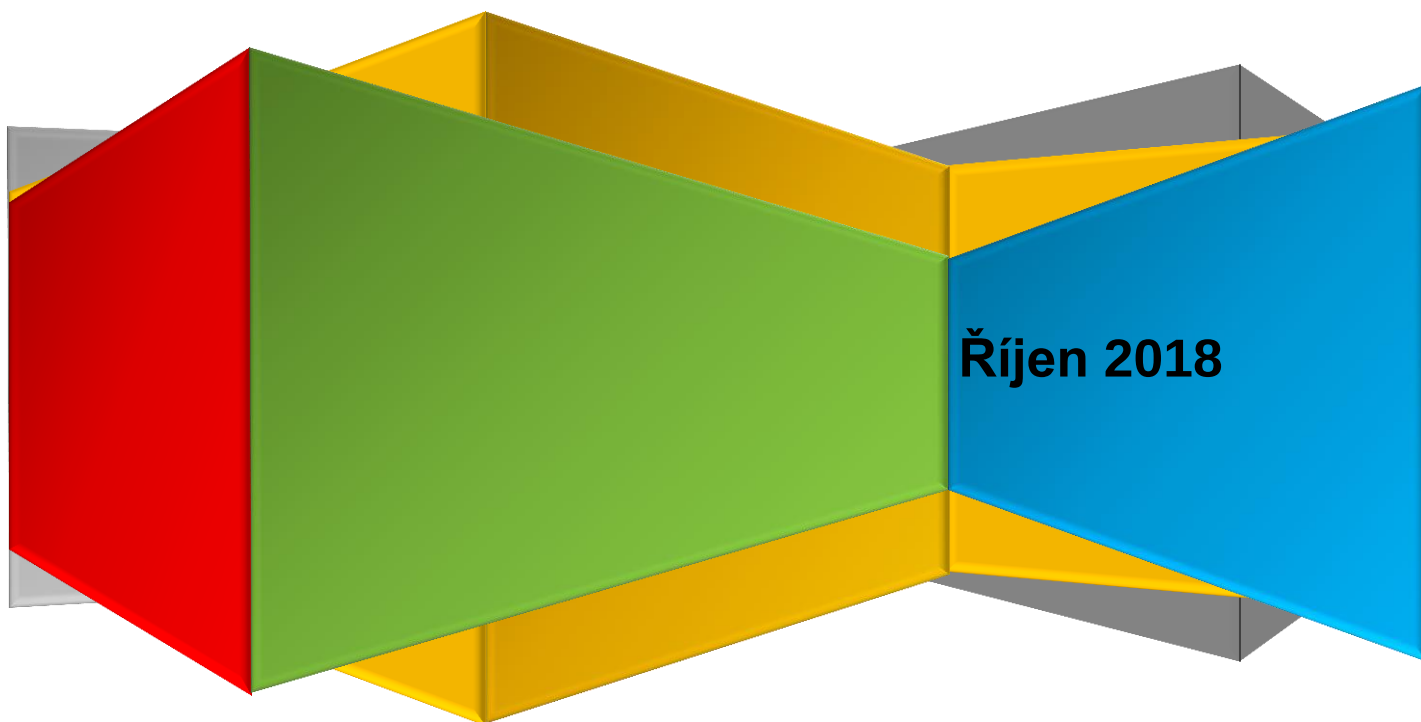
Agentura
pro sociální začleňování

Realizováno v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605.

Tematický výzkum bydlení v Chrudimi

Výzkumná zpráva

Zpracovali: Hana Synková et al., Univerzita Pardubice 2018

Obsah

0. Úvod.....	4
1. Metodologie výzkumu	4
2. Vývoj obyvatelstva a bytového fondu.....	6
2.1 Obyvatelstvo	6
2.2 Byty	9
2.3 Shrnutí.....	11
3. Kolik je na Chrudimsku lidí ohrožených bytovou nouzí?	12
3.1 Škrty v dávkách a zhoršování situace	12
3.2 Skupiny ohrožené příjmovou chudobou	13
3.3 Komplikace vyplácení příspěvku na živobytí v poukázkách	16
3.4 Data z oddělení sociální prevence a pomoci	16
3.5 Shrnutí.....	18
4. Bytový fond města.....	20
4.1 Domovnictví.....	22
4.2 Rychlost poskytování bydlení a spolupráce s nevládními organizacemi	22
4.3 Shrnutí.....	23
5. Cílové skupiny	24
5.1 Osoby v nouzi – lidé bez domova	24
5.1.2 Kazuistiky – rozhovory v noclehárně – starší ženy se zdravotními problémy a muž po návratu z vězení a oddělení od rodiny	25
5.1.3 Shrnutí	27
5.2 Senioři (a zdravotně postižení)	28
5.2.1 Seniorské instituce ve městě a okolí	29
5.2.2 Kazuistiky – rozhovory se seniory a lidmi se zdravotními problémy v bytové nouzi	30
5.2.3 Shrnutí	32
5.3 Rodiny v bytové nouzi a samoživitelé	33
5.3.1 Rodiny v bytech.....	33
5.3.1.1 Kazuistiky.....	33
5.3.2 Rodiny v azylovém domě.....	35
5.3.2.1 Představení Centra J. J. Pestalozziho a jeho cílových skupin	36
5.3.2.2 Potíže uživatelů a důvody obtížného získávání bytů	37
5.3.2.3 Dopady změn v dávkovém systému a postupy řešení situace s bydlením	38
5.3.2.4 Azylový dům, jeho obsazenost a podmínky přijetí	38
5.3.2.5 Sankce v případě porušení domovního řádu, odchod a opětovný návrat klientů	39
5.3.2.6 Migrace klientů a vztahy s dalšími obcemi	40
5.3.2.7 Vize do budoucna a vývoj klientely domu na půl cesty pro mladé v Hrochově Týnci	41
5.3.2.8 Kazuistiky – rozhovory s obyvatelkami azylového domu	41

5.3.3 Rodiny a další informanti na ubytovnách	43
5.3.3.1 Městská ubytovna.....	44
5.3.3.2 Kazuistiky – rozhovory s obyvateli městské ubytovny	46
5.3.3.3 Ubytovna U Cukrovaru, Čankovice – náročná situace rodin s dětmi na ubytovnách a diskriminace romských dětí	47
5.3.3.4 Kazuistiky – rozhovory z ubytovny v Čankovicích.....	49
5.3.3.5 Ubytovna U Krkavce, Chrudim	49
5.3.3.6 Kazuistiky – rozhovory z ubytovny U Krkavce, Chrudim	50
5.3.3.7 Ubytovna Nová Rozhledna, Chrudim	51
5.3.3.8 Další ubytovny a lokality hodné pozornosti	51
5.3.4 Shrnutí.....	52
5.4 Zdravotně postižení	55
5.4.1 Organizace Péče o duševní zdraví	55
5.4.1.1 Problémy klientů s bydlením.....	55
5.4.1.2 Tréninkové byty	55
5.4.1.3 Kazuistika – Příklad úspěchu	56
5.4.1.4 Potíže se získáváním dávek na bydlení	56
5.4.1.5 Plány do budoucna.....	57
5.4.2 Rytmus Východní Čechy, o. p. s.	57
5.4.2.1 Pomoc s bydlením	57
5.4.2.2 Spolupráce s jinými organizacemi.....	58
5.4.2.3 Problém s transformací domovů pro osoby se zdravotním postižením	58
5.4.3 Shrnutí.....	58
5.5 Osoby navracející se z institucí – výkon trestu, dětské domovy apod. ...	60
5.5.1 Děti přicházející z náhradních forem výchovy.....	60
5.5.2 Lidé propuštění z výkonu trestu	60
5.5.3 Shrnutí	62
6. Migrace lidí v bytové nouzi.....	63
6.1 Shrnutí.....	64
7. Organizace poskytující konzultace a tréninkové bydlení.....	65
7.1 Organizace Šance pro Tebe	65
7.2 Farní charita Chrudim	66
7.2.1 Občanská poradna	66
7.2.2 Problém s bydlením.....	66
7.3 SOPRE ČR, o. p. s.	67
7.4 Romodrom, o. p. s.	67
7.5 Shrnutí.....	68
8. Závěr.....	70
9. Doporučení.....	73

Seznam tabulek:

- Tab. 1 – Věková struktura Chrudimi v letech 2007–2017
- Tab. 2 – Přírůstky a úbytky obyvatel Chrudimi 2013–2017
- Tab. 3 – Sňatky, rozvody a potraty v Chrudimi 2013–2017
- Tab. 4 – Největší přírůstky v obcích chrudimského okresu v letech 2016–2017
- Tab. 5 – Největší přírůstky v obcích chrudimského okresu v letech 2017–2018
- Tab. 6 – Největší úbytky v obcích chrudimského okresu v letech 2016–2017
- Tab. 7 – Největší úbytky v obcích chrudimského okresu v letech 2017–2018
- Tab. 8 – Přírůstek a úbytek ve vybraných obcích blízkých Chrudimi 2016–2018
- Tab. 9 – Porovnání bytového fondu v Chrudimi 1991 a 2011
- Tab. 10 – Stáří bytového fondu v Chrudimi
- Tab. 11 – Nabídka realitních serverů 1. 8. 2018
- Tab. 12 – Souhrnná data o populaci ohrožené chudobou a v bytové nouzi
- Tab. 13 – Počet vyplácených příspěvků na živobytí a doplatků na bydlení
- Tab. 14 – Příspěvky na živobytí v nestandardním bydlení
- Tab. 15 – Data za jednotlivé skupiny
- Tab. 16 a 17 – Počty uživatelů azylového domu
- Tab. 18 – Oblasti podpory klientů azylového domu
- Tab. 19 - Počty zletilých v evidenci OSPOD 2015–2017

Seznam grafů:

- Graf 1 – Věkové složení obyvatel Chrudimi 2007 versus 2017
- Graf 2 – Stáří bytových domů v Chrudimi

0. Úvod

Výzkum inicioval Odbor sociálních věcí města Chrudim ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování s cílem získat materiál pro zlepšení nakládání s bytovým fondem. Dalším z cílů bylo prozkoumat situaci s bydlením obecně a zachytit skupiny, které mají se získáním bydlení největší problémy, případně vytipovat rizikové skupiny do budoucna. Ve svém zkoumání se věnujeme zejména cílovým skupinám seniorů, osobám zdravotně postiženým, rodinám s dětmi, samoživitelům, osobám s nízkým příjmem bez domova a v nejistém bydlení či osobám navracejícím se z institucí (z výkonu trestu, z pěstounské péče či dětského domova). Výzkum může sloužit i jako podklad pro možné projekty města v oblasti bydlení. Výzkum je součástí cíle 3 C.3.7 Strategického plánu udržitelného rozvoje města Chrudimi 2015–2030, který plánuje „udržovat nabídku přiměřeného bydlení pro znevýhodněné skupiny obyvatelstva a rozvíjet propustné bydlení ve městě“.

Výzkumná zpráva nejprve představuje, jak se výzkum prováděl a pak přibližuje důležitá demografická data o obyvatelstvu a bydlení, která jsou podstatná pro vyhodnocení bytové situace ve městě. Následuje zásadní kapitola o počtech obyvatel Chrudimi a Chrudimska ohrožených bytovou nouzí získaných z dat úřadu práce, odboru sociálních věcí a dalších databází. Zpráva popisuje bytový fond města Chrudimi a jeho současné využití. Věnuje se podrobně jednotlivým cílovým skupinám – osobám v nouzi, seniorům, rodinám s dětmi a samoživitelům, osobám zdravotně postiženým či osobám, které se navracejí z institucí. V těchto kapitolách nalezne čtenář zprávy příklady životních příběhů lidí z těchto cílových skupin. Popisujeme rovněž zacyklení některých rodin v migraci po regionu. Organizace pomáhající s bydlením, které jsme nepopsaly v jednotlivých skupinách, přibližujeme v poslední kapitole. V závěru shrnujeme nejzásadnější zachycené jevy a předkládáme doporučení. **Čtenáři, který má méně času na prostudování, doporučujeme pročíst shrnutí všech velkých kapitol, nahlédnout do kapitoly 3 popisující souhrnné odhady lidí v bytové nouzi a přečíst závěrečná doporučení.**

1. Metodologie výzkumu

Terénní fáze výzkumu proběhla od března do června 2018, výsledný text byl odevzdán v srpnu 2018. Výzkum provedla PhDr. Hana Synková, Ph.D., a tým z Filozofické fakulty Univerzity Pardubice složený z deseti studentek oboru Sociální antropologie a Humanitní studia.¹ Text sestavila vedoucí výzkumu z vlastních výzkumných dat a výběrově z dat studentského týmu. Výzkum byl zahájen společnou návštěvou výzkumného týmu na Odboru sociálních věcí města Chrudim a noclehárny, kterou spravuje organizace SOPRE ČR. Jednotlivé fáze výzkumu byly průběžně osobně konzultovány se zástupci zadavatelů na koordinačních schůzkách.

Výzkum využíval především metody polostrukturovaného rozhovoru podle předem připravených otázek s jistou mírou flexibility, doplňkově bylo využito pozorování. Dále byla některá data získána studiem podkladových materiálů (např. dokumenty města,

¹ Lucie Bartoníčková, Anna Dmejchalová, Sandra Hašková, Bc. Lenka Jedličková, Bc. Jana Weisbauerová, Vendula Ročňová, Lenka Bobková, Terezie Tuhá, Pavlína Mojdlová a Tereza Zákravská.

výroční zprávy organizací) a zasláním specifikovaných dotazů institucím (Český statistický úřad, městské úřady a další spolupracující organizace). Vedoucí výzkumu provedla deset rozhovorů. Rozhovory proběhly s pracovníky města (s vedoucím odboru správy majetku a vedoucím oddělení správy bytového a nebytového fondu, s vedoucí oddělení sociální prevence a pomoci, se sociální pracovnící, která má na starosti městskou ubytovnu), s vedoucí místní probační a mediační služby, s vedoucí oddělení hmotné nouze úřadu práce, se zdravotně-sociální pracovnící nemocnice, dále byla přítomna pražské schůzce expertka na bydlení s vedoucí sociálního odboru Chrudimi a lokálním síťářem MPSV a hovořila rovněž se správcovou ubytovny Nová Rozhledna. Z nevládních organizací hovořila s krajským vedoucím služeb o. p. s. Romodrom a s ředitelem SOPRE ČR, o. p. s. Vedoucí výzkumu rovněž obesílala instituce se žádostí o data a statistiky.

Studentky během výzkumu provedly 35 rozhovorů, mapovaly především neziskové organizace a jejich zkušenosti s hledáním bydlení pro své klienty (Centrum J. J. Pestalozziho, o. p. s., Farní charita Chrudim, Rytmus Východní Čechy, o. p. s., Péče o duševní zdraví, z. s., Šance pro Tebe, z. s.). Prováděly rozhovory i s klienty organizací (Šance pro Tebe, Centrum J. J. Pestalozziho, klienti odboru sociálních věcí města a obyvatelé městské ubytovny) a několik rozhovorů získaly i u obyvatel obecních bytů v Chrudimi. Navštívily městskou ubytovnu, ubytovnu U Krkavce, ubytovnu v Čankovicích a jedno město poblíž Chrudimi. Některá data získaly i prostřednictvím elektronického dotazování (Centrum sociálních služeb a pomoci Chrudim, Šance pro Tebe).

Celkem se v rámci výzkumu podařilo získat **45 osobních rozhovorů**, dva z nich byly skupinové. Většinu rozhovorů poskytly ženy. Domníváme se, že je to proto, že výzkumný tým byl rovněž složen z žen a tedy byly ochotnější mluvit s výzkumnice a dále byly ženy častěji přes den doma s dětmi. Výpovědi obyvatel v bytové nouzi přibližují to, jak sami vnímají svoji situaci a jak se v ní cítí, a tak by měly být vnímány i čtenáři této zprávy. Výzkumnice nemohly v rámci jedné schůzky získat přehled o všech příčinách špatné bytové situace jednotlivců a rodin, v některých případech se informanti ostýchali o svých problémech mluvit, což je při letném setkání a citlivosti tématu pochopitelné. Kazuistiky zejména z ubytoven byly kráceny s ohledem na bezpečnost bydlení informantů. Citace uvádíme v přirozené hovorové češtině, odstraněna byla jen některá zájmena či jiná nadbytečná slova. Výzkumný tým chce vyjádřit velké díky za čas, který nám věnovali představitelé organizací i jejich klienti a obyvatelé Chrudimska.²

² Z hlediska dat zejména oddělení hmotné nouze místní pobočky úřadu práce.

2. Vývoj obyvatelstva a bytového fondu

Kapitola představuje vybrané ukazatele, které jsou podstatné při přemýšlení o vývoji obyvatelstva a situace s bydlením v Chrudimi. Pokud není uvedeno jinak, data byla získána z veřejně přístupných databází Českého statistického úřadu a z odpovědí na specifické dotazy na tento úřad.

2.1 Obyvatelstvo

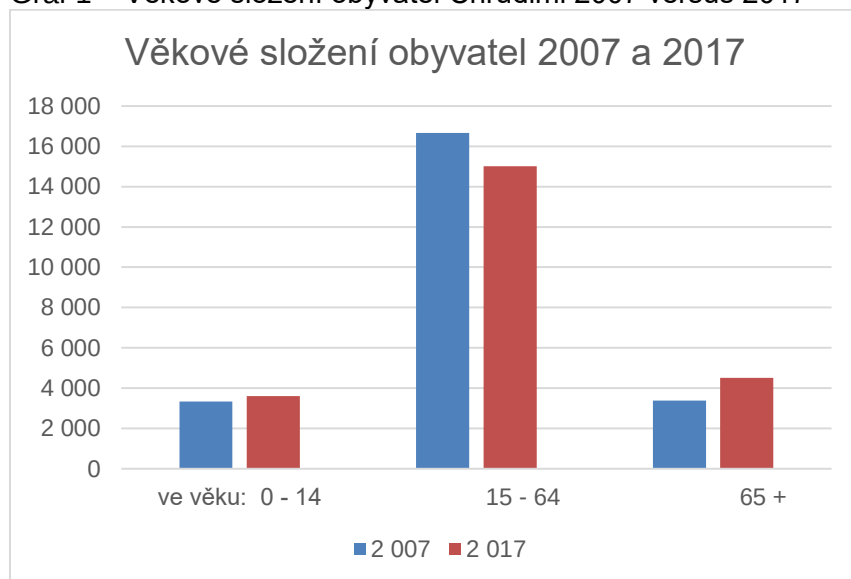
V posledních pěti letech zažívá Chrudim **mírný přírůstek obyvatel**, k 31. 12. 2017 měla celkem **23 133** obyvatel, je to však stále o něco méně než před deseti lety v roce 2007. I přes drobné zvýšení počtu dětí dochází ke stabilnímu **poklesu obyvatel v aktivním věku a nárůstu obyvatel ve věku nad 65 let. Průměrný věk se zvýšil** za posledních deset let o 2,4 roku, tedy na 42,4 let.

Tab. 1 – Věková struktura Chrudimi v letech 2007–2017

Chrudim – věková struktura v letech 2007 až 2017											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stav obyvatel k 31. 12. 2017	23 379	23 374	23 323	23 240	23 217	23 182	22 996	23 002	23 061	23 102	23 133
ve věku:											
0–14	3 334	3 246	3 265	3 267	3 343	3 343	3 304	3 361	3 466	3 532	3 605
15–64	16 660	16 662	16 514	16 363	16 067	15 899	15 624	15 494	15 369	15 181	15 014
65+	3 385	3 466	3 544	3 610	3 807	3 940	4 068	4 147	4 226	4 389	4 514
Průměrný věk	40,0	40,3	40,5	40,8	41,2	41,4	41,8	41,9	42,0	42,2	42,4

Seniorů mezi léty 2007 a 2017 **přibýlo 1129, což je nárůst o 33 %, tedy o třetinu.** Tento růst bude zřejmě do budoucna pokračovat.

Graf 1 – Věkové složení obyvatel Chrudimi 2007 versus 2017

Přírůstky a úbytky obyvatel v posledních pěti letech můžeme sledovat v následující tabulce. V tabulce nevidíme žádné výrazné trendy, pouze celkový mírný přírůstek obyvatel.

Tab. 2 – Přírůstky a úbytky obyvatel Chrudimi 2013–2017

Přírůstky a úbytky obyvatel Chrudimi 2013 – 2017									
Rok	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistě- hovalí	Vystě- hovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Stav 31.12.
2013	23 182	213	211	502	690	2	-188	-186	22 996
2014	22 996	260	230	556	580	30	-24	6	23 002
2015	23 002	259	242	610	568	17	42	59	23 061
2016	23 061	254	225	601	589	29	12	41	23 102
2017	23 102	266	210	558	583	56	-25	31	23 133

Následující tabulka indikuje poměrnou stabilitu rodin (drobné zvýšení počtu sňatků a snížení rozvodů) v Chrudimi.

Tab. 3 – Sňatky, rozvody a potraty v Chrudimi 2013–2017

	sňatky	rozvody	potraty
2013	104	60	107
2014	103	77	70
2015	113	70	78
2016	116	51	84
2017	127	53	85

Prozkoumaly jsme rovněž **přírůstky obyvatel v obcích** okresu. V posledních dvou letech se **zvyšoval** počet obyvatel zejména ve dvou obcích – **Vápenný Podol a Čankovice** (ostatní obce nevykazují nárůst každý rok). Co se úbytků týče, nelze vysledovat v obou letech žádnou pravidelnost.

Tab. 4 – Největší přírůstky v obcích Chrudimského okresu v letech 2016 – 2017

	k 1. 1. 2016	k 1. 1. 2017	Přír. 16/17	procent
Žlebské Chvalovice	106	125	19	17,9 %
Střemošice	175	185	10	5,7 %
Vápenný Podol	228	239	11	4,8 %
Lipovec	232	243	11	4,7 %
Sobětuchy	920	961	41	4,5 %
Perálec	234	244	10	4,3 %
Kostelec u Heřmanova Městce	342	356	14	4,1 %
Dědová	130	135	5	3,8 %
Čankovice	308	319	11	3,6 %
Licibořice	240	248	8	3,3 %

Tab. 5 – Největší přírůstky v obcích Chrudimského okresu v letech 2017–2018

	k 1. 1. 2017	k 1. 1. 2018	Přír. 17/18	Procent
Dolní Bezděkov	185	203	18	9,7 %
Bořice	164	179	15	9,1 %
České Lhotice	109	116	7	6,4 %
Čankovice	319	339	20	6,3 %
Úherčice	129	137	8	6,2 %
Dřenice	380	403	23	6,1 %
Hošťalovice	136	144	8	5,9 %
Vápenný Podol	239	247	8	3,3 %
Smrček	128	132	4	3,1 %
Biskupice	70	72	2	2,9 %

Tab. 6 – Největší úbytky v obcích Chrudimského okresu v letech 2016–2017

	k 1. 1. 2016	k 1. 1. 2017	Přír. 16/17	procent
Hodonín	90	85	-5	-5,6 %
Trojovice	197	189	-8	-4,1 %
Krásné	150	144	-6	-4,0 %
Lány	274	264	-10	-3,6 %
Podhořany u Ronova	271	262	-9	-3,3 %
Otradov	274	267	-7	-2,6 %
Raná	382	372	-10	-2,6 %
Chroustovice	1292	1260	-32	-2,5 %
Kněžice	160	156	-4	-2,5 %
Všeradov	144	141	-3	-2,1 %

Tab. 7 – Největší úbytky v obcích Chrudimského okresu v letech 2017–2018

	k 1. 1. 2017	k 1. 1. 2018	Přír. 17/18	procent
Zájezdec	133	119	-14	-10,5 %
Střemošice	178	185	-7	-3,8 %
Nabočany	126	131	-5	-3,8 %
Honbice	155	161	-6	-3,7 %
Horka	377	391	-14	-3,6 %
Vortová	235	243	-8	-3,3 %
Studnice	454	468	-14	-3,0 %
Bousov	202	208	-6	-2,9 %
Ostrov	212	218	-6	-2,8 %
Rozhovice	275	283	-8	-2,8 %

Co se týče dalších měst a větších obcí blízkých Chrudimi nedochází u nich v letech 2016–2017 a 2017–2018 k výraznějším tendencím. V Heřmanově Městci jde pouze o nepatrný úbytek v obou letech.

Tab. 8 – Přírůstek a úbytek ve vybraných obcích blízkých Chrudimi 2016–2018

	k 1. 1. 2016	k 1. 1. 2017	Přír. 16/17	procent
Chrast	3115	3129	14	0,4 %
Heřmanův Městec	4853	4845	-8	-0,2 %
Prachovice	1402	1390	-12	-0,9 %
Hrochův Týnec	2071	2028	-43	-2,1 %
	k 1. 1. 2017	k 1. 1. 2018	Přír. 17/18	procent
Prachovice	1390	1423	33	2,4 %
Hrochův Týnec	2028	2039	11	0,5 %
Heřmanův Městec	4845	4812	-33	-0,7 %
Chrast	3129	3100	-29	-0,9 %

V oblasti **zaměstnanosti** v okrese Chrudim došlo tento rok k **příznivému vývoji** – od března 2018 začal počet volných míst převyšovat počet nezaměstnaných a podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu se snížil na 1,8 % (údaje od úřadu práce). Nezaměstnanost mužů bývá menší než nezaměstnanost žen a ani Chrudimsko na tom není jinak: **1,4 % mužů** vůči **2,2 % žen**. K 30. 6. 2018 eviduje úřad práce na Chrudimsku **1 326 uchazečů**, z toho 596 pobírajících podporu v nezaměstnanosti, tedy krátkodobě nezaměstnaných. **Dlouhodobě nezaměstnaných bylo v červnu 730** a i toto číslo od začátku roku do června pokleslo, **poměr počtu dlouhodobě nezaměstnaných** na celkovém počtu nezaměstnaných však **zůstává** v posledním půlroce podobný – **kolem 54 %**.

Podle šetření Příjmy a životní podmínky domácností – 2017 (ČSÚ 2018) byla **míra příjmové chudoby** v roce 2017 v ČR **9,1 %** (příjem pod 11 195 Kč) a týkala se například **48,6 % nezaměstnaných osob, 31,4 % domácností samoživitelů, 28,3 % domácností jednotlivců seniorů, 29,3 % domácností osamělých žen** (u mužů jen 16,2 %), **20,9 % domácností žijících v nájmu a 17,4 % úplných domácností se třemi a více dětmi**. Oproti jedné pětina domácností v nájmu ohrožených chudobou jsou vlastníci ohroženi jen z 6,7 %. **Pardubický kraj má míru příjmové chudoby 10,3 %** (2017), tedy o více než procento vyšší, než je celorepublikový průměr. Údaje za konkrétní obce kraje nejsou k dispozici, ale lze předpokládat, že i Chrudim má minimálně desetinu obyvatel pod hranicí chudoby, polovinu nezaměstnaných pod hranicí chudoby, třetinu chudých domácností samoživitelů, seniorů a osamělých žen a pětinu chudých obyvatel v nájmu a větších rodin.

2.2 Byty

Co se počtu bytů v Chrudimi týče, získaly jsme data ze Sčítání lidu, domů a bytů v roce 1991 a 2011 (ČSÚ a vlastní dopočty) a výběrově též z roku 2001. Ze srovnání v tabulce můžeme jasně vidět ilustraci několika trendů – **zvýšil se počet bytů i neobydlených bytů (ze 4,5 % na 8,6 %)³ a počet jednočlenných domácností (cca na plnou jednu třetinu), snížil se průměrný počet osob v domácnostech a obec vlastní jen zlomek původního bytového fondu**. Ve vlastnictví bytů v bytových domech dnes převažuje spoluvlastnictví vlastníků bytů.

³ Jelikož je přes 90 % domů v soukromém vlastnictví, budou tyto neobývané byty nejčastěji soukromé. Obec má volných bytů minimum – viz kapitola 4.

Tab. 9 – Porovnání bytového fondu v Chrudimi 1991 a 2011

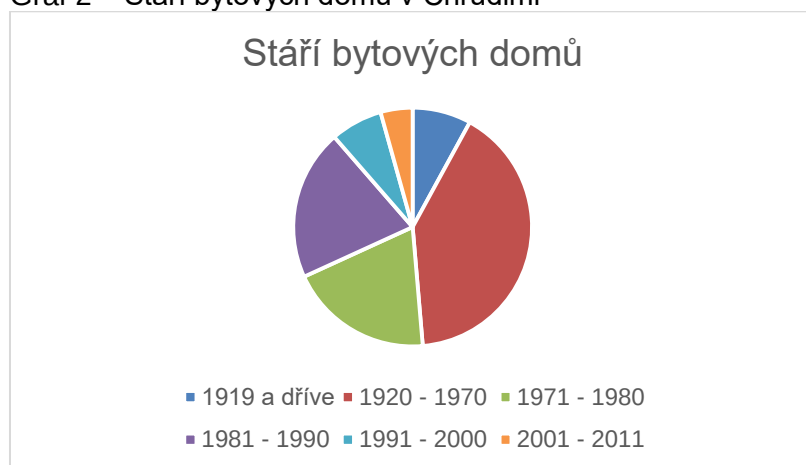
	1991	2011
Počet bytů v Chrudimi	8777	10348
Počet neobydlených bytů	393	890 (408 v rod. domech a 455 v byt. domech, z nich pak 237 prochází změnou uživatele, slouží k rekreaci, je v přestavbě nebo neobyvatelných)
Počet jednočl. domácností	2115	3216
Průměrný počet obyvatel na byt	2,8	2,4
Počet bytových domů ve vlastnictví obce či státu	334	37

Stáří bytového fondu: nejvíce je domů postavených v letech 1920–1970. Po roce 1991 se nepřestávají stavět rodinné domy, ale rapidně poklesl počet nově vystavěných bytových domů a **jen 11 %, tedy 63 domů z celkových 563, bylo vystavěno po roce 1991**. Počet nově stavěných bytových domů od devadesátých let nadále klesá.

Tab. 10 – Stáří bytového fondu v Chrudimi

		Celkem	rodinné domy	bytové domy	ostatní budovy
Domy úhrnem		3 262	2 584	565	113
Domy obydlené		2 970	2 314	563	93
z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu	1919 a dříve	348	288	44	16
	1920–1970	1 006	771	225	10
	1971–1980	447	332	108	7
	1981–1990	434	318	113	3
	1991–2000	324	278	39	7
	2001–2011	316	288	24	4

Graf 2 – Stáří bytových domů v Chrudimi

V roce 2011 žilo **4145** obyvatel Chrudimi v **1913** nájemních bytech. Z celkového obydleného bytového fondu se **pronajímá 20 % bytů** a žije v něm **18 % obyvatel Chrudimi**. V roce 2001 bylo nájemních bytů 1142, došlo tedy k **nárůstu tohoto**

sektoru o 68 %. Můžeme předpokládat, že **tento sektor bude do budoucna dále růst**, zvláště pokud by se rozhodli své byty pronajímat i další majitelé, kteří je nyní nevyužívají. Vzhledem k růstu cen nemovitostí může narůstat i počet lidí, kteří v budoucnu **nebudou bydlet jako vlastníci**.

Některé z těchto bytů se mohou objevit v nabídkách realitních kanceláří. Při pohledu na současnou nabídku největších realitních serverů ze dne 1. 8. 2018 jsme **objevily k pronájmu 10 spíše menších bytů**, jediný byt 3+1 byl nabízen jako pronájem komerčně využitelného objektu za 18 500 Kč. Odečteme-li tento byt 3+1, pohybují se průměrné **nájmy** (často bez poplatků) **okolo 8 800 Kč. Nabídku bytů** k pronájmu považujeme za **velmi úzkou**, s malou možností uspokojit čtyřčlenné a větší rodiny.

Tab. 11 – Nabídka realitních serverů 1. 8. 2018 (vlastní kompilace)

3+1 Pardubická, objekt s bytem a garáží 18 500 Kč
2+1 53 m ² , Na Větrníku, 8 000 Kč
2+kk 60 m ² , Resselovo náměstí, 12 000 Kč
2+kk, 53 m ² , Na Větrníku, 9 000 Kč
2+kk 45 m ² , Strojářů, 8 500 Kč
1+1 60 m ² , Na Kopanici, 10 660 Kč
1+1 42 m ² , Na Kopanici, 7 600 Kč (plus 1900 Kč popl.)
1+1 41 m ² , Škroupova, 8000 Kč
1+1 36 m ² , Na Ostrově, 7 000 Kč
1+kk 36 m ² , Vrchlického, 8 500 Kč

Vzhledem k tématu našeho výzkumu je důležitý rovněž údaj **713 neúplných domácností se závislými dětmi** (rok 2011). V roce 2001 bylo těchto domácností 838, tedy došlo k **poklesu o 15 %**.

2.3 Shrnutí

Chrudim se vyznačuje rostoucí stárnoucí populací, mírným přírůstkem obyvatel a klesající nezaměstnaností (zde se samozřejmě situace může změnit), ovšem se stabilním procentem dlouhodobě nezaměstnaných. V porovnání s předchozími desetiletími přibývá neobydlených bytů i jednočlenných domácností. Bytový fond stárne, staví se zejména byty v rodinných domech, obec vlastní jen zlomek bytového fondu. Roste procento nájemních bytů i lidí, kteří bydlí v nájmech a pravděpodobně si vlastnictví bytu nebudou moci dovolit. Nabídka na realitním trhu je velmi malá a úzká, s nájmy okolo 8800 Kč bez poplatků. Chybí byty s větší velikostí či počtem pokojů. Stejně jako v celé populaci lze předpokládat, že desetina obyvatel města je pod hranicí chudoby, že je polovina jejích nezaměstnaných pod touto hranicí a že třetina domácností samozivitelů, seniorů a osamělých žen je chudých. Dále bude chudých cca jedna pětina domácností v nájmu a větších rodin.

3. Kolik je na Chrudimsku lidí ohrožených bytovou nouzí?

Pokud není uvedeno jinak, je zdrojem dat v této kapitole úřad práce. Data často nelze získat přímo za obec, ale za celý okres (tedy ORP – obec s rozšířenou působností). Kde bylo možné, snažily jsme se získat data i za obec Chrudim a některá data jsou terénními odhady. Nejprve představíme současnou situaci v oblasti dávek na bydlení a dalších dávek a pak se pokusíme vyčíslit velikost jednotlivých cílových skupin, se kterými by se mělo v bytové politice počítat. Počet lidí pobírajících dávky není stoprocentním indikátorem velikosti dané skupiny lidí v bytové nouzi, protože řada lidí dávky nemusí pobírat (nezařídila si je, případně je její příjem takový, že na ně nedosáhne, ale přesto se v bytové nouzi nachází), případně byla i z evidence sankčně vyřazena. Důležité je i porozumět současným sociálním reformám, které některým cílovým skupinám mohou ztížit přístup k financím. Domníváme se však, že kombinace údajů z úřadu práce, z terénního pozorování a z výkazů a odhadů všech sociálních pracovníků, se kterými jsme mluvili, může předložit poměrně dobrý obrázek o velikostech skupin a trendech jejich růstu.

3.1 Škrty v dávkách a zhoršování situace

Pro představu o velikosti populací v bytové nouzi je důležité znát počet příjemců příspěvku a doplatku na bydlení. Příspěvek na bydlení je dávka státní sociální pomoci a je přístupná lidem, kteří mají sociální pojištění a bydlí ve standardním bytě, kde mají trvalý pobyt. Doplatek na bydlení je dávka hmotné nouze, kterou lze vyplácet i do jiných forem bydlení a podléhá každoměsíčnímu individuálnímu posuzování. Lze ho získat, pokud má rodina příjem do 1,3násobku životního minima a pobírá příspěvek na živobytí.

Protože se v roce 2017 zpříšňovala pravidla vyplácení doplatku na bydlení a snižovaly se vyplácené částky do ubytoven (viz níže), došlo na místním ÚP k poklesu počtu vyplácených dávek i snížení celkové vyplácené částky, ovšem jen minimálně. Od června 2017 se posuzuje například takzvané sepětí s obcí, na základě tohoto nařízení však „ubýlo“ jen minimum případů. **Do ubytoven se už dlouhá léta nevyplácí 100 % nákladů, v červnu 2017 tato částka poklesla z 90 % na 80 % normativních nákladů.** Avšak i když již podruhé **došlo k celostátnímu snížení těchto doplatků, majitelé bohužel nesnížili ceny ubytování** a lidé musejí více doplácet z jiných zdrojů, například z příspěvku na živobytí nebo z práce načerno. Problém je, že část příspěvku na živobytí se nyní vyplácí v poukázkách (viz níže) a lidé potřebují hotovost.

Vezměme si příklad reálného nájmu, který jedna rodina platí v ubytovně U Krkavce (o ubytovně viz kapitola 5.3.3.5). Majitel požaduje 17 tisíc Kč, což je však daleko nad takzvanými místně obvyklými normativními náklady. Z normativní částky se dále odečte 20 % (aby byla částka na 80 %) a **rodina tak celkově může získat 6–7 tisíc Kč. Zbývajících přes 10 tisíc Kč si musí opatřit jinak** – vzít z dávek na živobytí nebo si na ně vydělat brigádami. Při rozhovorech se sociálními pracovníky lidí bédují, kde na to mají vzít, zároveň ale mají minimální šanci se ubytovat jinde.

Úřad práce také musí nově (od roku 2017) posuzovat „místně obvyklé nájemné“ u různých typů bytů a „obvyklé služby“, což je poměrně zatěžující při oslovování

různých zdrojů (realitní kanceláře apod.). Cenové mapy, které byly kdysi pro Českou republiku vytvořeny, nejsou již aktuální.

Na základě toho, že začala být opět povinná neplacená veřejná služba pro nezaměstnané a lidé nebyli ochotni či schopni odpracovat 20 hodin měsíčně, **klesly 80 lidem dávky příspěvku na živobytí z životního minima na existenční minimum (2200 Kč)**. Veřejná služba má stále volná místa. Placené veřejně prospěšné práce se ukazují jako efektivnější opatření.

V Chrudimi se měsíčně do ubytoven vyplácí momentálně 24 dávek hmotné nouze, v Čankovicích 10 a ve Slatiňanech 2 dávky. Většinou jde o kombinaci příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení. V tomto čísle jsou i někteří senioři. Pokud se podíváme na čísla vyplácených dávek, je evidentní, že řada z lidí na ubytovnách dávky hmotné nouze nebere. Někteří mohou být i sankčně vyřazení například za to, že se nedostavili na schůzku.

3.2 Skupiny ohrožené příjmovou chudobou

Podle úřadu práce jsou **nejvíce příjmovou chudobou ohroženy:**

1. samoživitelky s jedním dítětem (z hlediska bydlení, jak potvrzují ostatní informanti, však mají nad rodinami s více dětmi výhodu)

2. rodiny s více dětmi

3. senioři s důchodem těsně kolem 6 tisíc Kč. Problematická situace nastává u seniorů, kteří svým důchodem o něco převyšují 1,3násobek životního minima a nemají nárok na dávky. Ti se mohou dostávat do životní, bytové, dluhové a jiné tísně. Úřad práce se důchodcům snaží přiznat alespoň symbolický příspěvek na živobytí, aby pak mohli získat dávku doplatku na bydlení. Takto spolupracují i s domovy seniorů v regionu. Důchodci však mají oproti samoživitelům výhodu, že se jim důchod jako příjem započítává jen z 80 %, kdežto rodičovský příspěvek, přídavky na dítě či výživné se započítávají ze 100 %, důchodce by tedy dostal větší dávky než samoživitelka se stejným příjmem. Senioři mohou také získat finance z jiného systému, než je hmotná nouze, tedy příspěvek na péči ze státní sociální podpory.

4. autorka zprávy by do těchto kategorií přidala ještě kategorii „zadlužení“. Ta se může prolínat s různými skupinami obyvatel, přibývá i zadlužených seniorů apod. Pro přiznání dávek se samozřejmě bere v úvahu psaný příjem, ne ten reálný po exekuci.

Řadu klientů blokuje v nalezení bydlení kauce, která je často trojnásobkem nájmu a klienti si na ni nejsou schopni vzhledem ke svým příjmům našetřit. Nabídnout dávku mimořádné okamžité pomoci na kauci je technicky možné, ale téměř se to nedělá, musel by nastat nějaký stav nouze. Z klientů, které pobírají dávky hmotné nouze, je výjimečné, pokud by někdo získal standardní bydlení v nájemním bytě. Jen několika šťastlivcům se podařilo získat městský byt, u řady je bariérou zadlužení u města případně trvalý pobyt mimo Chrudim.

Pronajímatelé ubytování „pro chudé“ se v některých případech chovají poměrně neomaleně a volají na úřad práce, jaký doplatek a kdy budou jejich nájemníci dostávat. Krom toho, že ÚP nemůže poskytovat informace třetím stranám, to předem stejně není možno říci.

Níže uvádíme data, která jsme získaly z úřadu práce (většinou květen 2018) a která přehledně shrnují nejohroženější kategorie obyvatel. Doplněny jsou našimi vlastními odhady a zjištěními (počty lidí na ubytovnách, v azylových domech) a některými údaji (počet osob v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než rok a déle než 5 let), které získala Mgr. Zuzana Korecká z Agentury pro sociální začleňování pro Vstupní analýzu pro město Chrudim v únoru 2018. U ubytoven sčítáme kapacitu městské ubytovny, ubytovny U Krkavce a místních obyvatel v ubytovně Nová Rozhledna.

Tab. 12 – Souhrnná data o populaci ohrožené chudobou a v bytové nouzi (zdroje ÚP, vlastní dopočty a odhady, Vstupní analýza ASZ a <http://mapaexekuci.cz/>)

Počet osob v exekuci	1313 – 6,7 % obyv. Chrudimi nad 15 let, průměrný počet exekucí na osobu 4,9 6 % seniorů v exekuci ⁴
Počet nezaměstnaných osob v exekuci	80
Počet osob v evidenci uchazečů o zaměstnání	338 (bez uvedení počtu dětí, Chrudim, červen 2018)
Počet osob v ev. uchazečů o zam. déle než rok	105 (bez uvedení počtu dětí, Chrudim, údaj ze Vstupní zprávy)
Počet osob v ev. uchazečů o zam. déle než 5 let	30 (bez uvedení počtu dětí, Chrudim, údaj ze Vstupní zprávy)
Počet uchazečů, kteří si přivydělávají (v tzv. nekolidujícím zaměstnání)	18
Počet osob vykonávajících veř. prospěšné práce a veřejnou službu	VPP 24, VS 3
Počet sankčně vyřazených osob za poslední rok	523, z toho 190 Chrudim
Počet domácností v hmotné nouzi	218 domácností, tj. 536 osob, z nich 225 nezaopatřených dětí (v okrese celkem 446 domácností)
Počet domácností s doplatkem na bydlení	V Chrudimi 115 domácností, tj. 300 osob, z nich 118 nezaopatřených dětí , zbytek domácností v hmotné nouzi může pobírat příspěvek na bydlení (v okrese 212 domácností)
Počet příjemců příspěvku na bydlení v okrese / z toho Chrudim	744, z toho Chrudim odhadem 30 %, tedy např. 223
Počet klientů azylového domu	72 ročně, včetně dětí
Počet obyvatel 3 ubytoven, které jsme navštívili	až 126, včetně dětí

Pokud rozdělíme tyto údaje podle jednotlivých cílových skupin, uvidíme, že nejčastěji se hmotná nouze týká jednotlivců, následovaných samoživiteli a rodinami s dětmi. Pokud bychom sečetli samoživitele a rodiny s dětmi versus jednotlivce, **rodiny v hmotné nouzi mírně převažují**. Bytů samoživitelů máme v Chrudimi 713 (údaj z roku 2011), tedy **v hmotné nouzi je minimálně 9,3 % samoživitelů a samoživitelů** (ne každý samoživitel v hmotné nouzi pobírá dávku hmotné nouze).

⁴ Z obcí chrudimského okresu mají nejvyšší podíly exekucí Bor u Skutče 28,5 % obyvatel nad 15 let, Zájezdec 19,3 %, Prachovice 18,2 %, Honbice 16,6 %, Křižanovice 15,3 %, Žlebské Chvalovice 14,1 %, Podhořany u Ronova 13,8 %, Hrochův Týnec 12,8 % a Dolní Bezděkov 12,3 %.

Tab. 13 – počet vyplácených příspěvků na živobytí a doplatků na bydlení (zdroj: ÚP)

	Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení
Jednotlivci v nouzi	85	36
Samoživitelé	66	33
Rodiny s dětmi	47	34
Senioři	7	5
Zdravotně postižení	6	5
Vícečetné rodiny bez nezaopatřených dětí (alespoň 2 dospělí v rodině)	6	2
Lidé opouštějící instituce	1	0

Nejvíce nestandardních obydlí představují ubytovny. Jak je vidět z odhadu počtů bydlících na třech navštívených ubytovnách (126), ne všichni, kdo bydlí na ubytovně, pobírají dávky hmotné nouze, stejně tak odhad lidí bez střechy nad hlavou je dvojnásobný než počet vyplácených dávek (kol. 30).

Tab. 14 – Příspěvky na živobytí v nestandardním bydlení (zdroj: ÚP)

Příspěvky na živobytí v nestandardním bydlení	Počet příspěvků
Ubytovny	34 domácností (až 80 společně posuzovaných osob) – z toho Chrudim 24, Čankovice 10, Slatiňany 2 ⁵
Lidé bez střechy nad hlavou	16
Část bytu	7
Azylové domy	6
Jiné než obytné prostory	2
Rekreační objekty (chatky apod.)	1
Hotely	0
Domy na půl cesty, domovy se zvláštním režimem	0

⁵ Součet nesedí z toho důvodu, že rozložení dávek do jednotlivých lokalit jsme získali v době, kdy dávek bylo 36, o několik měsíců později dvě dávky ubyly.

3.3 Komplikace vyplácení příspěvku na živobytí v poukázkách

V prosinci 2017 se začalo 35 až 65 % dávek příspěvku na živobytí vyplácet v poukázkách u osob, které je pobírají nad 6 měsíců. Níže se dočteme, že i toto opatření může ztěžovat financování bydlení. O nefunkčnosti tohoto opatření hovořily téměř všechny osoby, se kterými jsme dělaly rozhovory. Původní idea byla, že za poukázky není možné nakoupit cigarety, alkohol, nebo jimi platit v hernách. Nyní ÚP vyplácí cca **440 příjemců** v okrese měsíčně, v penězích to dělá **550 000 Kč (tj. na jednoho příjemce v průměru 1250 Kč)**. Největší problém je vyplácení poukázek do domovů seniorů, do léčeben a nemocnic. Poukázky je problém klientům těchto zařízení nejen doručit, ale ti je pak ani nemohou účinně utratit. Příjemci by si měli přijít osobně poukázky vyzvednout na úřad, ale to lidé v těchto institucích samozřejmě nemohou, stejně tak jako nedojdou do obchodů. Proto do některých těchto zařízení poukázky dováží přímo ÚP a domov seniorů v Heřmanově Městci též vyjednal možnost dodávek nákupů za poukázky. Někteří lidé též neumí platit poukázkami a za malou položku nákupu jsou schopni dát poukázku s mnohem vyšší hodnotou. Novela zákona by měla některá pochybení napravit a vyplácení v poukázkách zrušit u domovů seniorů, sociálních služeb, zdravotnických zařízení a u lidí s omezením svéprávnosti.

Někteří klienti jsou též nešťastní z diskriminace, kterou zažívají při placení poukázkami. Například bývalý policista se setkal při placení s poznámkou, že „*socky jdou nakupovat*“. Rovněž se klienti setkali s tím, že obchody poukázky nechtěly brát, i když byl obchod veden jako ten, kde se dá poukázkami nakupovat. Personál nebyl dostatečně proškolený. Nebyl proškolený ani v tom, že na sociální poukázky neplatí omezení pěti stravenek na nákup. Některé obchody si dokonce vymýšlejí, že za poukázky lze nakoupit jen některý sortiment nebo značku. Za poukázky by mělo být možné nakoupit kromě jídla i oblečení, drogerii, léky nebo školní potřeby, lidé však musejí nakupovat jen v těch obchodech, které mají s ÚP smlouvu, a to nejsou všechny. Někdy smlouvu nemají obchody, které jsou levné, a lidé pak musejí nakupovat v dražších obchodech. Například v Kauflandu poukázky neberou, naopak v Albertu a Tesco ano. V některých malých obcích obchody nemají smlouvy uzavřené. Lidé, co hůře chodí, mají problém dojít na druhý konec Chrudimi do poukázkového obchodu. Protože lidé potřebují hotovost, například i na zaplacení bydlení, mění si poukázky zpět na hotovost údajně u Vietnamců – s úrokem 10 %, tedy z malé částky, kterou dostanou, mají nakonec ještě méně. Jiné zdroje mluvily dokonce i o tom, že z poukázky 100 Kč mohou dostat třeba jen 70 Kč. Výsledkem reformy je tedy i to, že se **některým lidem nedostává hotovost, kterou potřebují doplácet náklady například na ubytovně, případně si ji nevýhodně směnit a přijdou o peníze.**

3.4 Data z oddělení sociální prevence a pomoci

Čísla z úřadu práce doplňujeme údaji z Oddělení sociální prevence a pomoci Městského úřadu. Ty samozřejmě jsou opět jen výsekem situace (nejsou zde data z jiných oddělení nebo od nevládních organizací), ale ilustrují zejména nárůsty klientů. Pokud porovnáme rok 2016 a 2017 je **nárůst největší právě u osob, které se nacházejí v nejistém či neadekvátním bydlení**: v roce 2016 to bylo 32 lidí, kteří

nově požádali o pomoc, v roce **2017 to bylo 82 nových klientů**, což je **nárůst o 156 %**. Celkově pak v tomto roce oddělení **pracovalo se 148 lidmi z této cílové skupiny, což je dvakrát více než v roce 2016**, kdy to bylo 71 (nárůst o 108 %). Další nárůst byl u rodin s dětmi – v roce 2016 pracovali s 1 rodinou, v roce 2017 to bylo již 27 rodin (nárůst 2600 %), senioři – rok 2016 celkově práce se 27, v roce 2017 celkem s 39 (nárůst o 44 %), u osob ohrožených rizikovým způsobem života jsou počty cca konstantní, drobné navýšení je v počtu osob bez přístřeší (z 11 na 14 – 27 %) (celkově se však jejich počet odhaduje kolem třiceti – někteří nespolupracují s organizacemi).

Ne všechny nárůsty však musejí být způsobeny jen zhoršením situace. Problematiku statistik vysvětluje vedoucí oddělení následovně (citace z e-mailu): *„U statistických výkazů je problém v tom, že zařazení do cílové skupiny je čistě na aktuálním posouzení sociálního pracovníka. Tedy pokud se na něho obrátí rodina, která řeší bydlení, bude zařazena např. mezi osoby, které se nacházejí v nejistém či neadekvátním bydlení a ve skupině rodin s dětmi se vůbec neprojeví. Rovněž tak může řešit zdravotní postižení někoho v rodině a také nebude v kolonce rodin s dětmi. S rodinami s dětmi pracuje primárně OSPOD⁶ a je schopen jim pomoci v rámci sociální práce s dalším mimo problematiku dítěte. Ale v rámci spolupráce a také díky navýšení počtu soc. pracovníků na našem oddělení se snažíme s rodinami více pracovat i u nás. Vždy je na nás, jaký problém klient řeší jako nejpodstatnější v tu chvíli, a podle toho je zařazen do cílové skupiny. Rovněž metodika k vyplnění statistického výkazu může být každý rok jiná a někdy dochází ke změně názvu cílových skupin. Dalším faktorem je rozšíření povědomí veřejnosti o činnosti sociálních pracovníků na obci, takže nárůst je i z tohoto důvodu. Ne každý, kdo řeší nějaký problém, se musí nutně na sociálního pracovníka na obci obrátit.“*

Pokud se podíváme na situaci perspektivou oddělení sociální prevence, jsou odhady následující:

Rodiny s dětmi – počet rodin s dětmi na ubytovnách nepatrně přibývá. Částečně to může být tím, že rodiny po ubytovnách „kolují“. V případech vystěhování majitelem z důvodu dlužného nájemného rodiny postupně vystřídají více ubytoven v lokalitě. Počet našich dlouhodobě žijících rodin na ubytovnách je konstantní, občas do Chrudimi „dokoluje“ i jiná rodina, obvykle to bývá jen na přechodnou dobu.

Závislosti – Kouření marihuany se velmi rozšířilo i mezi děti do 15 let. Na městské ubytovně je situace kontrolovaná, alkohol i drogy jsou zakázány, porušení ubytovacího řádu znamená odchod z ubytovny. Větší problémy jsou na komerčních ubytovnách – pozorujeme **nárůst tohoto problému za poslední roky**.

Osamělé matky s dětmi – dlouhodobě odbor pracuje s cca 5, nárůst nezaznamenán.

Zdravotně postižení, senioři – jedná se spíše o seniory se zdravotními problémy, lidi s nízkým důchodem nebo seniory, kteří jsou osobami v hmotné nouzi a nevzniká jim nárok na starobní důchod. Nemají možnost hradit si pobytové nebo pečovatelské služby. Ti, co žijí na ubytovně, jsou na tom ještě lépe, většina využívá jen služeb **nocleháren – tato skupina osob vzrůstá**,

⁶ Orgán sociálně právní ochrany dětí.

navýšení z minulých let asi o 10–15 %, do budoucna představuje velký problém, nejsou k dispozici pobytová zařízení pro lidi s nízkým příjmem.

3.5 Shrnutí

Rozhovory identifikovaly jako nejohroženější skupiny obyvatel **samoživitelky, velké rodiny a seniory s malým důchodem** (tato skupina vzrůstá i podle sociálních pracovníků). Skrytá kategorie jsou rovněž osoby **zadlužené** s exekucí na příjmy. Sociální pracovníci signalizují i nárůst závislostí zejména u lidí na komerčních ubytovnách.

Co se počtů týče, přinášíme ještě novou souhrnnou tabulku s daty prezentovanými i v dalších kapitolách. Paradoxně lépe lze odhadnout počet lidí na ulici než počet lidí žijících v nevyhovujícím – nejistém či neadekvátním bydlení – tito lidé jsou mnohem více „skrytí“ a jen část z nich může spolupracovat se sociálními pracovníky. K určitému číslu můžeme dospět součtem azylových domů a ubytoven, hůře se dostáváme k lidem, kteří žijí v nezakladovaných prostorech, případně mají krátkodobé smlouvy.

Tab. 15 – Data za jednotlivé skupiny (zdroje – vlastní dopočty a výzkum, ÚP)

Domácnosti, které nemají na zaplacení svého bydlení a pobírají na ně příspěvek či doplatek	Kol. 340 domácností, až 880 lidí (3,8 % populace Chrudimi)
Osob v hmotné nouzi	Min. 536 osob
Odhad lidí bez střechy nad hlavou	30, ročně noclehárnu opakovaně využije okolo 269 osob, z toho 37 % žen
Obyvatel ubytoven ve městě a azylového domu	Okolo 156, v azylovém domě se ročně na 30 lůžkách vystřídá okolo 70 osob
Samoživitelé v hmotné nouzi	Min. 70 (desetina z celkového počtu)
Senioři ve finanční tísní (s exekucí)	271
Žádosti do pobytových zařízení z místní nemocnice – LDN	120–130 ročně, plus 3 městské byty
Žádosti o ubytování na městské ubytovně (většina neuspokojena)	70
Žádosti o ubytování osob s duševním onemocněním	Min. 8 neuspokojených klientů ročně
Program bydlení pro osoby mentálně postižené (Rytmus)	2–3 ročně
Osoby propuštěné z výkonu trestu řešící bydlení	10 klientů měsíčně

V podstatě u všech cílových skupin existuje propojený problém **práce-bydlení-dluhy**. Základem **řešení** je jakékoli **zvýšení příjmů** klienta, tak aby se dalo najít alespoň nějaké ubytování. V dnešní době dochází k **prohlubování krize v bydlení** ve většině cílových skupin zejména kvůli zvyšování finanční náročnosti a nedostupnosti bydlení. Sociální pracovníci zaznamenávají zvýšený zájem o konzultace týkající se bydlení. Dávky v ubytovnách jsou hrazeny od minulého roku jen z 80 %, majitelé nesnížili ceny a lidé musí doplácet velké nájem z jiných zdrojů a kvůli vyplacení skrze poukázky se jim nedostává hotovosti. Do standardních nájemních bytů, za které by platili i třeba jen polovinu nájmu, se nemají šanci dostat mj. kvůli kauci a neochotě pronajímatelů. V poslední době vzrostly nájem v Chrudimi

kolem 25 %. Zhoršení situace je možné předpokládat i jako důsledek dalších škrťů plánovaných v dávkovém systému na státní úrovni (plánuje se například určitá forma sloučení příspěvku na bydlení a doplatku na bydlení).

4. Bytový fond města

Popis bytového fondu města byl vypracován s pomocí rozhovorů a mailových informací z odboru správy majetku. Město má k dispozici **481 bytů**. O přidělení bytů rozhoduje Rada města Chrudim na základě doporučení bytové komise. Jako podklad pro jednání bytové komise si odbor vyžádá stanovisko o dluzích u města a pak vydá doporučení pro komisi, která si může vyžádat i další podklady. V Zásadách pro hospodaření s byty města Chrudim (2013) existují následující **důvody pro přidělení bytu**:

- A) **naléhavé potřeby města** – sem spadají zaměstnanci města, ale i jiní veřejně potřební zaměstnanci, osoby, které jsou obětí živelné katastrofy
- B) **sociální potřeba** – např. pro rozvedená manželství, pokud bude prokázáno ohrožení výchovy nezletilých dětí, případně pro rodiny v nouzi a další osoby v péči odboru sociálních věcí
- C) **zdravotní důvody**, pokud šetření prokáže opodstatněnost, nelze přidělit vlastníkům jiného bytu
- D) v případě **demolice** nebo opravy bytového domu ve vlastnictví města Chrudim
- E) **systém propustného bydlení** – cílem systému je možnost osvojit si znalosti a dovednosti nezbytné k získání a udržení trvalého bydlení. Prvním stupněm systému by mělo být krizové bydlení typu ubytovny nebo azylového domu, druhým tréninkové byty a třetím samostatné bydlení s terénní službou v případě potřeby. Tréninkové byty jsou ve vlastnictví města a pronajímají se poskytovateli sociální služby. Poskytovatel tento byt bude dále pronajímat vybraným klientům na základě podnájemní smlouvy.
- F) žadateli, který se zaváže byt **zrekonstruovat**

Žadatel musí splňovat alespoň jednu z priorit naléhavosti. V roce 2013 byla směrnice novelizována a přibyla tam F skupina, tedy přidělení bytu vlastníkovu na základě příslibu rekonstrukce bytu za odpuštění nájmu po určitou dobu. Tento důvod přidělení se dosud nevyužil, protože se ukázal jako smluvně neprůchodný. Pokud by se nájemce vystěhoval dříve, než se mu vrátí investice, město by mu muselo peníze vyplácet ze svého, tedy muselo by na to mít blokovanou rezervu v rozpočtu.

Byt reálně nemohou získat lidé, kteří nemají v Chrudimi trvalý pobyt. V zásadách je sice stanoveno, že pokud bude mít Chrudim neobsazené byty, mohou poskytnout byt i žadatelům, kteří nemají trvalý pobyt v obci (stejně tak se mimochrudimské osoby mohou účastnit výběrového řízení na nájem bytu), ovšem k tomuto stavu nedochází a byty poskytnuté mimochrudimským žadatelům činí ročně 0 osob. Stejně tak reálně nemohou získat klasický byt u města zadlužení žadatelé, ač toto kritérium pro osoby v nouzi není stanoveno (zřejmě proto, že za byt je považována i bytová jednotka v azylovém domě či na ubytovně) a je stanoveno jen pro žadatele účastnící se výběrového řízení. **Praxe přidělování standardních bytů v případě osob v nouzi tedy akceptuje užší profil uchazečů, než umožňují samotná pravidla.**

Pokud bychom sestavili žebříček **nejčastějších důvodů pro nepřidělení**, byl by zhruba následující:

1. nemají trvalý pobyt na území města Chrudim
2. dluží nebo dlužili městu Chrudim (popelnice, pokuty, správní poplatky nebo nájemné)

3. nesplňují ani jednu z podmínek pro přidělení bytu, tzn. písm. a) až f) v zásadách pro hospodaření s bytem ve vlastnictví města, účinnost od 1. 10. 2013.
4. vlastní nemovitost k bydlení kdekoli (byt, RD, apod., třeba jen v podílovém vlastnictví)
5. jsou rozvedení, ale nemají ještě vypořádané SJM (byt, dům)

Ročně si o byt žádá kolem 300 lidí (**299 za rok 2017**), řada z těchto žádostí jsou však žádosti prodloužené (byty se přidělují na rok), nových je **cca 120. Z nich získá byt 12 lidí, tedy cca 10 %**. Na byty existuje pořadník a žádosti se projednávají postupně dle pořadí.

Složení žadatelů podle četnosti:

1. matky samoživitelky (nevdané nebo rozvedené)
2. lidé středních let až senioři, kterým pronajímatel vypověděl nájemní smlouvu nebo přišli o vlastní byt např. v rámci exekuce
3. lidé, kteří se rozvádějí a nechtějí již bydlet se stávajícím partnerem
4. mladí lidé, kteří se chtějí osamostatnit
5. zaměstnanci MěÚ a jím zřízených organizací

Nyní čeká na byt cca 5 lidí, které by podle odhadů informantů měli být schopni do roka ubytovat. V pořadníku končí nejčastěji **matky samoživitelky** s nevyřešeným statusem, dosud nerozvedené, protože vypořádané společné jmění manželů je v praxi odboru podmínkou přidělení. Zde je praxe přidělování opět přísnější než Zásady, protože podle zásad lze byt přidělit osobám v manželství, kdy manželé žijí prokazatelně odděleně, a manželstvím, která jsou v rozvodovém řízení. **Navrhujeme tuto praxi přehodnotit a posuzovat reálnou situaci žadatelek.**

Schválením nejčastěji projdou (odhadem):

- 65 % samoživitelé
- 25 % postižení (duševně nebo tělesně, nebo vážné zdravotní problémy)
- 5 % úplné rodiny
- 1 % pěstounské rodiny
- 1 % jiné organizace (Dětské centrum Veská, SOPRE, o. p. s., Péče o duševní zdraví, středisko Chrudim)
- 3 % bytové potřeby města

Bytů se uvolní cca **25 ročně**, opravují je dle rozpočtu, se kterým pracují. Jsou schopni opravit cca 4–5 bytů ročně. Neopravených a neobsazených bytů je cca **6–7**. Uvést byt do dobrého stavu stojí cca 250 tisíc Kč, odbor disponuje 2,5 mil. Kč ročně na údržbu celého bytového fondu. Příjmy z nájmu z městských bytů jsou cenným příspěvkem do rozpočtu, byty **ročně vydělají cca 12 miliónů Kč, z nichž se** do údržby vrací cca **20 %** a zbytek financí se využije na jiné potřeby města.

Byty jsou standardní 1. a 2. kategorie s dálkovým topením. Město nepožaduje kauci (a bylo by pro něj i administrativně náročné ji zavádět). S nájmy hospodaří dobře a nevznikají mu dluhy. U nájemců, u kterých si nejsou jisti placením, nastavují kratší dobu smlouvy či zkrácenou výpovědní lhůtu. Pokud nájemce dvakrát během doby nájmu nezaplatil nájem včas a v plné výši, město přehodnocuje prodloužení nájemního vztahu. K vystěhovávaní dochází cca jen ve 2 případech ročně.

Krom běžných bytů má město **85 bytů v domě s pečovatelskou službou** (nájemné dle údaje z roku 2016 31,58 Kč m²/měsíc). Domy s pečovatelskou službou se nacházejí na adrese Strojařů 1141, Obce Ležáků 215 a Soukenická 158. Tyto tři DPS má na starosti Centrum sociálních služeb a pomoci Chrudim. Čtvrtý DPS Komenského 57 byl v roce 2017 přeměněn na komunitní dům (tzv. KODUM) o kapacitě 12 bytů. Postupně se v něm proměňuje skupina lidí. Mohou tam bydlet jednotlivci nebo páry bez dětí, které nevlastní nemovitost, věkem spíše starší. V tomto domě se platí nájemné 33,29 Kč/m² za měsíc. Bezbariérové byty má Chrudim 2 v ulici Strojařů a cca 4 Na Větrníku.

Dále město disponuje 15 byty pořízenými z dotace, kde je měsíční nájemné 31,58 Kč/m² podlahové plochy/měsíc. Tyto byty nalezneme v Azylovém domě. Město vede rovněž některé své byty jako „sociální bydlení“, a to Na Větrníku (1396-1397, č. 1248) – 60 bytů a Rooseveltova (č. 490) – 15 bytů, v nichž je výše nájemného 51,95 Kč/m².

V městských bytech mimo seniorské instituce v současné době bydlí odhadem většinou lidé do 50 let, zhruba polovina z nájemníků jsou samozivitelé, kompletních rodin cca 15 %, dále jsou to například zdravotně postižení.

4.1 Domovnictví

Při správě bytů odbor správy majetku experimentuje s **institucí domovnictví**. V současnosti funguje cca 5 domovníků v některých vchodech v ulicích Rooseveltova, Revoluční, Přemysla Otakara, ČS armády a Na Větrníku. Podle odboru by jich mohlo být i mnohem více, ale ve vchodech se jim nedaří nacházet vhodné osoby. Někteří domovníci dostávají příspěvek 500 Kč hrubého měsíčně, jiní 2000 Kč. Domovnictví není ukotveno v dokumentech města.

V jiných městech bývá domovnictví poměrně funkčním nástrojem, zde jsme měly možnost hovořit pouze s jedním otevřeným informantem ze tří oslovených, a tak nemůžeme funkčnost této instituce šířeji posoudit. Oslovený domovník organizuje úklid v domě, a tak šetří finance, které by nájemníci dávali úklidové firmě, a pomáhá i s drobnými opravami. Domníváme se, že pokud by domovnictví fungovalo jako v případě tohoto informanta a pokud odbor správy majetku domovníky chválí, **doporučujeme uvažovat o jeho rozšíření a přesnějším definování.**

4.2 Rychlost poskytování bydlení a spolupráce s nevládními organizacemi

Ukazuje se jako důležité, že bytové jednotky na ubytovně, v azylovém domě, v Komunitním domě, a v Centru sociálních služeb a pomoci, může město v rámci zrychleného řízení na doporučení sociálního odboru **rychle poskytnout** jednotlivcům v bytové nouzi. Rozhodování rady města totiž zpravidla trvá dva měsíce. Město má sociální síť, která sanuje potřeby klientů – noclehárna, denní centrum pro osoby bez domova a přístřeší, azyl, domy s pečovatelskou službou, komunitní dům a další a komunikuje i s ostatními poskytovateli pobytových a jiných služeb v rámci ORP. Celý

system je dobře propojen a je poměrně flexibilní. Více o těchto službách se bude možné dočíst v následujících kapitolách.

Některé byty z bytového fondu města jsou smluvně **propůjčeny** k využívání i místním nevládním organizacím, stejně tak nevládní organizace provozují sociální služby pro město například v jeho azylovém domě. Zástupci města si chválí, že v době, kdy dům spravovalo město a byla tam bezpečnostní agentura, tvořily se v azylovém domě dluhy, nyní si vše NNO hlídá samo a dluhy se netvoří. Podmínky azylového domu jsou nastaveny velmi vhodně, je dobré, že se zde může ubytovat celá rodina a nejen matka s dětmi. Úřad pracuje s tezí, že „**Není dobré vytahovat jednoho člověka, ale i celou rodinu**“. Někteří pracovníci města soudí, že nevládní organizace mají i větší možnost začít spolupracovat se soukromníky (město by nemohlo investovat do bytu, který vlastní soukromník).

V podstatě na všech úřadech, které jsme navštívili, se ukázal **podstav sociálních pracovníků**. Pro kvalitní péči o klienty doporučujeme myslet i na toto kritérium a i na jejich slušnější platové ohodnocení.

4.3 Shrnutí

Město má vypracovány směrnice, podle kterých přiděluje byty zejména na základě naléhavosti a potřeby. O byty, kterých je 481, je velký zájem a ročně je uspokojena cca desetina žadatelů (např. 12 lidí). **Nevypořádané společné jmění manželů někdy zdržuje přidělení bytu, proto navrhujeme tuto podmínku přehodnotit.** Byty jsou pro město vítaným zdrojem financí. V některých vchodech městských domů fungují domovníci a odbor by rád tuto instituci rozšířil. Několik bytových jednotek (např. na městské ubytovně) má v gesci odbor sociálních věcí a osvědčuje se, že je může rychle přidělit akutním případům. Odbor poskytuje i několik tréninkových bytů nevládním organizacím (3 organizaci Péče o duševní zdraví, z. s., a 1 organizaci SOPRE ČR, o. p. s.)

5. Cílové skupiny

Ve svém výzkumu se věnujeme zejména cílovým skupinám nízkopříjmových seniorů, osobám zdravotně postiženým, rodinám s dětmi, samoživitelům, osobám s nízkým příjmem bez domova a v nejistém bydlení či osobám přicházejícím z institucí (z výkonu trestu, z pěstounské péče či dětského domova). Tyto skupiny byly z hlediska sociálního vyloučení a přítomnosti v nestabilním a nekvalitním bydlení vyhodnoceny jako nejohroženější. V jednotlivých kapitolách se pokusíme přiblížit bytové potřeby každé z těchto skupin a ilustrujeme je několika kazuistikami.

5.1 Osoby v nouzi – lidé bez domova

Osoby v bytové nouzi, zejména ty bez střechy nad hlavou, mohou využít služby **noclehárny SOPRE ČR s kapacitou 23 lůžek**. Za noc se zde platí **50 Kč**, případně 30 Kč pro místní, vyprání stojí 25 Kč. Přes den je možné navštívit nízkoprahové denní centrum, kde se klientům dostane odborné pomoci nebo i například možnosti umýt se, získat ošacení a ohřát se. Někteří klienti využívají služby denního centra například jen jednou týdně a přijdou se do organizace umýt a převléci, jinak žijí „venku“. Organizace disponuje i potravinovou bankou. Jedenkrát do měsíce mají na potraviny nárok klienti, kteří nevyužívají služeb noclehárny, potraviny ze sbírky určené pouze pro klienty noclehárny jsou vydávány dle potřeby.

Ředitel SOPRE odhaduje **počet lidí bez střechy nad hlavou kolem 30**. Jiný zdroj odhaduje, že vyložené na ulici (lavičky...) může být 3–5 lidí, jiní přespávají v různých improvizovaných přístřeších (např. staré nádraží). Až polovina ze třiceti lidí nevyužívá služeb. Městský odbor sociálních věcí má v kategorii bez přístřeší **14 aktivních klientů, nově asi 4**.

Pravidelných návštěvníků noclehárny je 10; 2 z nich se vrací v různých intervalech, jeden klient je zde již 12 let. Kapacita lůžek je podle registru sociálních služeb 23 lůžek, 12 pro muže a 11 pro ženy. Kapacita denního centra je 20 lidí. Co se týče míry **využití lůžek, jde o 76 %**. **Počet klientů v posledních třech letech mírně narůstá a výrazně roste i míra využití služeb**. V roce 2015 využilo nízkoprahové **denní centrum** 5155 uživatelů (100 žen a 178 mužů), v roce 2016 již 5886 (100 žen a 177 mužů) a v roce 2017 6505 uživatelů (114 žen a 182 mužů). Počet klientů denního centra vzrostl mezi těmito léty z 278 na **296 osob**. **Procento žen** vzrostlo z 36 na **38,5**. **Noclehárnu** v roce 2015 využilo 4202 uživatelů, v roce 2016 5172 (99 žen a 170 mužů) a v roce 2017 5709 uživatelů (1254 žen a 4455 mužů – zde jsme bohužel nezískaly data o počtu individuálních klientů). Noclehárnu využilo (v roce 2016) okolo **269 osob**. Okolo **37 % klientů noclehárny jsou ženy a ženy** využívají noclehárnu, co se týče **míry přespávání, z 22 procent**.

Charakteristika klientů využívajících noclehárnu je následující – z **1/3 jde o invalidy** a lidi se zdravotními potížemi, z **¼ jde o klienty, kteří mají potíže s alkoholem**. Přímou v noclehárně či denním centru se však pít alkohol nesmí a organizace nepřijme opilého klienta na lůžko. Pokud však jsou podmínky pro pobyt na ulici velmi nepříznivé (mrzne), lze poskytnout i službu „teplá židle“ (klient může strávit noc na židli v teple). Organizace konstatuje, že ve spolupráci s dalšími službami města zatím nedošlo k umrznutí osob na ulici. **Oproti předchozím letům**, kdy byla noclehárna

plná zejména přes zimu, **je poměrně naplněna i přes léto**. Co se exekucí týče, podle pracovníků je mají všichni klienti, tedy **zadlužení je potíží ze 100 %**.

Úřad práce poskytuje také mimořádnou okamžitou pomoc pro některé nocležníky v noclehárně. Odhaduje počet lidí bez domova kolem 10 až 20 (ti, kteří je kontaktují). Někdy poskytuje doplatek na bydlení i do prostor nezkolaudovaných na byty, do nebytových prostor typu dílna, případně do rekreačních staveb. Vhodnost takové stavby pro bydlení však musí opakovaně posoudit stavební úřad, a pokud stavba podmínky nesplňuje, nedostane bydlící osoba doplatek na bydlení. Znamená to, že pokud by někdo nocoval např. v úřadem neschválené garáži, nevznikl by mu nárok na doplatek na bydlení.

Pokud dále klient (nebo společně posuzovaná osoba) po 6 měsících pobírání příspěvku na živobytí nevykoná veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin měsíčně, neúčastní se projektů organizovaných ÚP ČR, není osobou výdělečně činnou alespoň v rozsahu 20 hodin měsíčně, osobou invalidní ve 2. stupni, osobou s nárokem na podporu v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci apod. (viz zákon č. 111/2006 Sb.), poklesne mu příspěvek na živobytí na existenční minimum 2200 Kč měsíčně.

5.1.2 Kazuistiky – rozhovory v noclehárně – starší ženy se zdravotními problémy a muž po návratu z vězení a oddělení od rodiny

Provedly jsme rozhovory s klienty noclehárny, jednalo se o dvě ženy a jednoho muže, někteří z nich byli romského původu. **Obě dvě ženy byly starší a obě dvě trpěly zdravotními problémy**. Klienti využívali služeb noclehárny v rozmezí mnoha let až několika týdnů.

Muž se ke své minulosti vyjádřil těmito slovy: *„Byli sme v podnájmu v bytě 5 měsíců s ženou a dětma. Měli jsme smlouvu vždycky na měsíc.“* Ptaly jsme se, kde se svou rodinou byl nejvíce spokojen. *„Byli sme spokojený v (městě poblíž Chrudimi), pak sem šel sedět. Manželka neměla peníze na placení nájmu. V (městě poblíž Chrudimi) jsme byli v podnájmu 7 let. Po návratu z vězení jsme se dvakrát stěhovali, poslední byt byl v Chrudimi, kde jsme bydleli těch 5 měsíců.“* První žena pochází z blízkého města, poté se s rodiči přestěhovala do Chrudimi, kde její matka žije dodnes a otec už zemřel. Matka nechce, aby u ní bydlela. Informantka má i syna, který bydlí na severu republiky a prý o její situaci neví. Druhá žena zde žije s přestávkami již dlouhou dobu (12 let). V daných přestávkách pobývala po různých jiných ubytovnách. Jedno období bydlela s tehdejším přítelem v městském bytě. **Přítel neuhradil nájem, byli tedy nuceni se vystěhovat** a poté informantka skončila na noclehárně.

Když jsme se zeptaly informanta, jak je zde spokojený, odpověděl: *„Je to lepší než být venku.“* Muž je **oddělený od své manželky a čtyř dětí**. *„Žena s dětma je v domečku na půli cesty (míněno v azylovém domě). Je to tam o dost lepší.“* První žena by zlepšila program pro klienty noclehárny, například by zavedla **animátorku**, aby měli klienti lepší náplň volného času. Druhá žena řekla k nevýhodám: *„Když je někomu špatně, tak jen leží na stole, nemůže si jít lehnout, kdy se mu chce. Já bych potřebovala víc ležet, protože jsem po dvou infarktech, ale nemůžu, člověk*

musí dodržovat pravidla, nemůžeme si uvařit, protože nemáme vařič, máme jen mikrovlnku. Stálo by to elektřinu. Když chce člověk jíst, musí platit“ (vysvětlení citace: vařič existuje, avšak za vaření se platí 10 Kč, což je činí méně dostupným). Informanti celkově oceňují možnost přespání a vstřícnost personálu, negativy jsou nedostatek soukromí, přístup do pokojů pouze přes noc a malé vybavení denního centra.

Muž uvedl, že není v kontaktu se sociálními pracovníci. První žena oproti němu spolupracuje se všemi sociálními pracovníci, například z různých neziskových organizací v Chrudimi, v Pardubicích, prý i v Hradci Králové. Se spoluprací je spokojená spíše průměrně. Avšak druhá informantka je s prací sociálních pracovníků spokojená. *„Jsou mladé, vstřícné, připadám si jako doma. Jako máma s dcerou. Vždy, když tam přijdu, udělají mi kafe.“* Když jsme se informanta ptaly, zda za ním jeho žena s dětmi může přijít na návštěvu, řekl: *„Vzhledem k tomu, že jsem na noclehárně, tak oni za mnou mohou přijít kdykoliv.“* Jako podmínky pobytu na noclehárně zmínil: **„Nesmí se tady chlastat, kouřit. Když tady chcete být, zaplatí se 50 korun.“** **„Za vyprání se platí 25 Kč, sprchu mají zadarmo a platí 50 Kč/noc.“** První informantka k tomu dodala: *„(...) nesmí tady být lidi, kteří jsou pod vlivem drog, to je jasný, nesmí tady být lidi, kteří jsou psychiatricky nemocní, no, což je v podstatě taky jasný.“* Také zmínil, že jich bývá 7–8 nocležníků na pokoji. Druhá informantka se vyjádřila takto: *„V jedné místnosti spí více lidí, 6 ženských pohromadě.“* Oba dva informanti se shodli na tom, že **nemají dostatek soukromí**, a druhá žena k tomu dodala: *„Musíme vycházet. Když mě něco nasere, řeším to. Nikdy jsem nebyla drzá, ale na hlavu si taky nenechám kadit.“* Muž je na noclehárně velmi krátkou dobu, proto neměl moc ponětí o nedostatcích nebo konfliktech. Konstatoval ale, že místo je celkem **odlehlé od centra** a děti to mají daleko do školy. S tím, že je místo daleko od centra, souhlasí i ženy. Naštěstí jim zde jezdí každou hodinu městská doprava. Budovu noclehárny a ubytovny lze kvůli jejímu umístění v průmyslové zóně u frekventované silnice a koncentraci chudých lidí charakterizovat jako sociálně vyloučenou.

Klienti noclehárny hospodaří s minimálními financemi. Muž odpověděl na otázku financí slovy: *„Mám 3320 korun na měsíc z brigád. To mám jen já. Žena má své a má přídavky na děti.“* První informantka odpověděla na otázku financí toto: *„To se ani neptejte, strašně málo, ani životní minimum, no. Protože vlastně já mám jenom důchod a kvůli tomu vlastně nemám nárok na žádný dávky a tak dále, jo. A maminka je v důchodě, takže jako chtít něco po mamince, to je vždycky bitka. A telefon mít musím, internet si držím, protože to je prostě vstupenka do světa, to je jasný, že jo. (...) Takže jako, jestli mě zbude tisícovka, no a léky mám každé měsíce, že jo, v podstatě, takže to taky prostě nějaký výdaje jsou.“* Druhá informantka řekla: *„Celkem mám 3 400 Kč, 1 200 na poukázky a 2 200 Kč mám podporu. Šetřit nejde. Nájem 7 000 až 8 000 bych neutáhla a je pro mě problém kauce.“* **Městský byt si také dovolit nemůže, jelikož má dluhy na poplatcích za odpad.** *„Už mám dluh jen 300 nebo 500 Kč a v pondělí tam musím jít se složenkou.“* Ptaly jsme se, zda si hodlají zažádat o městský byt a proč myslí, že jim to nevychází. Muž řekl: *„Jednak to je kvůli rasové diskriminaci vůči Romům a taky protože máme děti, které musíme živit a máme málo peněz na kauci.“* Nyní čekají, jestli jim vyjde příspěvek z nadace. Pokud se budou stěhovat, chtěli by poblíž Chrudimi. Druhá informantka místo pobytu nespécifikuje: *„Jsem ochotná se přestěhovat, aspoň bych poznala nové lidi.“* Množství financí klientům noclehárny neumožňuje našetřit si na kauci a často ani

platit komerční nájem, a tak je jejich setrvávání ve špatných bytových podmínkách dlouhodobé. Někteří mají dluhy i u města, které splácejí.

5.1.3 Shrnutí

Odhad lidí bez domova je kolem 30 osob. Oproti předchozím rokům bývá na noclehárně většina lůžek zaplněna i v letních měsících. Z jedné třetiny jde o osoby invalidní či se zdravotními potížemi, z jedné čtvrtiny se závislostí na alkoholu. Všichni klienti mají dluhy.

Klienti noclehárny SOPRE považují za největší **problémy nedostatek financí** – z příjmů životního, nebo dokonce existenčního minima (3410 Kč / 2200 Kč) je obtížné vyžít, zvláště pokud je potřeba platit léky nebo něco dalšího. Z rozhovorů vyplynulo, že klienti noclehárny jsou ochotni akceptovat nastavený režim, dodržování pravidel a placení jednotlivých poplatků. Za negativa, stejně jako obyvatelé ubytovny ve stejné budově, považují zejména polohu zařízení a frekventovanost MHD, jelikož je těžké a **zdlouhavé se dopravit do centra města**, například na městský úřad. Pro klienty noclehárny je též náročné přijmout omezení spojené s nemožností si lehnout přes den (u osob se zdravotními problémy). Někteří klienti by ocenili **více aktivit v denním centru**. Mezi bezdomovci se objevují **lidé s invalidním důchodem**. Bezdomovectví též **rozděluje rodiny** – muž je například na noclehárně a jeho žena s dětmi bydlí v azylovém domě.

Městský byt či jiné bydlení si nejsou schopni zajistit kvůli výši financí, která se u klientů noclehárny pohybuje okolo 3000 Kč měsíčně, dluhům nebo odlišnému místu trvalého bydliště v případě městského bytu. Ti informanti, kteří splňují podmínky, mají žádosti o přidělení městského bytu zamítnuty, většinou nejsou schopni vysvětlit proč a přestávají mít důvěru k systému. Faktory, kvůli kterým se klienti noclehárny **dostali na ulici, souvisí často s výpadky příjmů, zdravotními potížemi (nízký invalidní důchod), následným zadlužením a závislostmi (alkohol)**.

5.2 Seniori (a zdravotně postižení)

Ohledně seniorů provedla vedoucí výzkumu rozhovor se zdravotně-sociální pracovníci oddělení LDN místní nemocnice a obraz doplnil i rozhovor s vedoucí oddělení sociální pomoci a prevence. Řadu údajů o vzrůstající nízkopříjmové seniorské populaci i jejím zadlužení jsme uvedly již v předchozích kapitolách.

Na **LDN** mohou být pacienti maximálně tři měsíce. Pokud to dovolí kapacita a pokud je ohrožen převoz klienta do domácí péče nebo do dalšího zařízení, má LDN k dispozici sociální hospitalizaci, kde lze tento pobyt prodloužit. Pacienti po propuštění z LDN mohou jít do Hamzovy léčebny nebo do jiné instituce zařízené rodinou, v tom případě jsou na LDN kratší dobu. Pokud rodina hospitalizovaného nezařídí návazné ubytování, nastupuje sociální pracovníce. U romských pacientů se to nestává, ty si většinou berou rodiny domů. Sociální pracovníci zajímá, zda se něco změní po zavedení ošetřovného v rodině od prvního června.

Ročně pracovníce LDN vyřizuje **120–130 žádostí do pobytových sociálních zařízení**, z toho **do městských bytů cca 3**. To se děje například, pokud při přechodu z akutního lůžka není momentálně volné lůžko v pečovatelském domě. Rozdíl oproti sociálním zařízením je v tom, že sociální byt není vybavený a taktéž do bytu nesmějí zadlužení lidé. Někdy se stane, že klient jde nejdříve z nemocnice zpět domů, a když se to neosvědčí, jde do pečovatelského domu. Pokud jde do tohoto zařízení, přichází situaci posoudit i jejich sociální pracovníce. Ze zákona musí proběhnout šetření do 3 měsíců od podání žádosti o umístění, zpravidla to trvá měsíc, ale někdy i déle. Pobytové služby se zařizují spádově podle trvalého bydliště hospitalizovaného i v rámci celého Pardubického kraje. V Chrudimi se nemocniční LDN přednostně obrací na Centrum sociálních služeb a pomoci.

Přehled žádostí v posledních letech:

2014 – 154

2015 – 121

2016 – 132

2017 – 129

Na byt v pečovatelském domě existují **čekací doby v řádu měsíců, ale i let**, někdy tedy může být od města pomoci rychleji. Někdy žádají i do více zařízení. Lůžkové kapacity se v Chrudimi mají nyní rozšiřovat (nezjistily jsme přesnější informaci). Zdravotně-sociální pracovníce by uvítala **rychlejší umístování**, ovšem kapacity nejsou. Nájemné je v bytech městských domů s pečovatelskou službou (DPS) stanoveno ve snížené výši na 31,58 Kč/m² (cena je cca o 20 Kč za m² nižší než u běžného nájmu). Vzhledem k velikostem bytu je platba za nájem a služby spojené s bydlením ve výši od 2500 Kč do 4000 Kč, nejčastější platba je cca 3500 Kč měsíčně. Za poskytované úkony pečovatelské služby jsou výdaje v průměru 1500 Kč měsíčně. Lze tedy konstatovat, že obyvatel bytu **v DPS hradí měsíčně 5000 Kč** za bydlení a poskytované služby. U soukromých poskytovatelů se mohou ceny pohybovat mezi **13 000 – 20 000 Kč** i více, podle služeb, které poskytují.

Potíž je umístit lidi, kteří mají **závislosti**, případně **Alzheimerovu nemoc**. Pokud klient nekonzumoval alkohol v nemocnici, je možné jej umístit do domova se zvláštním režimem. Hodně lidí jde **z nemocnice také na ubytovnu**, zejména pokud

jsou **mladší a mají problémy s alkoholem. Pacientů v hmotné nouzi** mají kolem **10–20 %**, zároveň to bývají právě ti, kteří bojují se závislostmi a spíše jsou to osamělí muži. Někdy dojde k **zacyklení**. Klienti se opijí, něco se jim stane, dostanou se na LDN do nemocnice, pak zase na ubytovnu a cyklus se znovu opakuje. Do azylového domu většinou nemohou, tam je limitovaný alkohol a tam také musí být člověk samostatný.

Při pobytu v nemocnici je potřeba mít alespoň **dávku hmotné nouze**. Pokud sem přijde člověk, který před hospitalizací pobíral příspěvek na živobytí, musejí to nahlásit úřadu práce (a pak znovu každý měsíc). Příspěvek mu z životního minima klesne na existenční minimum 2200 Kč. Je tomu tak proto, že je o něj v nemocnici po všech stránkách postaráno. Po propuštění z nemocnice si klient o navýšení příspěvku musí znovu požádat. Pokud klient pobírá příspěvek na péči a je v nemocnici od prvního do posledního dne v měsíci, dávka je v této době (po měsíci hospitalizace) pozastavena a znovu se vyplácí až po návratu klienta do původní péče.

Pokud jde klient do pečovatelského domu, vyřizují se mu příspěvky na péči, dále například příspěvky či doplatky na bydlení, nebo zařízení doplácí rodina. Takový klient musí mít **placeno zdravotní pojištění** – pokud by si ho neplatil, byl by problém (např. u cizinců), ale nestává se to zatím často. Pokud však doroste generace lidí s dluhy u zdravotních pojišťoven, může to být problém. Zdravotně-sociální pracovníce se setkala i s člověkem, co **nedostal žádný důchod, protože neměl odpracováno** a to je pak špatné. Při umísťování klientů není možné příliš sledovat kvalitu zařízení či ubytoven, pracovníce je ráda, že některé klienty vůbec umístí. Pokud je někdo nemohoucí a má hmotnou nouzi, žádají o invalidní důchod a příspěvek na péči.

Sociální pracovníci nemocnice se stalo, že se starala o seniora vyloučeného z domova seniorů pro porušení pravidel, potom následovalo umístění na ubytovnu. Podobný příběh vypráví i vedoucí prevence – senior si v domově důchodců zapálil cigaretu, čímž porušil řád, instituce ho pak vysadila před ubytovnou U Krkavce a místním sociálním pracovníkům nedala vědět. U jiného klienta, který byl v tak špatném zdravotním stavu, že by na ubytovně nemohl být, se podařilo zařídit LDN. Setkala se však i s případy, kdy si přeplněné LDN člověka tak dlouho předávaly mezi sebou, protože nebylo klienta možno umístit do návazného zařízení, až zemřel.

Vedoucí oddělení rovněž považuje za největší riziko do budoucna lidi, kteří jsou celý život na dávkách a nevznikne jim nárok na důchodové pojištění z důvodu neodpracovaných let nebo jsou závislí na péči jiné osoby (pobírají příspěvek na péči). Zařízení je pak nevezmou (jak jsme psaly výše, těchto lidí přibývá 10–15 %). O tomto riziku ví i kraj a shání pro tyto lidi budovu, bude však nutné s nimi více počítat i na obcích. Potíž najít adekvátní bydlení není jen pro seniory bez důchodu, ale jde i o **mladší ročníky, které pracují načerno** bez pracovní smlouvy a stane se jim **úraz**. Komplikací je **pohybové postižení** nebo i třeba drobná **psychická porucha**. Bydlení se těžko shání pro lidi, kteří mají **kombinované potíže** a nezapadají do představ institucí o cílové skupině.

5.2.1 Seniorské instituce ve městě a okolí

Služby pro seniory v Chrudimi poskytuje například **Centrum sociálních služeb a pomoci Chrudim**. Jedná se o příspěvkovou organizaci města, která poskytuje pečovatelské služby, služby denního stacionáře a dále zdravotní a ošetrovatelskou péči. Cílovou skupinou tohoto centra jsou z 90 % senioři, z 85 % klienti s chronickým onemocněním. Mezi nejčastější potíže klientů patří částečná nebo úplná ztráta soběstačnosti při péči o svoji osobu a domácnost. Pro klienty se jejich dům stává problémem v případě, že se například jedná o byt bez výtahu, ale také se pro ně stává nebezpečný i přesun do koupelny nebo schody v přízemí. Důvody obtížného získávání vyhovujícího bydlení pro seniory vidí organizace v **nedostačující kapacitě i finančně dostupných službách**. V roce 2017 měla organizace **279 klientů v pečovatelské službě**. Organizace i předává kontakty na sociální pracovníky MÚ, doporučuje ubytovny a městské byty a další pobytové sociální služby. Organizace sama byty nemá, pouze doporučuje. Byty přiděluje město Chrudim na základě nepříznivé sociální situace a potřebnosti poskytování pečovatelské služby. Výše nájmu odpovídá velikosti bytu a smlouva je zpravidla na dobu určitou. Sociální služby organizace jezdí dělat i mimo město Chrudim. V rámci jejich služeb se snaží reagovat na aktuální potřeby obyvatel a tak zlepšovat situaci. Mezi nimi a městem Chrudim (i jinými institucemi) funguje dobrá spolupráce.

Komunitní dům v Komenského ulici byl původně dům s pečovatelskou službou, ale protože jeho obyvatelé tolik neodebírali služby, CSSP tento dům ze své gesce vyňalo. Obyvatelé dostali na výběr, jestli se chtějí přestěhovat. V domě zůstala skupina obyvatel „na dožití“ a dochází tam terénní pečovatelská služba. Cílovou skupinou tohoto domu je například samostatný senior s důchodem, který by nedosáhl na městský byt a se kterým sociální odbor pracuje.

Další organizací poskytující služby pro seniory je soukromé zařízení firmy SeneCura (která je součástí společnosti ORPEA podnikající na celém světě). V provozu je od roku 2015 a nabízí domov pro seniory s kapacitou 34 lůžek a domov se zvláštním režimem s kapacitou 60 lůžek pro pacienty s různými formami demence. Nabízí jednolůžkové a dvoulůžkové pokoje.

Dále v Chrudimi najdeme **Domov seniorů Chrudim** (neboli Lůžkové a sociální centrum pro seniory, o. p. s.). Ten kromě terénní služby poskytuje 40 lůžek pro seniory s demencí a 20 pro seniory. Přesné ceny za péči jsme u těchto zařízení nenašli, avšak pouze **náklady** na jednoho klienta v privátním i státním zařízení se pohybují dle médií kolem **28 až 35 tisíc korun měsíčně** (část uhradí příspěvek na péči).⁷

5.2.2 Kazuistiky – rozhovory se seniory a lidmi se zdravotními problémy v bytové nouzi

Vdovec po zadlužené manželce v obecním bytě

Informant bydlí v městském bytě. Nastěhoval se sem po smrti své ženy, která měla dluhy a kvůli tomu si již nemohl dovolit předešlé bydlení. Bydlí sám, děti nemá. Výhodou toho bydlení je, že i přes špatnou finanční situaci má střechu nad hlavou.

⁷https://www.euro.cz/archiv/aby-to-nebyla-sebevrazda-2-1360470#utm_medium=selfpromo&utm_source=euro&utm_campaign=copylink (cit. 30. 7. 2018).

Byt má v dobrém technickém stavu, protože cokoli je rozbité si pan A. dokáže sám opravit a předělat. Nastavení placení nájmu je vyhovující, ale cena by vzhledem ke kvalitě bydlení mohla být menší. I lokalita, kde nyní bydlí, je horší než jeho předešlé bydlení. Pán je v důchodu, chodí na jednorázové brigády, tudíž nemá moc jistý a ani stálý příjem. Většina jeho důchodu jde na splátky dluhů, zbytek na nájem, který také doplácí z příplatků na bydlení a částečně i z brigád. Ostatní výdaje rovněž platí z výdělků z brigády.

Seniorka s nízkým příjmem v komerčním zařízení

Zařízení, které jsme navštívily, slouží k dlouhodobému ubytování. Řada lidí zde bydlí kolem 5–7 let a snaží si zde bydlení udržet. Zdejší obytné jednotky však nejsou registrované jako byty (i v územním plánu je dům vedený jako komerční zařízení), a tak mají zdejší obyvatelé problém získat příspěvek na bydlení a většinou zde též nemají trvalý pobyt. Pobytová taxa v zařízení není jednotná. Jedna seniorka platí za místnost s kuchyňským koutem a příslušenstvím 7000 Kč, jiná obyvatelka, která má místnost se vstupní chodbičkou, pouze 6500 Kč, manželský pár 7000 Kč. Dále se platí 20 Kč za praní a 200 Kč za domácího mazlíčka. Dříve byly podle informantky potíže s obyvateli a příjížděla i policie, nyní je situace stabilizovaná.

Jedna ze starších obyvatelk zařízení dříve bydlela v bytě 3+1 a poté v garsonce ve Středočeském kraji. O bydlení se dozvěděla díky kamarádce, která jí bydlení zařídila a která se do města přivdala. Paní za ní do města jezdila ráda na návštěvu. V původním bydlišti nechala hodně věcí. Paní bydlení vyhovuje, ale najdou se i nedostatky – například první rok jejího pobytu se v zimě netopilo a v místnosti bylo pouhých 16 stupňů; v inzerátu na bydlení bylo napsáno, že se v budově nachází sušárna a kolárna, která se fakticky nachází v domě přes silnici a má protékající střechu. Paní má zažádáno o obecní byt. Podávala si i žádost do pečovatelského domu, ale tam zatím nechce, jelikož by tam nemohla bydlet se psem. Finanční situace obyvatelky je napjatá, **důchod má menší, než je platba za ubytování, a přežívá díky brigádě v místní hospodě.**

Další senioři v bytové nouzi – byty, ale i ubytovny

V Chrudimi jsme realizovaly krátký neformální rozhovor s paní romského původu, která je částečně v důchodu, manžel je po mrtvici, proto hledali vhodné bydlení. To našli v bytě 1+1 v přízemí v oblasti poblíž nádraží, kde je spokojená.

Dále jsme seniory potkávaly na ubytovnách – rozhovory jsme zařadily do kapitol o ubytovnách, protože dobře ilustrovaly rozmanitost klientů ubytoven – např. **Městská ubytovna – Starší sestry, jedna z nich se zdravotními problémy. V ubytovně U Krkavce se lze rovněž potkat se zadluženým seniorem, starší lidé bydlí i na ubytovně v Čankovicích.** Setkali jsme se s nízkopříjmovými prarodiči, kteří se starají o svoje vnoučata v momentě, kdy to nemohou dělat jejich rodiče. Do kategorie seniorů se zdravotními problémy patří i dvě ženy, se kterými jsme mluvily na **noclehárně.**

5.2.3 Shrnutí

Pokud bychom měly shrnout problematiku bydlení seniorů a zdravotně postižených, krom **seniorů bez důchodu (a s Alzheimerem či závislostí)** jsou na tom **nejhůře ti, kteří jsou mladší a nemají nárok na důchod, jsou bez příjmu, mají dluhy na zdravotním pojištění a mají další zátěže typu psychická porucha, pohybové postižení, zdravotní problémy či závislost.** Potíže tedy dělá jakákoli kombinace problémů.

Naše závěry potvrzují předchozí strategické materiály města. Strategický plán z roku 2014 na s. 13 tvrdí, že „V souladu s očekávaným demografickým vývojem lze do budoucna i nadále očekávat ... stárnutí populace, čímž vyvstává potřeba také na úrovni města na toto reagovat.“ Mluví i o nárůstu osob „starších 90 let, které jsou v průměru až z 80 % závislé na pomoci druhých osob“ (takových lidí je podle našeho zjištění k 31. 12. 2017 **135**) a potřebě podpořit terénní i pobytové služby a sociální integraci (s. 45). Náš výzkum poukazuje na to, že v **posledních deseti letech přibylo seniorů o celou třetinu** (nyní je jich **4 514**), a upozorňuje na **nejvíce zranitelnou skupinu seniorů s příjmy okolo 6 000 Kč či ještě nižšími, kteří nedosáhnou na pobytová zařízení, či na seniory zadlužené.** Důchodci, se kterými jsme mluvily, si jsou nuceni k nízkému důchodu **přivydělávat brigádami**, avšak jejich situace je křehká v případě, že by více zestárli a brigády už nemohli vykonávat. Setkaly jsme se též s lidmi se zdravotními a finančními problémy takového rázu, že jejich jedinou možností pobytu je ubytovna, nebo dokonce noclehárna. Těchto lidí bude do budoucna přibývat.

5.3 Rodiny v bytové nouzi a samoživitelé

Tuto kapitolu dělíme na několik podkapitol. Začneme kvalitnějším bydlením v obecních a dalších bytech a přes azylový dům se dostaneme až k těm nejméně kvalitním ubytovnám. V rámci kapitoly o azylovém domě představíme i velmi bohatý rozhovor s pracovníci organizace Pestalozzi, které nás nechávají nahlédnout do zdejší sociální situace.

5.3.1 Rodiny v bytech

V následujících kazuistikách se setkáváme s rozmanitými rodinami. Rodiny si váží střechy nad hlavou a snaží se bydlení si udržet, i když kvalita bydlení v některých, zejména soukromých bytech pronajatých větším rodinám, byla špatná. Intenzivní sociální práce s některými rodinami v kombinaci s poskytnutím obecního bytu, je schopná rodiny stabilizovat.

5.3.1.1 Kazuistiky

Chrudim, Na Větrníku – Čtyřlenná rodina žijící z rodičovské, příspěvku na bydlení a brigády

Na sídlišti Na Větrníku jsou obecní i soukromé byty. Obyvatelé sídliště vidí problém v tom, že je okolí vnímá negativně, přitom dle jejich slov někteří z nich „*potřebují jenom pomocnou ruku*“. Většinou jsou rádi za střechu nad hlavou.

Paní, se kterou jsme mluvily, mohlo být okolo 45 let, vypadala trochu zanedbaně, ale byla milá. Paní zde v současné době bydlí s manželem a dvěma dcerami (2 roky a 8 let). Zmínila, že má ještě syna, ale ten s ní nežije. S bydlením moc spokojená není, ale ví, že by mohlo být o mnoho hůře a mohla by bydlet i pod mostem (pozitivem je jediné, „že na ně neprší“), ale kvůli dětem, které nechce ztratit, musí brát to, co je pro ně dostupné. Jejich prostor na žití je velmi malý, bohužel nám nebyla schopna říct přibližný odhad velikosti místnosti. Na druhou stranu je tento byt lepší než předešlé bydliště ve městě poblíž Chrudimi. Paní bere rodičovský příspěvek a také nějaké příplatky na bydlení, její manžel má brigádu. Se sousedy se moc nestýkají. Rodina spolupracuje se sociální pracovníci, která jim prý hodně pomáhá. S manželem mají zažádáno o byt v Chrudimi. Zatím se jim nedaří žádný získat, město jim sdělilo, že je bytů málo.

Chrudim, ulice poblíž nádraží – Žena v částečném invalidním důchodu se třemi dětmi

Informantka je mladšího středního věku, má tři děti, nyní žije bez partnera. Informantka zde bydlí 3 měsíce a ještě zde může bydlet jeden a půl roku. Byt je nově zařízený, je zde kuchyň a obývací pokoj, kuchyňská linka, pračka, televize. Díky tomu, že je nově zařízený, se v něm dobře vaří a uklízí.

Toto bydlení nabídla informantce „sociálka“. Nemají s dětmi nyní kam jít, byli ve městě poblíž Chrudimi ve větším bytě, kde byla smlouva na partnera, předtím bydleli v Brně. V Brně je zvyklá, zná to tam, má tam rodinu, její rodina bydlí na venkově, ale

tam ona bydlet nemůže, protože tam žije její bratr s partnerkou. Její partner pije, má „kamarády“ a chtěl po ní peníze na automaty, šla ho udat na policii a ocitla se v této situaci. Neví, co bude dál. Byla v situaci, že pokud by s ním zůstala, přišla by o děti, má o ně starost. Malý syn je závislý na otci.

Spolupracuje s „tetami“, asistentkami, které případně komunikují se správcem bytu, zatím se zde ale nic nestalo. Sociální pracovnice jí pomohly, pracovnice Dětského centra Veská jí naučila vařit a uklízet. Se spolubydlícími má dobré vztahy, spíše zde žijí místní lidé. Nemá zde vazby. Děti informantky chodí do školky, během toho paní dojde na nákup a uvaří. Musí zařídit, aby děti byly obstarané, aby měly školku a doktory. Možná bude mít problém, zda jí vezmou děti do školky, protože zde nemá trvalé bydliště. Informantka by ale ráda dala děti do školky a sama šla do práce. Dvakrát do týdne ji navštěvují sociální pracovníci. Nyní sociální pracovníci jezdí méně než v počátcích kontaktu.

Co se týče plateb za byt, tak paní platí jen něco a zbytek doplácí „oni“. Platí tedy asi 3000 Kč, nedostane ale od „sociálky“ nic dalšího, kauci platit nemusela. Energie se jí počítají podle toho, co spotřebuje. Informantka mateřskou nemá, je na úřadě práce (zatím v Brně), dostává přídavky a alimenty, má částečný invalidní důchod 1. stupně. Předtím měla mateřskou asi 6000 Kč plus přídavky. Dohromady má nyní asi 12 000 Kč, nárok na příspěvky nemá. Přála by si do 1,5 roku našetřit nějaké peníze.

Chrudim – ulice poblíž nádraží – Dva muži středního věku s rodinami

Muži jsou mladšího středního věku. Jeden z nich zde bydlí s rodinou, s manželkou a dvěma dcerami. Oba jsou Romové, bez dluhů a pracující.

První muž nežije v městském bytě. V ulici jsou prý byty „soudců a Čechů“, Romy zde údajně nenechávají bydlet. Prý zde starší Romové (myšleno zřejmě ti, kteří zde bydleli před tím) jiným Romům zkazili pověst. Pán si stěžoval na obtížné získávání bytu. Když chtěl získat byt, ukázal 50 000 Kč a dva nájemy a stejně to nepomohlo. Jeho dcera je předčasně narozená, má zdravotní problémy a potřebuje tedy vhodné prostředí. Bylo mu raděno, ať si vezme hypotéku, ukázal peníze, ale hypotéku nedostal. Nejdříve bydlel s rodiči.

Druhý muž je starousedlík a žije zde s rodinou 30 let. Rovněž jemu radili, ať si koupí dům. Starší Romové bydlí prý více ve středu města, v ubytovnách a „na azylu“ (v městské ubytovně). „Kdo chce bydlet, musí na azyl.“ „Musí si projít to klečení a prosení, na městu je to špatné.“ Spolupracují s organizací Šance pro Tebe, s nimi je spolupráce dobrá.

Chrudim – ulice poblíž nádraží – několik postřehů místních obyvatel

Lidé, se kterými jsme mluvily v této ulici, se nejevili být v bytové nouzi (jeden z nich dostal byt jako služební), proto rozhovory shrneme jen krátce. První informant byl v seniorském věku. Uvedl, že je nevýhodou místa hluk z autobusů a **přítomnost lidí bez domova**, o kterých slyšel, že by v zimě měli spát v jejich domě na chodbě. On konkrétně s nimi nikdy problém neměl. Soused mu prý kolikrát říkal, že spali před

jeho bytem na chodbě a že tam čůrají, ale on je však neviděl. Sousedé vždy volali policii. Na vchodových dveřích domu visel papír se vzkazem, aby lidé zavírali vchodové dveře a zamezili tak vstupu bezdomovců. Ohledně výše nájmu v městském bytě informant podotkl: „Celkově nájem od nájmu je bez pár korun 7 000, ale je v tom vše: teplo, voda i noviny a tak. Neřeším to, mám na to zatím, takže mi to nevadí. Sousedí, ti si občas stěžují.“

Druhé informantce (ve věku kolem 30 let) vyhovuje poloha, jen byt jí přijde: „starej, vybydlenej, takovej ten papundeklovej.“ Další věc, která jí nevyhovuje, jsou vztahy se sousedy. „Já tady moc lidí neznám, ale ono to asi je o dost starší tady generace. A měli jsme tady problémy kvůli úklidům. Protože jsme tady dlouho nebyli a vždycky, když jsme přijeli, tak jediný, co se řešilo, že sme nesetřeli chodbu.“ V budoucnosti se informantka chce přestěhovat do domečku, ale ne v Chrudimi, ani v Praze, kde nyní pracuje. „Tady koupit barák někde na kraji je strašně drahý. To je prostě Chrudim a okresní město, takže to bysme si zas nemohli dovolit.“

Město poblíž Chrudimi – šestičlenná rodina v 1+1 bez vlastního záchodu

Informantka žije s manželem a 4 dětmi v malém bytě, který nevypadal moc útulně. Byt nemá ani vlastní záchod, takže je rodina nucena chodit na suchý záchod na balkón. V obývacím pokoji spí rodiče i děti dohromady. Rodina má i domácího mazlíčka, ale vždy před návštěvou ho zavírají. Na patře bydlí ještě matka manžela a sestra. V tomto bytě bydlí rodina již dlouho, muž má zde trvalé bydliště a žena trvalý pobyt v Pardubicích. Nájem platí cca 10 tisíc Kč. Informantka je na mateřské dovolené. Děti vedou manželé k důslednosti při navštěvování školy – i když mají ve škole nějaké problémy, snaží se je se sociální pracovníci vyřešit. Rodina uvažovala i o městském bytu, ale z důvodu neplacení poplatků za popelnice mají dluh, a proto nemůžou městský byt dostat.

Podle sociální pracovnice přidělování bytů ve městě funguje tak, že klient, který tuto nabídku dostane, musí navštívit byt v určených prohlídkách minimálně 3x, aby se vidělo, zda má o byt vážný zájem. Někteří klienti byt odmítnou, protože se jim nelíbí, jiní na prohlídky nechodí a pak se diví, že nemají možnost se o byt ucházet.

Město poblíž Chrudimi – osmičlenná rodina v 2+1 s postiženou dcerou

O této rodině máme jen zprostředkované informace skrze organizaci, se kterou spolupracuje. Schůzku klientka zrušila kvůli nemoci a malování. Podle informací sociální pracovnice žije rodina se 6 dětmi v bytě 2+1. Rodina má postiženou holčičku (4 roky), o kterou je náročné se starat.

5.3.2 Rodiny v azylovém domě

Azylový dům patří městu, nabízí 15 ubytovacích jednotek a provozuje jej Centrum J. J. Pestalozziho, o. p. s. V rámci organizace jsme provedly rozhovor s vedoucí azylového domu (dále jen vedoucí) a metodičkou organizace (dále metodička). Rozhovor byl tak obsahově bohatý, že z něj uvádíme i řadu přímých citací (v

přirozené hovorové češtině). Získaly jsme rovněž statistická data o počtech a složení klientů, takže o organizaci máme ve srovnání s ostatními organizacemi jeden z nejuplněnějších přehledů. Nejprve uvádíme informace získané z rozhovoru s pracovníci, následovat budou rozhovory s klienty organizace.

5.3.2.1 Představení Centra J. J. Pestalozziho a jeho cílových skupin

Organizace se zaměřuje na mnoho cílových skupin a typů služeb. „Pestalozzi“ má 9 služeb v 5 různých střediscích a v podstatě téměř každá cílová skupina zde najde alespoň základní pomoc. Například rodině v nouzi je k dispozici krizové centrum, odborné sociální poradenství, azylový dům, dům na půl cesty či služba asistovaného kontaktu rodičů s dětmi za účasti psychologa a s terapií pro každého rodiče zvlášť. Organizace se nezaměřuje na intenzivní práci se závislostmi nebo skupinu handicapovaných klientů, ovšem i tyto klienty je schopna po základní stabilizaci odkázat na příslušnou specializovanou službu. Cílovou skupinou azylového domu jsou dle slov vedoucí především rodiny s dětmi, oběti domácího násilí a mladí lidé do 26 let. Nejvíce bývá rodin (nebo samoživitelů) s dětmi, v posledních letech **vzrostl počet obětí domácího násilí**, počet mladých lidí do 26 let například opouštějících instituce je malý. Počet uživatelů azylového domu celkově kolísá okolo **sedmdesáti osob ročně**.

Tab. 16 a 17 – Počty uživatelů azylového domu

	2015	2016	2017
Počet uživatelů celkem	76	65	72
Počet mužů	27	25	21
Počet žen	49	40	51
Počet dospělých	35	29	32
Počet dětí (do 18 let)	41	36	40

Cílová skupina:	2015	2016	2017
Dysfunkční rodiny	61	44	49
Oběti domácího násilí	13	20	20
Osoby do 26 let	3	1	3

Uživatelé si v azylovém domě vytvářejí individuální plán a v něm si stanovují cíle, které chtějí splnit po dobu poskytování služby. Individuální plán si stanovuje vždy dospělá osoba. V tabulce můžeme vidět, že **většina klientů řeší nejčastěji finance v propojení s bydlením**.

Tab. 18 – Oblasti podpory klientů azylového domu

Oblasti podpory:	2015	2016	2017
Podpora k získání samostatného bydlení	29	24	24
Osvojení dovednosti hospodaření s finančními prostředky	30	27	28
Psychická stabilita	25	20	13
Samostatné vedení domácnosti	12	11	10
Posilování kompetencí v roli rodiče	28	20	22
Rozvoj dalších dovedností podporující sociální začleňování	29	19	11
Celkem dospělých stanovujících si cíle	35	29	32

5.3.2.2 Potíže uživatelů a důvody obtížného získávání bytů

Údaje z tabulek potvrzuje i rozhovor. Podle vedoucích jsou téměř všichni uživatelé azylového domu ve finanční tísní. U mnoha uživatelů je zásadním problémem **zadlužení**, dále často řeší sociální pracovníce s uživateli výchovu dětí. Velmi často jsou klienti v určité **psychické nestabilitě**, proto využívají poradenství ze strany terapeutky i psychologa. **Tři čtvrtiny uživatelů** využijí alespoň jeden kontakt s terapeutky. Vždy, pokud je volný nějaký byt, a především, pokud mají uživatelé zájem, se zde koná nácvik pracovních dovedností, nácvik pečení či vaření s pracovníci v sociálních službách.

Důvodů obtížného získávání bytů je dle vedoucích hned několik a nedá se jasně říci, které převažují. Často se jedná i o prolnutí mnoha různých problémů. Vedoucí poukazuje na to, že **kauce** bývá minimálně ve výši tří nájmů, s čímž jim hodně pomáhají nadace Agrofert, J&T, nebo nadace Terezy Maxové Pomoc dětem: „*Není úplně tak problém ty peníze získat, ale máme taky spoustu klientů, kteří už mají v uvozovkách přiklepnuté peníze, ale stejně jsou tady u nás půl roku a nejsou schopni si bydlení najít. ... Byty jsou strašně drahý, kauce jsou vysoký, nájem jsou vysoký, takže i v uvozovkách pro normálního člověka je těžké sehnat byt. ... Je další velkej problém, že těch bytů není tolik.*“ Dále poukazuje vedoucí na diskriminační přístup k romským klientům: „*Po telefonu se nám podaří domluvit schůzku s pronajímatelem, řeknete i jméno, které hnedka není takové to nálepkující, stigmatizující, náš uživatel nebo uživatelka tam přijde a hnedka ve dveřích jim řeknou, že už to pronajali. Řeknou důvody typu: máte děti, ale já jsem vám řekl do telefonu, že o tom nevím. Takže tady děti nechci. Je to hrozný, že to takhle musím říct, tady s tím se setkáváme. My tady často slyšíme, nedostala jsem to, protože jsem cikánka. Já jsem ten byt nedostal, protože takhle vypadám.*“ Metodička k tomu dodala, že u vícečetných rodin může být problém právě velký počet dětí, což pronajímatelé často nechťejí. Problém je někdy i v chování, jednání či jazyku uživatelů, které neodpovídají tomu, co by pronajímatel očekával. „*Prostě je to takovej začarovaný kruh. Na městskéjch úřadech se do pořádku moc nedostávají, protože nemají priority, které by byly pro přidělování sociálních bytů. Nebo už sociální byt dostali a nezvládli to a už podruhé nemají šanci, nebo i trvalý bydliště tady, přestože*

tady žijou třeba dvacet let, tak nemají tady trvalý pobyt a prostě to nedostanou. Děti jim sem chodí do školy a oni samozřejmě nemůžou žádat někde 200 km odsud. Takže těch problémů se získáváním bytů je hodně.“

5.3.2.3 Dopady změn v dávkovém systému a postupy řešení situace s bydlením

Metodička vidí velký problém především ve stravenkách, které dle jejího názoru neodstranily problém, který odstranit měly, a naopak ještě vedou k dalšímu snižování příjmů a chudoby lidí, především z toho důvodu, že lidé stravenky směňují za peníze a nikdy nedostanou danou částku. *„Pokud to je třeba stravenka na 80 Kč, tak dostanou 50 Kč. To znamená, že ten cíl, kterej byl... prostě to ničemu nepomohlo, jen to snižuje příjmy těch lidí. Potom se stává, že dostávají doplatek na bydlení jen třeba ze 70 %, zbytek toho doplatku na bydlení musí hradit z těch peněz, které dostávají. Pak se jim stává, že dostávají jen a pouze ty stravenky, ze kterých nemůžou uhradit věci, který by potřebovali. A to je velkej problém. Zde nám hradit stravenkami nemůžou a jim pak zbývá pouze to ponižující, ... potom musí zaplatit třeba ve škole dětem výlet ve stravenkách, což samozřejmě ve škole nechťej, ale oni žádné jinej příjem už v podstatě nemají.“*

Situaci s bydlením se snaží s každým klientem řešit individuálně. Vedoucí: *„Když například přijde uživatelka nebo uživatel, že by chtěli od nás pomoci s tím sehnat si nějaké návazné bydlení, nechťejí jít na ubytovnu, protože už na ní byli, nechťejí už do žádného azylového domu..., chtějí prostě byt. Takže ... začneme s nimi hovořit, kde by chtěli být a začnete takové to obšlapování. Určitě neděláme hnedka něco za ně... My je vedeme k samostatnosti, takže jim řekneme, ... dám příklad: Umíte s internetem? A oni třeba řeknou: Neumím. Tak začneme tím, že se postupně učíme na našich konzultacích jak zapnout počítač, jak zapnout internet, jak si hledat inzerát. ... Pokud uživatel nemá kredit, tak mu poskytneme telefon, aby si sám domluvil schůzku. Určitě to není o tom, že voláme my nějakému pronajímateli bytu, že tady máme uživatelku, která by chtěla... Ne. Je potřeba, aby si to ten člověk vyzkoušel sám, aby se to naučil sám. ... Nebo odkazujeme na různé vývěsky... Potom taky ... musíme řešit, jaký byt si můžou dovolit. Určitě nebude to moct být nějaký exkluzivní byt za x tisíc. ... Vždycky to je nějaká cesta, ale vedeme ty naše uživatele k samostatnosti.“*

5.3.2.4 Azylový dům, jeho obsazenost a podmínky přijetí

V azylovém domě se v nedávné době měnil ceník za pobyt. Nyní uživatelé platí 130 Kč/osobu za den, jedná se tedy o 3900 Kč měsíčně. **Osoby, které zde bydlí s dětmi, platí 100 Kč za den a děti 50 Kč.** Pokud má matka dítě, které je v péči někoho jiného (např. babičky), lze domluvit víkendové pobyty nebo prázdniny opět za 50 Kč. Z výroční zprávy z roku 2016 jsme se dozvěděly, že lidé při nástupu do azylového domu ještě platili jednorázovou kauci 1000 Kč na dospělé osobu. Kauce byla pro spoustu lidí problém: *„Kauce se vybírala na několikrát, ... my už jsme to samozřejmě všem říkali dopředu při sociálním šetření, ale i tak uživatel přišel v den nástupu, že ty peníze nemá, takže se sepsal tiskopis, že to bude zapláceno toho a toho dne, anebo že ten uživatel to zaplatí na víckrát a že třeba dali 100 Kč v den nástupu, takže 900 Kč bude dopláceno ve splátkách“* (vedoucí). Také se dříve platilo

za internet, šlo o 1 Kč/den, tedy o 30 Kč/měsíc na osobu. Oba tyto poplatky, jak kauci, tak fakultativní poplatek za internet odstranili a místo toho mírně navýšili ceny.

Kapacita azylového domu je 30 lůžek a obsazenost se nijak zásadně nemění dle ročního období. Neustále se pohybují na 21–30 obsazených lůžkách a mají ještě pořadník žadatelů. Metodička k tomu dodala: *„Tady se obsazenost neodvívá od prostředí, že můžou být venku, protože s těma dětma venku být nikdy nemůžou.“* Byty strukturované dle cílových skupin nemají, nebylo by to prakticky úplně možné, ale vždy se snaží dávat například oběti domácího násilí do vyšších pater azylového domu, aby neměly strach, že jim v přízemí někdo vlez oknem do bytů. *„Ono se někdy stává, že ty oběti domácího násilí vlastně nechtějí být v bytových jednotkách v blízkosti mužů. Ale na druhou stranu je zase potřeba, aby měly nějakou kolektivní zkušenost, že všichni chlapi nejsou stejní. Takže někdy je to plus a někdy je to minus, když se ty lidi dávají stranou“* (metodička). I z tohoto důvodu má azylový dům k dispozici psychologa, který přichází vždy po domluvě a žádosti klienta.

Dále nám vedoucí popsala, jaké jsou podmínky přijetí do azylového domu. Zájemce je kontaktuje, provedou sociální šetření a sepíší žádost, kde zájemce odůvodní, proč v domě potřebuje bydlet. Tým má pak týden na posouzení žádosti a také určí, na jak dlouho bude poskytnuta smlouva na ubytovací jednotku. *„Když je samozřejmě nějaká akutní situace, jde urychlit... ten proces. ... A hlavně musíme mít místo, když to místo nemáme, tak se bohužel nedá nic dělat.“* Smlouva se vždy dává na dobu určitou. Záleží na naléhavosti situace, počtu dětí, zda se jedná o oběť domácího násilí. Smlouvu dávají zpravidla na tři měsíce, což ale není dáno striktně, vždy závisí na individuálních potřebách klienta. Déle než rok však zde většina klientů nebyvá.

Azylový dům nemůže přijmout každého. Často se stává, že zavolá například maminka, které je 59 let a má desetileté dítě, zda ještě dalších 8 let může čerpat tuto službu. Zde v azylovém domě to není možné, protože mají **omezenou horní věkovou hranici uživatelů 64 let**. Stejně tak **nemohou přijmout bezdětný pár**. *„Oni tady bez dětí být nemůžou, ... můžou být třeba v domě na půli cesty bez dětí, takže to se nám taky stává, že děti klientů našich azylových domů jsou v domech na půli cesty po tý době zletilosti... Většinou (jsou matky) s dětmi samy. ... Ten táta se vždycky nějak objevuje a zase se ztrácí a vesměs... nebejvají to úplný rodiny, který by procházely azylovýma domama.“*

5.3.2.5 Sankce v případě porušení domovního řádu, odchod a opětovný návrat klientů

Sankce naštěstí nejsou často užívány. Azylový dům má vypracovaný sankční řád, který je odstupňovaný, kdy jsou sankce od ústního upozornění přes písemné upozornění, podmíněčné ukončení služby, které trvá jeden měsíc, až po okamžité ukončení služby, které může nastat v případě napadení pracovníků, šíření poplašné zprávy či mnoha dalších. *„Z mé praxe za celou dobu jsme sankčně takhle okamžitě vyhodili 2 uživatele. Protože to bylo opravdu hrubé porušení domovního řádu.“* Klienti po opuštění azylového domu mohou dále spolupracovat například s terénní službou, tzv. SASkou (sociálně aktivizační službou), která v podstatě přebírá péči v rámci návazných služeb. *„Někdy je to dost problematický, oni tím, že mají kde být, tak cítí, že vlastně už další podporu nepotřebují. Někdy začnou zase chodit, až když už je*

vlastně trochu pozdě. A prostě musej si to zažít, ty zkušenosti jsou nepřenositelný. Takže my je sice můžeme varovat, ... že ten propad může bejt velmi rychlej a ve většině případů taky je. Pokud nejsou podporovaný taky někým z venku. Protože oni ty **přírozený zdroje nemaj, širší rodina nefunguje, nemaj ani na koho se obrátit, když jim třeba chybí 2000 na nájem.**“

Klienti se často opětovně do azylového domu **vracejí**. Vedoucí: „V poslední době se vrací víc a víc. Mám teď tady klientku, která před pár dny volala, už tady byla 3x, teď se sem hlásí po 4. Když se ještě vrátím k tomu sankčnímu ukončení, tak vlastně když my toho člověka vyhodíme, sankčně mu ukončíme poskytování služby tady u nás, tak vlastně za 6 měsíců ten člověk může přijít.“ A metodička doplnila: „On je to velkej problém, protože ... jsou klienti, který maj **kumulaci handicapů** a jim je v běžný společnosti špatně. Takže oni se tady v tom prostředí cítí mezi svýma, rozumí si, takže cíleně vyhledávají jednu službu za druhou několik let a střídají po roce sociální služby v celým kraji podle toho, aby mohly děti chodit do školy. A jedou jedno kolo za druhým. Bohužel... trochu se to stává fenoménem. Už se začínají objevovat i děti našich bývalých klientů, který už jedou ve stejnejch kolejích jako jejich rodiče, takže už **máme 16, 17letý lidi v domě na půli cesty, jejichž matky prošly tady azylovým domem.** Je to prostředí, který je pro ně fakt známý a oni mu rozuměj. Tam ta motivace je pak těžká.“

5.3.2.6 Migrace klientů a vztahy s dalšími obcemi

Migraci klientů jsou pracovníce schopny monitorovat například v rámci případových konferencí (společných porad sociálních pracovníků nad situací klienta), kterých se účastní, často ve spolupráci s OSPODem. Metodička k tomu dodala: „Pokud klient u nás skončí, tak archivujeme jeho složky, a pokud se k nám zase vrací, tak mapujeme jeho historii od té doby, kdy máme mezery...“

Vztahy s městem jsou dle pracovníků dobré, a především města ve spádové oblasti jsou vstřícná, náročnější je to s městy mimo kraj, pokud klienti mají trvalé bydliště ve větší vzdálenosti. „Samozřejmě tam ta spolupráce bejvá trochu obtížnější, bejvá i špatný to, že musejí jít do Český Lípy jít se zaevidovat na Úřad práce, požádat si o dávky. Pak je problém, protože Úřad práce chce většinou dvě návštěvy a **jízda do Český Lípy stojí celej jejich měsíční rozpočet,** protože samozřejmě děti nemají kam jít, takže musejí jet všichni, musíte koupit lístky, oběd někde cestou, zase zpátky a absolvovat to dvakrát v týdnu nebo dvakrát do měsíce je pro ně velmi zátěžové finančně. Takže dost často na tom selhávají, **pak si pro ty dávky nedojedou, nemaj peníze na to, je to začarovanej kruh.** My se snažíme třeba tady s městem nebo s úřadama tady v městě Chrudim jim vyjednat to..., přesto, že oni to dělat nemají, aby se to přeposílalo, takže si myslím, že spádově spolupráce je tady výborná, jak s OSPODem, tak s úřady práce, s městskými úřady, co se týče financování... **Z těch přilehlých obcí, který by se měly spolupodílet třeba finančně na tom, že tady ty svý občany mají, tak samozřejmě od toho dávají ruce pryč.** ... Když jim řekneme, měli jsme tady rodinu 6 měsíců, 4 členy, potřebujeme, abyste přispěli částkou XY, tak oni vždycky odpovědí, nemáme peníze, takže co se týče financí, tak je to bída.“

5.3.2.7 Vize do budoucna a vývoj klientely domu na půl cesty pro mladé v Hrochově Týnci

Vizí organizace je především to, že se budou čím dál více přizpůsobovat potřebám klientů. „Opravdu se to mění, ... službu **domu na půl cesty** (v Hrochově Týnci) už poskytujeme 22 let a za tu dobu se 4krát minimálně vyměnila cílová skupina.. Dřív to opravdu byly děti z dětských domovů, byly nezdatný, neuměly si vyplnit přihlášku, během půl roku byly schopné najít si práci, začlenit se do společnosti... Pak ... už byly takový ty těžší, už měly poruchy chování a potřebovaly delší čas. Pak byla doba, kdy byly velký závislosti, kdy nám přicházely z těch dětských domovů a ústavů závislí, kdy se muselo pracovat na odstranění závislosti, teprve potom se mohlo dělat to, že se odstraňují jejich sociální problémy. Dneska bohužel je to **kombinace** několika věcí, o kterých jsem mluvila, je to **sociální nezdatnost, finanční nezdatnost, psychiatrické diagnózy, sníženéj intelekt, poruchy chování, ta kombinace těch handicapů je tak obrovská a ty lidi jsou neumístitelný...** Pokud mají sníženéj intelekt, tak je nechtěj, protože mají poruchy chování. Pokud zase je to zařízení, který se specializuje na poruchy chování, nechtěj je, protože mají sníženéj intelekt. Osmdesát procent z nich jsou psychiatrický. **Dělali jsme si výzkum, 85 % našich klientů bylo v době ústavní péče psychiatricky léčeno a 5 % pokračovalo v době zletilosti.** Na 80 % okamžitě ve zletilosti vyhodilo léky a ty tři měsíce ještě takový jako by dojezd medikace byl, takže fungovali, ale po těch 3 měsících obrovské propad – velký výkyvy nálad, chování, agresivity, pocity méněcennosti, autoagrese a já nevím, co všechno. Takže fakt to je tak specifická ta cílová skupina, že je strašně obtížný s tím pracovat, opravdu spíš nasměrovávat na další sociální služby i půl roku, ale během toho jednoho roku se ta integrace odpojila. Chybí tam absolutně jakákoliv motivace cokoliv měnit, oni prostě chtějí svobodu, chtějí všechny práva, nechtěj žádný povinnosti, nemaj náhled na tu svoji situaci, je to těžký. Ta cílová skupina se vždycky mění, takže naší vizí je poskytnout co nejlepší služby našim klientům.“

5.3.2.8 Kazuistiky – Rozhovory s obyvatelkami azylového domu

Azylový dům je zaměřen převážně na rodiny s dětmi a oběti domácího násilí. Podánilo se nám mluvit se čtyřmi klientkami. Jejich životní příběhy jsou charakteristické nestabilitou rodinných prostředí a hospodařením s nízkými příjmy, které jsou způsobené i malou možností skloubit práci se starostí o děti. Většina z klientek má rovněž za sebou časté stěhování a některé dříve bydlely i v jiných azylových domech v regionu. S kvalitou bydlení v azylovém domě jsou spokojeny a cítí se zde bezpečně.

Azylový dům – žena se 4 dětmi (muž v noclehárně)

Informantka je spokojená s bydlením. Výhody bydlení vidí v tom, že je hezké, byt má koupelnu i záchod a velikostně vyhovuje (2+KK), ale více než 5 lidí by se tam nevešlo. Současné bydlení je lepší než minulý pronájem, avšak trochu dražší. Od dubna se zvýšil nájem, i s dětmi platí 9000 Kč. Nájem se platí za osobu a nastavení placení jí vyhovuje. Smlouvu má na půl roku s tím, že ji lze prodloužit. Přijde jí, že nyní vychází s financemi líp, přítel má práci. Je tu 3 měsíce, mezitím odešla jedna

paní do Prahy a nikdo nový se nepřistěhoval. Vztahy se sousedy i pracovníky jsou dobré. Spolupracuje s místní sociální pracovnící, se kterou plánují využít nadaci na poskytnutí kauce (Agrofert). Zatím nemá vyhlédnutý byt, ale přes známého má domluvený rodinný dům v tomto regionu. Její partner je v krizovém centru (tedy podle našeho odhadu zřejmě dochází do místního krizového centra, kde se odehrává poradenství, a přespává v noclehárně města) a azylový dům je vstřícný vůči jeho návštěvám. Podmínkou pro pobyt je platit v termínu nájem, chodit na konzultace a slušně se chovat. O organizaci se dozvěděla přes kamarádku ze správy sociálního zabezpečení.

V evidenci úřadu práce je přes půl roku, nemá práci, nemá tedy problém s vyzvedáváním dětí. O byt přišla paní kvůli majitelce, která si vzala nájem a za půl měsíce je vystěhovala kvůli okamžité potřebě ubytovat vnuka. V Chrudimi má matku i sestru. Nežádá o městský byt, protože nemá trvalé bydliště, ale jinak by žádala. Chtěla by rodinný domek. Je lepší být v azylovém domě než v krizovém centru, cítí se zde v bezpečí.

Azylový dům – samoživitelka, která vyrostla v dětském domově, s dítětem a dalšími dětmi u příbuzných

Paní je zde spokojená, vyhovuje jí to zde, cítí se zde bezpečně. Je tu podruhé – po půl roce – jsou zde jiní pracovníci i klienti. Měla zažádáno o sociální byt v Pardubicích, ale nesplnila jednu podmínku (bydlet alespoň jeden rok v Pardubicích), azylový dům jí tam nevyhovuje. Má přes nadaci zažádáno o peníze na kauci. Úřad jí nechce dát peníze, protože má velkou mateřskou. Platí organizaci 4500 Kč, v Hradci Králové by platila 6000. Není spokojená s pracovníci na hmotné nouzi. Nechce podnájem. **Chtěla by pracovat jako pokladní, ale nemůže, protože nemá hlídání pro dítě.** Má ještě 3 děti, jedno malé, které vyrůstá u matky, a dvě, které jsou u otce. Otci musí platit alimenty, ale nemá moc z čeho, má dluhy a nechodí ji hmotná nouze, má rodičovský příspěvek. Chtěla by pracovat, aby mohla platit alimenty a její dítě mohlo chodit do školky. Brala by momentálně jakoukoliv práci. Otec nejmenšího dítěte, které vyrůstá u matky, je ve vězení za neplacení alimentů svým dalším dětem. Spolupracuje se dvěma organizacemi, které poskytují sociální služby a služby, které se týkají sociálně právní ochrany dětí a které se zabývají rodinnou politikou. Musí si hledat nějaké bydlení, nájem, protože toto bydlení je jen na jeden rok. O organizaci se dozvěděla přes Dětské centrum Veská. S ostatními ubytovanými se moc nebaví a nesvěřuje se jim. Vztahy v rodině se nezměnily, vyrůstala v dětském domově. Již 12 let je v této situaci.

Azylový dům – samoživitelka s dítětem

Po rozvodu informantky manžel s jeho matkou byt prodali a paní zůstala na ulici, 10 let žili v domě bez elektřiny a vody. Pak byla v jiném azylovém domě, kde jí skončil nájem. V Chrudimi je spokojená. Je to zde lepší než v jiném azylovém domě, kde byla předtím. Zde mají celý byt pro sebe, v předchozím azylovém domě měli společnou koupelnu a kuchyň. Vyhovuje jí vybavení i velikost bytu. Chtěla do Chrudimi nebo do Pardubic kvůli studiu syna ve městě, které se nachází poblíž těchto měst. V místním azylovém domě se nájem od dubna zdražil o 900 Kč, ale

s financemi vystačí. Má 6500 Kč. Nyní řeší hmotnou nouzi, je na nemocenské a tudíž nemá moc peněz a s penězi vychází o něco hůře. S pracovníky je spokojena, s lidmi už tolik ne, protože nekouří a připadá si tak od nich ostrčená. S paní na OSPODu má problém, ale jinak s úřady problémy nemá. Co se týče střídání nájemníků zde, tak je to jak kdo. Spolupracuje občas s organizací, která poskytuje podpůrné sociální služby, ale nyní ne. Žádné návrhy na zlepšení nemá. Podmínky pro to, aby zde mohla být, jsou: zaměstnání nebo evidence na úřadu práce či mateřská, dále chodit na schůzky a plnit individuální plán. O organizaci se dozvěděla v předchozím azylovém domě. Kdyby nic nesehnala, vzali by jí syna. V dalším městě poblíž Chrudimi má dalšího syna, dohromady má 3 děti, jinak nikoho nemá. O nejmladšího se stará, zbylí dva jsou dospělí a bydlí sami. Se starším synem se nesetkává, s prostředním občas ano, s ním se vztahy zlepšily. Chystají se do Koclířova nebo do Hradce Králové, chtěli by ale do Pardubic nebo do Chrudimi kvůli synově škole. **Představa ideálního bydlení je taková, aby jí nevzali syna.** V azylovém domě se cítí bezpečně, pokud romští spolubydlíci nevyhrožují, dokonce ona sama ostatním pomáhá.

Azylový dům – samoživitelka se třemi dětmi

Je spokojená – lepší než v Koclířově a ve Svitavách. Má zde pračku, ledničku, sporák a sprchu zvlášť. Velikost je OK. Má 3 děti, nejmladšímu jsou 4 roky. Je zde od listopadu. Oproti jinému bydlení je to zde drahé. S financemi vyjde jak kdy, na nájem má, ale na jídlo moc nezbyvá. Potravinovou banku nevyužívá. Systém placení jí vyhovuje. Do azylového domu přišla kvůli partnerovi, který dělal problémy. Je zde spokojená, jsou zde super zaměstnanci. Nájemníci se zde mění, ale baví se zde skoro se všemi. Spolupracuje se zdejší sociální pracovnící a s paní z OSPOD. Podmínky pro to, aby zde člověk mohl být, jsou nepít alkohol a nebrat drogy. O tomto místě se dozvěděla přes známou, jinde nebylo místo, na ubytovnu by nešla. Snaží se o byt v nájmu, spíše by chtěla rodinný domek se zahradou, tuto vizi zatím ale nelze splnit. Je jedno, kde bude bydlet, spíše by ale chtěla ve Svitavách nebo v okolí, protože tam má známé, zde nikoho nemá. Udržuje kontakt s rodinou, píše si s bratry, ale s rodiči ne. Její příjmy jsou přídavky a hmotná nouze. **Práci nemá kvůli otevírací době školky.** Cítí se zde v bezpečí.

5.3.3 Rodiny a další informanti na ubytovnách

V této kapitole popisujeme bydlení na ubytovnách. Začneme „slušnější“ městskou ubytovnou, pokračovat budeme přes izolované Čankovice až k nejméně kvalitní ubytovně „U Krkavce“ v Chrudimi. V těchto zařízeních, zejména v soukromých ubytovnách, se platí poměrně vysoké nájem i přes sdílení sprch, WC či kuchyní a lidé bydlí v málo kvalitních a přelidněných pokojích. Paradoxně ani o toto bydlení lidé nechtějí přijít, protože jinak by se mohli ocitnout na ulici. Velmi málo z bydlících má šanci dosáhnout na bydlení v bytě, ať už kvůli vysoké kauci, nebo původu (a zaznamenali jsme i diskriminaci v oblasti přijímání do práce). Z tohoto stavu jsou pak lidé demotivováni.

5.3.3.1 Městská ubytovna

V městské ubytovně nalezneme podle ubytovacího řádu 16 jednotek pro maximálně **66 osob**. Oproti jiným ubytovnám se zde neplatí za osobu, ale za místnost **210 Kč za m²/měsíc**. Pokud není zaplacen nájem, je možnost vypovědět ubytovaného den po nezaplacení. Nejsou zde povolena zvířata a návštěvy jsou omezeny na 15–17:00 odpoledne. Pokoje nejsou vybavené, není v nich ani kuchyňská linka, jen umyvadlo s baterií. To pro nemajetné klienty představuje problém. Smlouva se obnovuje po měsíci. Ze šestnácti jednotek je většina určena pro 3 osoby (kolem 22m²), čtyři jsou určené pro 5 osob (kolem 30 m²) a dvě jednotky o velikosti 44,8 m² mají kapacitu až 8 ubytovaných. Za malou jednotku se platí nájem 4600 Kč, spolu s energiemi je to kolem 7000 Kč. Střední jednotka stojí 6000 Kč, s energiemi 9–10 tis. Kč. Největší jednotka pak stojí 9900 Kč plus energie. Na městské ubytovně se kromě podnájmu a energií platí i pračka (25 Kč) a použití sprchy (10 Kč).

Vedoucí výzkumu provedla rozhovor se sociální pracovnící, která dochází do ubytovny, a studentky s některými ubytovanými. Další informace jsme se dozvěděly od vedoucí oddělení. Podle sociální pracovníce, která má na starosti ubytovnu, zde jsou často ubytovány rodiny s dětmi i s malými miminky, samoživitelky, je zde i třígenerační rodina, sestry, kterým je 65 let apod. Většina ubytovaných jsou Romové. Jen 2 rodiny zde bydlí dlouho, od začátku fungování ubytovny, zpravidla zde ubytovaní zůstávají cca rok a půl. Dříve zde byl azylový dům, avšak po postavení nového azylového domu se objekt proměnil na ubytovnu. Na ubytovně nebydlí lidé mimo ORP Chrudim.

Volných místností je minimum, nyní je jedna místnost volná, protože jedna paní se přestěhovala. Na ubytovnu neexistuje **pořadník**, zabývají se aktuálními žádostmi. Při výběru posuzují kapacitu prostoru, která je daná zákonem, bezdlužnost vůči městu, provedou sociální šetření v místě pobytu a pak proběhne komise sociálního odboru a OSPOD, pokud jsou přítomny děti. Zájemci o ubytování jsou s pravidly ubytování seznámeni před nastěhováním a mohou se rozhodnout, zda je chtějí přijmout.

Ročně mají na ubytovně kolem sedmdesáti žádostí, kolem 15 % žadatelů si najde bydlení jinde ještě před tím, než se dostanou k řešení jejich žádosti. Od Nového roku 2018 bylo 16 žádostí, z nichž zůstalo jedenáct a z nichž byly uspokojeny 2. **Většina žádostí není uspokojena**, lidé se odtud nechtějí stěhovat a bydlení si hledají. I přes poměrnou přísnost režimu na ubytovně je režim o něco volnější než v místním azylovém domě, kde se dům zavírá již ve 20:00 a podmínkou bydlení je spolupráce se sociálními pracovníky. Někteří lidé tak dávají přednost ubytovně před azylovým domem.

Kapacita bydlení je plná. Problém je s umístěním větších rodin, například osmičlenných, protože prostory ubytovny jsou na to příliš malé a rodina by zase neměla dostatek financí na pronájem dvou jednotek. **Nejhůře se celkově shání bydlení pro vícečlenné rodiny. I většina bytů města je malých a nemůže ubytovat větší rodiny.** Je zákonem dané, kolik osob může být na m², i soukromé ubytovny by měly splňovat normy, realita je ale jiná.

Stává se, že se do ubytovny **vracejí** lidé, kteří už tam bydleli a neuspěli v nájemním bydlení. Jedna romská rodina si například našla pronájem a sousedi na ně psali

stížnosti jen kvůli původu. Šlo o pár, kde jsou oba manželé pracující (dokonce v Semtíně, takže bydlení v Pardubicích by pro ně bylo lepší než v Chrudimi). Majitel je vyhodil po dvou měsících. Některé větší rodiny však mohou vyvolávat i oprávněné stížnosti sousedů. Klienti se setkávají nejen s tím, že se jich ptají do telefonu na původ, ale i s tím, že jim nepronajmou byt v momentě, kdy klienty uvidí. Dále také majitelé stanovují tak velké kauce, že na ně chudší lidé nedosáhnou, 3x měsíční nájem může být klidně 40 000 Kč kauce. Před měsícem volala paní vedoucí další rodina, že **v Chlumci platí 18 tis. Kč** a žijí v hrozných podmínkách s WC na pavlači. Stává se též, že klientům majitelé nevrátí kauci, nebo řeknou, že něco rozbili, i když to není pravda. Tato klientela je bohužel „házena do jednoho pytle“, i když je mezi rodinami rozdíl. Úspěchem pro vedoucí je i to, že mohou rodiny vzít po neúspěchu zpět. Pro rodiny je stěhování obrovská investice, chybí jim peníze nejen na nábytek, ale i na jeho odvoz.

Někteří klienti ubytovnu opouštějí, protože poruší pravidla (například zákaz alkoholu). Kolize mohou nastat též ohledně kouření a návštěv. Většinu porušení způsobují muži. Funguje i to, že v případě porušení řádu je muž vykázán a matka s dětmi může zůstat na ubytovně. S mužem se pak pracuje a prochází se řád ubytování.

Původní záměr byl, že ubytovna bude dočasným řešením, avšak lidé mají malou šanci získat byt, a tak je pobyt v těchto zařízeních pro ně v podstatě trvalý. Z tohoto stavu jsou lidé unavení a naštvaní, chybí šance se ze situace dostat. **Nejhorší je přítomnost dětí na ubytovně**, které se naučí způsob života ostatních. Bohužel rodin s dětmi je na ubytovně většina. Ideální by bylo, kdyby měl odbor **byty pro ty, kdo se osvědčí s tím, že tam bude intenzivní kontakt v bytě jako podpora sociální prací**. Vedoucí ubytovny odhaduje, že jen málo z lidí z ubytovny by mohlo bydlet bez podpory, možná 2–3, ostatní by však mohli bydlet s podporou. Je přesvědčená, že **s podporou by v bytě zvládlo bydlet 80 až 90 % lidí**. Navrhuje, aby například zkusili ubytovat v bytě nejprve jednu rodinu. Ubytovny by měly fungovat spíše pro dělníky než pro rodiny. Zajímavé by byly i startovací byty pro rodiny.

Sociální pracovnice dochází do ubytovny dle potřeby. Každý měsíc pořádá společnou poradou s ubytovanými. Lidé také chodí na sociální odbor podepisovat dodatky a při tom je možné individuálně řešit různé potíže, nejčastěji bydlení, finance, případně práci, čistotu dětí, občas exekuce. Dále řeší doklady a velké, někdy i stotisícové **nedoplatky u VZP**. Tento dluh a narůstající penále se týká i mládeže, která byla vyřazena z evidence úřadu práce.

Během posledních tří měsíců se stalo dvěma ženám, že měly nastoupit do **práce, ale odmítli je kvůli tomu, že jsou Romky**. Paní, která měla nastoupit, už si nestihla dát přihlášku na rekvalifikační kurs. Ani rekvalifikační kurs však nemůže mít každý, pro rekvalifikaci je podmínkou dochozená 9letá školní docházka. Na ubytovně většinou lidé nemají ani základní vzdělání. Na střední školu začali chodit někteří z mladé generace, ale byli málo motivovaní školu dokončit, rodiče je nenutili: „*Vidí, jak to funguje, a kopírují to. Mají cigarety, trávu a chodí na brigády.*“ Pokud se má dojíždět do práce, je to pro mládež často problém. Dostanou například umístěnku do Slatiňan a autobusem cestovat nechťejí. Některí věkově starší naopak dojíždějí do práce např. autem do Hrochova Týnce.

Ubytovna představuje pro oddělení prevence hodně **papírování** a další zátěže (stížnosti klientů), ovšem je to zase možnost klienty rychle umístit. Od nedávna mají i personálně rozdělené role sociální práce a starosti o bytovou jednotku (uklizení, placení), což se dohromady nedalo kombinovat. Pracovnice by uvítaly, kdyby jim ubylo papírování – **s ohledem na papírování a podstav pracovníků by byly i opatrné v přijímání dalších bytů do své gesce.**

5.3.3.2 Kazuistiky – rozhovory s obyvateli městské ubytovny

Prvnímu rozhovoru s mladší ženou (okolo 30 let) romského původu byl přítomen její mladší syn. Další rozhovory proběhly díky zprostředkování sociální pracovnice, která byla rozhovorům přítomná a aktivně se jich účastnila. Tito informanti byli ve věku 50–60 let a nebyli romského původu. Nejdříve jsme provedly rozhovor s manželským párem, který zde bydlí již podruhé. Poslední rozhovor proběhl se dvěma sestrami. Obě ženy jsou již v důchodu a bydlí zde osm měsíců. Informanti si stěžují na odloučenost ubytovny a hluk dětí (náročný pro důchodce a pracující) a společné koupelny, které občas nefungují. Společně v ubytovně uklízejí. Ti, co žádali o městský byt, si nejsou jisti, proč ho nedostali.

Městská ubytovna – samoživitelka s dětmi

Mladá maminka tu žije se svými syny již 5 let. Hlavní nevýhody shledává v omezeném čase, který je vyhrazen pro návštěvy, společnou koupelnu a zdlouhavé trvání oprav, když se něco rozbije. Dále jí nevyhovuje poloha zařízení. *„Nejde o to, že jste odloučený od centra. Ono to má výhodu, je klid. Ale tady je špatný, že se nedostanete nikam autobusem, jenom na nádraží. Na náměstí se nedostanete, co je tam škola. Takže vy jste nucená jít pěšky. Ke Kauflandu se nedostanete prakticky. Jede to dvakrát za den ke Kauflandu. Takže **jste všude nucená chodit pěšky**, akorát na to nádraží, no. Aspoň, že ten Lidl je, takhle akorát s tou školou, říkám, to je problém. Ono se to nezdá, ale 4krát chodit tam a zpátky. A když máte ještě vyřizování, tak to dá záhul.“* Informantka říká, že obyvatelé městské ubytovny musí především udržovat čistotu a účastní se úklidu: *„(...) což máte tejdén chodbu, měsíční úklidy – máte dvakrát za měsíc prostě velkej úklid.“* Velký úklid znamená uklidit celý objekt včetně chodeb, sprch či záchodů. *„A je to o víkendu, což člověk klid fakt jako nemá.“* Paní nespolupracuje s žádnou sociální pracovnící, protože je to podle jejích zkušeností zbytečné. Ptaly jsme se také na její vizi do budoucna. *„Já už mám vizi, **asi tři roky si žádám o byt a pořád mně to nevychází, což jako nevím proč, nevidím důvod.** (...)mně řekli, že nemám dostatek důvodů, což nevím, co znamená, aby mi udělili byt.“*

Městská ubytovna – manželský pár dojíždějící za prací

Manželský pár již chvíli bydlel v pronajatém bytě, odkud byl vyhozen kvůli neshodám se sousedy, a tak se manželé vrátili do ubytovny, kde bydleli před tímto neúspěšným pokusem. Ale nevzdávají se, chtějí žádat o městský byt, paní prý splňuje všechny podmínky pro to, aby ho dostali. Do podnájmu nechtějí, nemají důvěru k majitelům bytů. Odstěhovat se chtějí z několika důvodů, jednak kvůli rušným sousedům a také

kvůli špatnému technickému stavu sprch, který se dlouhodobě neřeší. Často je funkční pouze jedna sprcha na celé patro a pak je na ni fronta, často také teče jen studená voda. „*No, tak klid. Děti, že jo, ty tady dělaj kravál, protože my chodíme do práce, tak nám to vadí, že večer tady někdy řvou.*“ Další nevýhodou, kterou shledávají na tomto bydlení, je lokalita. Oba dva mají **zaměstnání v Pardubicích a dojíždění je pro ně velmi náročné**. Omezená doba návštěv jim nevadí. Zajímalo nás, jaká pravidla musí na ubytovně dodržovat. „*Nesmíme pít alkohol, na záchodě kouřit a co ještě... Jo, teďko máme ten úklid, každých 14 dní máme úklid celkově všechny, dycky na patrech.*“ Do budoucna by se byli ochotni odstěhovat do Pardubic, protože tam mají práci a rodinu.

Městská ubytovna – starší sestry, jedna z nich se zdravotními problémy

Další informantkou byla paní, která zde bydlí se svou sestrou, jež se o ni stará (potřebuje péči jiného člověka). Za bydlení na ubytovně jsou rády, paní by sice mohla bydlet u svých dětí, které jsou dospělé, ale nesnese se se svou snachou. Jako nevýhody tohoto bydlení vidí *hlučnost dětí*. Vzhledem k tomu, že paní je starší a má zdravotní problémy, ráda by měla svůj klid. Omezené návštěvy paní nevadí a daný čas jí stačí. K dalším podmínkám se vyjádřila takto: „*No, nesmíme chlastat, což my nepijeme, že jo (smích), u nás to není problém, chlastat se nesmí, musíme dělat úklidy, ona (sestra) vytírá, když máme službu, já jdu dolů za klukama, ti bezdomovci, co tam jsou, tak je poprosím, oni mně ukliděj popelnice. Nebo brácha, bráchu tady mám, tak bratr mně uklidí popelnice. No a jinak co musíme dodržovat... No hlavně čisto, aby bylo tady všude. Na záchodech, v koupelně, všude, hlavně čistota.*“ Zařízení se jim zdá daleko od centra, ale jsou v důchodu, takže nemusejí spěchat a jsou ochotné si počkat na málo frekventovanou MHD. Paní má nyní se svou sestrou předjednaný byt do pronájmu a doufá, že to vyjde. Spolupracuje se sociální pracovníci, a dokonce si žádala o městský byt. „*Dyť já mám žádost, já jsem vám to zapoměla říct, já už tam, teď v červnu to bude rok, co mám žádost na městu, ale furt nic. Furt mně nic nedávaj.*“ Paní by se pro zajímavou nabídku bydlení byla ochotna odstěhovat mimo Chrudim.

5.3.3.3 Ubytovna U Cukrovaru, Čankovice – náročná situace rodin s dětmi na ubytovnách a diskriminace romských dětí

Ubytovna je komerčním zařízením, které vlastní majitel z Prahy. V oblasti kolem Chrudimi má jít o největší zařízení (**až pro 120 osob** podle vyjádření správce v médiích, ovšem prý se snaží držet kapacitu na nižších stavech 70–80 osob⁸, *Vstupní analýza* uvádí i 141, stránky ubytovny uvádějí určitou flexibilitu např. v počtu dětí – viz poznámka⁹). Ubytovna začala fungovat v roce 2014. Místo je izolované od obce v kilometr vzdálené průmyslové zóně a nachází se též téměř 2 km od centra

⁸ Půlpán, David 29. 8. 2017. *Obří nájem, společné sprchy, WC bez klíče. Život v romské ubytovně je tvrdý.* Zdroj: https://pardubice.idnes.cz/romove-cankovice-ubytovna-d0g-/pardubice-zpravy.aspx?c=A170829_348376_pardubice-zpravy_jah

⁹ „Ubytovna má k dispozici celkem 18 dvoulůžkových pokojů o výměře 14m², 18 čtyřlůžkových pokojů o výměře 39 m² a dvě garsoniéry s kuchyňským koutem a sociálním zařízením včetně koupelny a záchodu. Všechny ubytovací prostory jsou vybaveny základním nábytkem. Ve velkých pokojích je možno ubytovat až 7 osob, v dvoulůžkových pokojích maximálně 2 osoby a malé dítě“ (<http://ubytovna-cankovice.cz/>).

Hrochova Týnec. Budova původně vznikla jako ubytovna bývalého cukrovaru. Obec Čankovice měla k 1. 1. 2014 312 obyvatel, k 1. 1. 2018 je to 339. Obyvatelé ubytovny zřejmě nezískávají v obci trvalý pobyt. Vedle ubytovny jsou dvě bytovky, ve kterých zřejmě bydlí původní zaměstnanci. Ačkoli je ubytovna v médiích nálepkována jako „romská“, bydlí zde i Neromové. Do ubytovny jsme se dostaly díky zprostředkování nevládní organizace, která zde poskytuje sociální služby.

Krom dvou garsoniér jsou na ubytovně k pronájmu různě velké pokoje a ubytování sdílají WC, koupelnu a kuchyňku. I přesto, že ubytovna inzeruje i střednědobé ubytování pro zaměstnance, bydlí zde velký počet dlouhodobě ubytovaných rodin s dětmi. Někteří ubytovaní, avšak ne většina, do ubytovny **přicházejí i z jiných krajů**. Platby za ubytování se pohybují např. **u rodiny s jedním nebo dvěma dětmi okolo 10 000 Kč** za místnost, připlácí se však za další spotřebiče (TV, lednice) a praní.¹⁰ Na rozdíl od jiných ubytoven se v této ubytovně platí vratná kauce 1000 Kč a před podepsáním smlouvy je nutné složit minimálně polovinu měsíčního nájmu.

Informanti podávali rozporuplné informace o tom, zda opravy vyřizuje správce či oni sami. V ubytovně panují podle tvrzení informantů poklidné vztahy, dříve však byla na ubytovně často zásahová nebo protidrogová jednotka, byla zde rozšířená prostituce a drogy, proto sem správce vždy hned volal při jakémkoli problému policii. Starosta Čankovic v článku citovaném výše zmiňuje starosti obce s přestupky (krádeže, rvačky, krádež televize z ubytovny). Pokud ubytovaní vytvoří dluh, dle informantů už se do ubytovny nemohou vrátit. Mohou být vykázáni, i pokud dělají hluk. Pokud byli někteří z Čankovic vypovězeni, skončili například na ubytovně U Krkavce v Chrudimi.

Na ubytovně si lidé nemohou povídat na chodbě nebo se scházet ve společných prostorách, protože správce vyžaduje klid a podle informantů si **děti mohou hrát pouze za ubytovnou** (před ní je to zakázané) a kvůli tomu na ně rodiče nevidí. Zakázáno je i hlasité pouštění hudby a děti nesmějí křičet, ani malé miminko. Na druhou stranu se správce snaží udržet kolem ubytovny klid a pořádek, aby nevznikaly stížnosti od sousedů z bytovek a sousedí (dle výše zmíněného článku) jeho snahu oceňují. Hluk vadí i některým samotným informantům.

V Čankovicích jsme zaznamenali odlišný přístup k romským dětem. Děti si podle informantů nemohou hrát nejen před ubytovnou, ale ani na dětském hřišti, údajně kvůli hluku, **nemohou chodit do školky a školy v blízkém Hrochově Týnci** a informanti jsou tak nuceni dovážet děti ještě dále. Po dobu jejich přítomnosti ve škole na ně někteří rodiče čekají, aby neprojezdili benzín navíc, a jsou tak blokováni v dalších aktivitách.

Budoucnost ubytovny není jistá, areál bývalého cukrovaru koupila nyní firma Bramac a majiteli se nabízí možnost pronajmout jednotlivé pokoje nebo celou ubytovnu právě Bramacu, který bude potřebovat ubytovat své zaměstnance.

¹⁰ Ceny, které uvádí ubytovna na svých stránkách, jsou následující: samostatné ubytování na dvoulůžkovém pokoji 4.680 Kč, 2 dospělé osoby na dvoulůžkovém pokoji 6.300 Kč, 2 dospělé osoby + 1 dítě do 15 let 7.875 Kč, ubytování na 4lůžkovém pokoji se počítá individuálně dle ceníku, například ubytování 2 dospělých osob a dvou dětí 9.360 Kč. Připlácí se za půjčení lednice 300 Kč nebo vlastní lednici 100 Kč, zapůjčení televize 300 Kč nebo vlastní televizi 100 Kč. Praní v automatické pračce 1 cyklus 30 Kč bez pracího prášku, 40 Kč s pracím práškem, WiFi a parkování zdarma.

5.3.3.4 Kazuistiky – Rozhovory z ubytovny v Čankovicích

Pro obyvatele ubytovny je pobyt zde čistým východiskem z nouze. Považují ho za přechodný, i když zde někteří bydlí delší dobu. Potkaly jsme zde rodiny, kterým nedávno vyhořel vlastní dům v blízké obci, i rodiny, které přišly například ze severních Čech za svými dětmi. Bydlí zde prarodiče starající se o svá vnoučata v souvislosti se smrtí nebo závislostí svých vlastních dětí. Trajektorie některých našich informantů byla např. rodinný dům na vesnici, byt v Chrudimi a zdejší ubytovna.

Pro mnohé je ubytovna nejhorším bydlením, které zatím zažili. Na otázky o spokojenosti s bydlením jsme dostávaly odpovědi negativní či vyhybavé: „*Pokoj máme malej, ale je v pohodě. Lepší než pod mostem.*“ Obyvatelé si stěžují na malé pokoje, sdílení koupelen, hluk, ale i špatnou čistotu a mají v souvislosti s nevhodným prostředím obavy o své děti. Opravy si řeší buď sami, nebo jim s nimi pomáhá správce. Manžel jedné informantky, krom toho, že chodí do práce, vypomáhá v ostatních bytech s opravami a dostává za to menší finanční výpomoc, která se jim strhne z nájmu. Obyvatelé si příliš nevšímají ostatních lidí, raději se starají o své věci a rodinu a snaží se vyhybat se konfliktům. Lidé se na ubytovně neustále mění, hodně se jich sem stěhuje z Chrudimi a okolí, ale někteří jsou i zdaleka.

Co se financí týče, považují zdejší ubytování za **drahé**. Informanti platí za tři nebo čtyři osoby v **pokoji 10 000 měsíčně**, což je na tak malý prostor hodně. Jedna čtyřčlenná rodina musí vyžít s následujícím rozpočtem: **invalidní důchod 3490; hmotná nouze 1820; příspěvky na děti 4500 a stravenky v hodnotě 2500. Dohromady to činí 12 310 Kč, tedy čtyřčlenné rodině zbývá jen něco přes 2000 Kč na měsíční výdaje.** Za místní garsonku s vlastním WC a kuchyňkou platí jiná čtyřčlenná rodina 12 500 měsíčně.

Děti některých našich informantů (ne u všech jsme zjišťovali, kam jejich děti chodí) chodí do školy do jiného města – škola v Hrochově Týnci nebere děti z ubytovny v Čankovicích. Tito informanti se snaží přestěhovat do toho města, kam jejich děti docházejí do školy. Vysněným bytem dalších informantů s dětmi by byl byt 2+1 nejlépe někde na Chrudimsku, ale při hledání vidí největší problém právě v tom, že jsou Romové. Snaží se spolupracovat s městem, kde si zažádali o byt, ale zatím marně.

5.3.3.5 Ubytovna U Krkavce, Chrudim

Tato ubytovna má pověst „nejhorší“ a taktéž nejkoncentrovanější ubytovny ve městě. Původně prý byla na úrovni, avšak dnešní hygienická situace ubytovny není dobrá. Ubytovna poskytuje **52–55 lůžek**. V ubytovně žijí lidé různého původu i věku včetně seniorů, jsou zde i některé větší rodiny, které nešlo z důvodů velikosti místností ubytovat na městské ubytovně. Přes den lze potkat na ubytovně především ženy, muži nejsou přítomni z důvodu pracovní činnosti.

Všichni naši informanti se shodují na **výši nájmu, který činí 4100 Kč a pro dítě 3700 Kč na měsíc**. To je i o 500 Kč více než co uvádí ubytovna na svých webových stránkách, tedy „1 osoba na 6 a více nocí 120 Kč“. Pokud jsou ceny opravdu takové, musela by například jedna zde bydlící rodina se čtyřmi dětmi platit za pobyt v tomto neluxusním prostředí plných **23 000 Kč**, za což by si mohli, nebýt romská rodina s obtížným přístupem na trh s byty, dovolit velmi slušné bydlení. U cen za pračku jsme zaznamenali ceny od 20 Kč do 35 Kč. Informanti shrnují, že na ubytovně je „*vše o penězích*“, tedy za vše se musí platit. Za grilování, které ubytovna nabízí i na svých webových stránkách, požaduje majitel 1000 Kč s poukazem na to, že jde o chráněnou oblast (toto však na stránkách zmíněno není). Dále došlo například ke zvýšení nájmu za instalaci lina místo koberce, aniž by se zvýšila kvalita bydlení. Obyvatelé nejsou spokojeni s přístupem majitele. Neověřené informace mluvily i o tom, že majitel, pokud mu chybí peníze, je chodí vybírat po lidech i mimo jejich pravidelné platby. Po ubytovně se nese **fáma, že zařízení se bude zavírat. Nikdo neví, co na tom je pravdy, všichni mají ale obavy, kam by šli, pokud by tomu tak bylo.**

V ubytovně se opětovně vyskytovaly štěnice. Hygiena vše prověřila a ubytovna kontrolou prošla, avšak později se opět objevily, údržba tedy není prováděna důsledně. Na vině mohli být i klienti, kteří se nezbavili zamořeného nábytku. Kromě **špatné hygienické situace** jsme v porovnání s ostatními ubytovnami zaznamenali i **nejméně transparentní režim zařízení** (krom různých nejasných příplateků chyběla některým lidem, se kterými spolupracují sociální pracovníci, smlouva o ubytování) a vyskytují se zde rovněž častější **konflikty** mezi obyvateli.

5.3.3.6 Kazuistiky – rozhovory z ubytovny U Krkavce, Chrudim

Informanti vidí jako velkou nevýhodu tohoto bydlení vysoký nájem za naprosto **nevyhovující bydlení, a to především pro děti**. Ani poloha zařízení není ideální, podle jedné maminky to mají děti do školy daleko a cesta není bezpečná. Mladší informanti bez dětí jsou s polohou spokojenější. Všichni obyvatelé, se kterými jsme mluvili, by se rádi odstěhovali, pokud by měli kam. Někteří však nemají trvalý pobyt ve městě, případně se obávají, že by jim na městský byt nestačily finance. Někteří v této provizorní situaci žijí dlouhodobě – na ubytovně jsme potkali i obyvatele, kteří zde bydlí již léta.

Ohledně hygienické situace potvrzují obyvatelé výskyt štěnic. Některým obyvatelům vadí, že i přes zákaz zde lidé chovají zvířata, která mohou přispívat k horším hygienickým podmínkám. Opravy v zařízení probíhají pomalu. Dále poukazují: „*Není to tu hygienické, záchod je společný. Je tady jedna pračka pro všechny a byli tady i feťáci, už nejsou, ale museli jsme s nima prát.*“

Zajímaly nás také vztahy mezi spolubydlícími. Receptem na přežití je starat se jen sám o sebe: „*Konflikty jsou tady pořád, ale já si jich nevšímám,*“ nebo „*Nemám problém s ostatními. Nikoho si tu moc nevšímám,*“ případně „*Nejvíc mi tady vadí Cigáni, ale já jsem věčně zavřená doma, takže ať si každý dělá, co chce.*“

Na ubytovnu se její současní obyvatelé dostali kvůli nemožnosti sehnat jiné bydlení (bariéra kauce, odmítnutí v souvislosti s romským původem), zadlužení či kvůli

zdravotním problémům, které jim znemožňují pracovat, což se týká i velmi mladých osamělých lidí. Na ubytovně však žijí i senioři, které dostaly do dluhů jejich děti.

5.3.3.7 Ubytovna Nová Rozhledna, Chrudim

Informace k této ubytovně jsme získaly díky rozhovoru vedoucí výzkumu s paní správcovou. Objekt má jednoho majitele a část je pronajímána i ZŠ a MŠ. Původně šlo o internát SŠ. Ubytovna je jen pro muže a má kapacitu 70 lůžek. Pokoje jsou většinou 3lůžkové, několik 2lůžkových je za příplatek. Ubytovna je zrekonstruovaná, čistá, moderně a vkusně vybavená.

Je plně naplněna především zahraničními dělníky, **místních lidí bez domova je zde ubytováno asi pět**, většinou s trvalým pobytem na místním úřadě. Po špatných zkušenostech s předchozími bydlícími nechce paní správcová přijímat starší lidi (měli tu ubytované, kteří spíše potřebovali pečovatelskou službu, tu nemůže správce suplovat a například je krmit) a lidi závislé na alkoholu (následkem pobytu byly nepoužitelné matrace a pokoje). Svoji filosofii shrnula slovy „**Kdo se fláká a dělá bordel, toho neberu.**“ I se zahraničními dělníky (nejčastěji rumunskými) však řeší časté prohřešky vůči hygieně. Někteří ubytovaní odtud odešli do komerčního bydlení u nádraží.

Zaměstnavatelem ukrajinských dělníků je Transporta. Rumunští dělníci vyrábějí pera k autům. Přicházejí i zedníci a obkladači, lidé, kteří budují v Transportě kovárnu. Ubytovávají se i vietnamští dělníci, nejde však o rodinnou migraci. Ve vedlejším objektu byli do nedávna vojáci, kteří se vraceli z mise, nyní je objekt prázdný. Do roku 2013 objekt sloužil i jako ubytovna pro „civilisty“.

5.3.3.8 Další ubytovny a lokality hodné pozornosti

Krom městské ubytovny v Chrudimi, ubytoven U Krkavce a Nová rozhledna, které jsme osobně navštívily, uvádíme ještě informace o dalších lokalitách, které byly zmiňovány v rozhovorech se sociálními pracovníky.

Problematické bývalo **ubytování naproti nádraží** (ulice ČS armády), kde majitel neměl část prostor ve sklepě zkolaudovaných jako byty a lidé zde bydlící nemohli v těchto prostorách obdržet dávky hmotné nouze. Situace se zlepšila před dvěma lety, kdy proběhla rekonstrukce, více se začalo dbát na hygienu a hodně lidí se odstěhovalo. Co se cen týče, pohybovaly se například u 7 lidí 14 tisíc Kč za jednu místnost.

Dalšími ubytovnami v Chrudimi jsou ubytovna U Pivovaru (dříve Relax) na ulici Obce Ležáků (2 apartmány pro 10 lidí, cena kol. 130 Kč/noc), která má být kvalitní, stejně tak jako ubytovna v Morašicích (21 osob, 7 pokojů, dlouhodobé ubytování 150 Kč/noc). Ubytovna DisTherm na Čáslavské ulici nabízí 15 míst s dlouhodobým ubytováním mezi 115–150 Kč/den. Dříve zde bydleli i lidé na hmotné nouzi, nyní spíše dělníci. Dále v Chrudimi funguje Hotel Centrál v Husově ulici, což má být slušnější ubytovna. Nepotvrzené ubytování je poblíž sladovny.

V okolních obcích zmiňujeme další možná ohniska sociálního vyloučení. V **Chrasti** podle tvrzení sociálních pracovníků existuje velká koncentrace chudších rodin. Některé z nich bydlí ve vlastních domech. V **Hrochově Týnci** se zavřela ubytovna, nový majitel ji rekonstruuje a nově tam již nechce ubytovávat rodiny nebo lidi na hmotné nouzi. Dva kilometry od Hrochova Týnce se nacházejí **Čankovice**, které jsou detailně popsány výše. V **Prachovicích** propouštěly cementárny, lidé přišli o práci a bydlí někteří i ve velmi špatných podmínkách (maringotka). V nouzi se nacházejí některé osoby na sídlišti Zahradní.

V **Heřmanově Městci** se nachází ubytování, které vlastní soukromá firma. Bydlení zde je problematické z toho důvodu, že jen část objektu je zkolaudovaná na byty. Na nezkolaudovanou část se musí též opakovaně posílat kontrola stavebního úřadu. Kvůli **nezkolaudovanému** ubytování lidé zde bydlící **nedosáhnou na příspěvek na živobytí, a tudíž ani na doplatek, nemohou si zde zapsat trvalý pobyt.**

5.3.4 Shrnutí

Situace rodin je nejvíce stabilizována v obecních bytech, nejhůře jsou na tom rodiny v ubytovnách. Obyvatelé obecních bytů jsou většinou rádi, že mají střechu nad hlavou, i když v některých případech jsou pro ně byty malé. Na rozdíl od soukromých bytů **jsou obecní byty cenově dostupné, avšak řada rodin na ně nedosáhne** kvůli tomu, že nemají v místě trvalý pobyt nebo dostatečně **nesplňují podmínky** přidělení. Informanti často nerozumí tomu, proč byt nedostali. **Soukromé byty pro chudé rodiny jsou často předražené a běžnou tržní cenu převyšují i dvakrát.** V Chlumci platila rodina za nekvalitní byt bez WC 18 tis. Kč, jinde (viz rozhovor s Probační a mediační službou) osmičlenná rodina 2+1 za 17 tisíc Kč. Vyskytují se **nekvalitní byty** (bez WC) **a kvůli finanční situaci rodin dochází k přelidnění. Nejčastěji se do nekvalitního a předraženého bydlení dostávají romské rodiny. Vstup do bytů blokuje pro nízkopříjmové rodiny rovněž kauce.**

Existuje řada rodin, která **dlouhodobě žije mimo byty, v azylových domech a na ubytovnách.** Jejich situace je **mnohem méně stabilní než situace rodin v bytech,** v azylových domech nemohou zůstat déle než rok. Střídají tak různé azylové domy a ubytovny, v nichž nejsou vhodné podmínky pro děti a pobyt zde je stresující. Samotné stěhování je psychicky i finančně náročné a neumožňuje navázat vazby v místě.

Většina klientů (spíše klientek) chrudimského **azylového domu o 30 lůžkách** řeší kombinaci nízkých příjmů a bydlení. Ročně se zde vystřídá okolo **70 klientů,** v rámci nichž se zvyšuje počet obětí domácího násilí. O azylový dům je velký zájem a existuje pořadník. Informantky jsou s azylovým domem spokojeny, cítí se zde bezpečně a chválí jeho služby i přístup personálu. Řada z klientů využívá i pomoc terapeuta. Pro rodiny je **bariérou pro získání bydlení kauce a diskriminace, dluhy u města, případně absence trvalého pobytu** (ačkoli ve městě mohou žít už i 20 let). **Samoživitelky s dětmi si rovněž hledají hůř zaměstnání,** ať již z důvodů nezájmu zaměstnavatele, nebo špatné možnosti skloubit péči s prací. Zaznamenaly jsme stížnosti na špatně nastavenou otevírací dobu školek. V době otevření školky již často běží pracovní doba. Naším návrhem je **zřídit jednu školku nebo alespoň třídu, která by měla otevřeno dříve.**

Klienti se bohužel do azylového domu **vracejí**, někdy přicházejí už i děti původních klientů. Někteří klienti jsou evidováni u vzdáleného úřadu práce a mají problém finančně pokrýt cestu a získat tak dávky. Azylový dům má potíž získat finance od okolních obcí, ze kterých občas rodiny pocházejí. Organizace má na starosti ještě **dům na půli cesty pro mladé** v Hrochově Týnci a zde se rovněž, stejně jako u seniorů, vyskytuje **největší potíž** s klienty, kteří mají **kombinaci handicapů** (snížený intelekt, poruchy chování, u většiny klientů psychické potíže apod.).

Ubytovny mají oproti místnímu azylovému domu horší standard bydlení, nevyžadují však od obyvatel povinnou spolupráci se sociálními pracovníky. **Městská ubytovna** v Chrudimi je v porovnání s ostatními ubytovnami ještě na slušné cenové a hygienické úrovni. Poskytuje ubytování 66 osobám, většinou romským rodinám. Ročně je evidováno okolo **70 žádostí o ubytování, avšak většina není uspokojena. Nejhůře se shání bydlení pro vícečlenné rodiny**, není na to prostorově zařízena ubytovna ani městské byty. Stejně jako do azylového domu i do městské ubytovny se lidé vrací, například z neúspěšných pokusů o nájem bytu, a tak ubytovna plní důležitou funkci prevence úplného bezdomovectví. Lidé z městské ubytovny si stěžují na dlouhé vzdálenosti do centra, na dojíždění do práce do Pardubic a rušení klidu dětmi. Někteří si podali žádost o městský byt, ale nerozumí tomu, proč ho nedostali.

Pro děti má přítomnost na ubytovnách negativní následky. Děti nemají prostor pro učení a hraní, v nepodnětném prostředí dochází k přirozenému přebírání životních vzorů z okolí a nevytváří se motivace pro změnu situace. Sociální pracovníci jsou přesvědčeni, že by **většina rodin zvládla s podporou sociálních pracovníků bydlet v bytě a chtěly by pro motivované rodiny mít možnost nabídnout slušnější bydlení.** Lidé jsou z nemožnosti změnit svoji bytovou (a pracovní) situaci smutní a rezignovaní, setkávají se s diskriminací. Ubytovna v péči oddělení sociální prevence a pomoci je **velký přínos, ale zároveň administrativní a koordinační zátěží, takže při případném navyšování bytů v gesci odboru by se muselo vyřešit, kdo se o ně bude starat.**

V ubytovně v Čankovicích u Hrochova Týnce bydlí mnoho rodin s dětmi, kapacita ubytovny je až 120 osob. Bydlí zde jak romští, tak neromští podnájemníci. Romské děti z ubytovny podle informantů nemohou na místní hřiště a do školy a školky v Hrochově Týnci, a tak je rodiče náročně dovážejí jinam. Ubytovaným vadí hluk, hygienické podmínky a přístup pana správce a často mají potíže se sháněním jiného bydlení kvůli svému původu.

V ubytovně U Krkavce v Chrudimi s kapacitou až 55 lůžek je problémem domluva s majitelem a jeho netransparentní stanovování cen i výklad řádu ubytovny. Obyvatelé ubytovny se shodují na **špatném technickém a hygienickém stavu** budovy (štěnice) a podivují se také nad zdraženým nájmem, jelikož nespátřují pozitivní změnu v kvalitě svého bydlení. **Protože je nájem počítán na osobu, částky za větší rodiny mohou být velké** – například 6členná rodina může platit 23 000 Kč za místnost bez příslušenství. Zejména pro romskou rodinu však často není jiné východisko než platit předražené bydlení. Nájem v této ubytovně dosahovaly v porovnání s jinými zařízeními nejvyšších částek. Dle výpovědí informantů mezi sebou obyvatelé ubytovny nemívají přátelské vztahy. Na základě

našich zjištění doporučujeme promyslet způsoby, jak z ubytoven dostat zejména rodiny s dětmi.

5.4 Zdravotně postižení

Problematiku zdravotního postižení jsme částečně zmínily již v otázce bydlení seniorů. Nyní se zaměříme na informace, které jsme získaly od organizací, jež se věnují duševnímu zdraví a osobám s mentálním a jiným handicapem. Nejvíce naléhavý je v současnosti nedostatek bytů pro lidi s duševním onemocněním.

5.4.1 Organizace Péče o duševní zdraví

Tato organizace napomáhá duševně nemocným klientům při osvojování dovedností k bydlení a zprostředkovává tréninkové byty. Největší část jejích klientů tvoří lidé, kteří patří do diagnostického okruhu F2 (schizofrenie, schizoafektivní poruchy, psychóza apod.). Druhou, menší část, tvoří lidé trpící poruchami nálad (maniodeprese apod.). Poslední část klientů tvoří lidé, kteří spadají do oblasti F4 (lidi trpící úzkostí, neurotické poruchy a jiné).

Organizace poskytuje rehabilitační péči a cca 60 % její práce probíhá v přirozeném prostředí klientů. Pracovníci klienty doprovází, jezdí k nim domů a pracují i s jejich rodinou. Organizace spolupracuje s ambulantní psychiatrií, s psychiatrickým oddělením a se spádovou Psychiatrickou nemocnicí Havlíčkův Brod. Organizace se snaží o to, **aby její klienti byli hospitalizováni co nejšetrněji a co nejkratší dobu**. Dále se také snaží, **aby návrat z hospitalizace nebyl pro klienty šokem**. Při tom spolupracuje se širokým sociálním okolím klienta, jako jsou rodina a přátelé.

Středisko v Chrudimi se stará pouze o klienty z okresu Chrudim. Existují ještě další pobočky organizace v Pardubickém a Královéhradeckém kraji, objevují se i žádosti o umístění klientů z oblastí mimo tyto kraje. Z důvodu omezené kapacity jsou však tyto žádosti odmítnuty.

5.4.1.1 Problémy klientů s bydlením

Vlivem své nemoci se klienti dostanou často do dluhové pasti, kdy nejsou například schopni pracovat, platit nájem, udržet si bydlení nebo si při dlouhodobé nemoci trvající od mládí **neosvojí návyky k bydlení**. Proto zůstávají bydlet dlouhodobě u rodiny. V momentě, kdy rodiče zestárnou, klientům tyto návyky chybí.

Problém s bydlením nastává i u klientů, kteří jsou dlouhodobě hospitalizováni. **V nemocnici mohou strávit i několik let nejen kvůli své nemoci, ale i kvůli tomu, že nemají kam jít**. Nemocnice své pacienty nemůže propustit na ulici. Klient takto dlouhodobě zavřený v nemocnici **přichází o osvojené dovednosti**. Svět venku se mění a klient se obává, zda by samostatné bydlení zvládl. Organizace se pak snaží klientovi bydlení sehnat a podpořit ho na cestě k samostatnosti.

5.4.1.2 Tréninkové byty

Organizace má v Chrudimi **tři tréninkové byty** se sociální rehabilitací (nejde o chráněné bydlení), kde klienti mohou bydlet až tři roky. Ještě se však nestalo, aby

klient odešel z tréninkového bytu dříve, např. po dvou letech. Po uplynutí doby někdy pomůže rodina, která doplácí nájem nebo zajistí klientovi byt. Někteří klienti přecházejí i do **městských bytů, avšak těch je nedostatek**. Za celou dobu trvání služby se organizaci podařilo **ubytovat okolo 10 lidí**.

Poptávka po tréninkových bytech s pomocí je velká. Organizace tuto poptávku nemůže pokrýt a **ročně musí odmítnout kolem osmi lidí**. Kdyby léčebny nevěděly, že mají plno, byla by podle informantky poptávka daleko vyšší. V nemocnici v Havlíčkově Brodě je mnoho lidí, kteří nemají kam jít. Někteří hospitalizovaní klienti by klidně šli bydlet do ubytoven, ale i ubytovny jsou plné, a pokud se zaměstnanci ubytovny dozvědí, že se klient léčí s nějakou psychickou nemocí, tak jej odmítnou.

O tom, jestli klient získá tréninkový byt, či nikoliv, rozhoduje závažnost onemocnění¹¹, příjem a konkrétní situace klienta. Služba nezanikne tím, že klient získá bydlení, mohou s klientem pracovat i na jiných dovednostech samostatného života. Spolupráce je individuální a u každého člověka jinak dlouhá. Tréninkové byty využívají momentálně klienti ve věku 25–35 let, organizace však měla i klienty starší 50 let.

Tréninkové byty mají velikost garsonky pro jednoho člověka. Jeden z tréninkových bytů podporují pracovníci každý den osm hodin. U ostatních tréninkových bytů je po nastěhování frekvence podpory jednou denně, třikrát do týdne a potom se postupně rozvolňuje. Klienti platí nájem v plné výši včetně energií. Je tedy důležité, aby klienti měli zajištěný nějaký příjem, což bývá někdy problém.

5.4.1.3 Kazuistika – Příklad úspěchu

Největším úspěchem pro organizaci je stabilizace mladého muže, který z důvodu onemocnění ukončil své studium na střední škole ve třetím ročníku. Celé dny tehdy netečně proseděl doma. Poté co rodiče zestárli, se klient rozhodl, že chce zkusit bydlet sám. Nejprve za ním zaměstnanci organizace rok dojížděli, poté získal tréninkový byt, ve kterém bydlí dodnes. Ze začátku ho zaměstnanci navštěvovali každý den, nyní jen jednou za čtrnáct dní. Dnes má klient práci na zkrácený úvazek, zvládne si nakoupit a přemýšlí o tom, že by si našel přítelkyni. I léčba, kterou nyní má, mu vyhovuje. Má zažádáno o městský byt.

5.4.1.4 Potíže se získáváním dávek na bydlení

Nárok na dávky na bydlení závisí na výši příjmu. Pokud má klient vyšší důchod nebo má důchod a částečně si přivydělává, dávky nedostává. **V případech tréninkových bytů nemá klient nárok na příspěvek na bydlení, neboť tréninkové byty patří městu. Organizace tak nemůže poskytnout svým klientům nájemní smlouvu, která je podmínkou získání příspěvku na bydlení, ale pouze podnájemní smlouvu.** Klientovi pak zbývá možnost požádat o méně stabilní příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení v rámci dávek hmotné nouze.

¹¹ Podle tzv. škály GAF – Global Assessment of Functioning, kterou stanovila Světová zdravotnická organizace.

5.4.1.5 Plány do budoucna

V současnosti (červen 2018) organizace hledá do svého týmu zdravotníka. Podle informantky je důležité dostat lékaře přímo do domu klienta, včasný zásah pomáhá zmírnit klientovu nemoc. Pokud by se vyskytla možnost zažádat o **další tréninkový byt**, rádi by ho získali. Spolek v Chrudimi má sice pouze osm zaměstnanců, ale čtvrtý tréninkový byt by ještě zvládli pokrýt.

5.4.2 Rytmus Východní Čechy, o. p. s.

Organizace pomáhá lidem s handicapem. Nabízí službu sociální rehabilitace, která má podslužbu podpora zaměstnávání a službu podpory samostatného bydlení. Chrudimská pobočka organizace pokrývá okresy Chrudim a Pardubice. Ostatní okresy Pardubického kraje pokrývá pobočka v České Třebové. Rozhovor byl proveden s ředitelkou, některé informace jsou převzaty z webových stránek.

Organizace pracuje s klienty, kteří mají zdravotní či sociální znevýhodnění a potřebují pomoc v oblasti nalezení a udržení zaměstnání. Tato služba byla založena v roce 2007, s hledáním práce už ale organizace pomáhá 18 let. V rámci této služby organizace nabízí pracovní asistenci. Organizace také pořádá různé kurzy (vaření, první pomoc, hospodaření s penězi, společenské vystupování...), komunikuje s rodinnými příslušníky, s potenciálními zaměstnavateli i s širší veřejností.

5.4.2.1 Pomoc s bydlením

Dále pracuje organizace s lidmi, kteří mají mentální znevýhodnění a kteří potřebují pomoc v oblasti **samostatného bydlení v běžném prostředí**. Služba podporující samostatné bydlení byla založena v roce 2015. Touto službou prozatím prošlo kolem **10 klientů**, poptávka po této službě na Chrudimsku a Pardubicku není příliš vysoká. Organizace ve velké míře také komunikuje s rodiči klienta, kteří se často samostatného bydlení svého potomka bojí a kteří jsou jeho opatrovníky. S využitím služeb ale samozřejmě musí souhlasit klient. Cílem je, aby klienti mohli žít běžným způsobem, bez pomoci pracovníků nebo jen v nezbytně nutném případě s přirozenou podporou. Organizace nemá vlastní chráněné či tréninkové byty. Zhruba polovina klientů této služby (počet klientů je opravdu malý) si žádá o příspěvky na bydlení. S mírou postižení souvisí i výše příspěvků na péči a důchodů apod. Klienti této služby neměli příliš vysoké příjmy a potřebovali pracovat, aby se mohli osamostatnit.

Organizace pomáhá se vším – od nalezení bytu až po přestěhování – v rámci služby sociální rehabilitace bezplatně. Pokud je již klient přestěhovaný, tak je služba podpory samostatného bydlení zpoplatněná. Cena je 100 Kč na hodinu, v realitě je to ale do výše příspěvku na péči. Kvůli zpoplatnění mnoho klientů již do služby podpory samostatného bydlení nenastoupí. Obecně klienti bydlí buď sami, nebo s rodiči, nebo v chráněném či ústavním zařízení (domov pro osoby se zdravotním postižením – DOZP). Klientela není stabilní, protože když klient služby již nepotřebuje, s organizací se loučí.

5.4.2.2 Spolupráce s jinými organizacemi

Organizace spolupracuje s organizací, která se stará o duševně nemocné, s ústavními zařízeními v kraji, s organizací, která pracuje se znevýhodněnými skupinami, s některými charitami, s chráněnými bydleními... tedy skoro s každým, kdo má obdobnou cílovou skupinu. Organizace někdy bývá vnímána jako konkurent například některými denními stacionáři, protože když klient najde práci, nemá potřebu chodit do stacionáře. Pokud to ale klient chce nakombinovat, tak to lze. Konkurencí tedy být nemusí, ale někdy jsou takto vnímáni.

5.4.2.3 Problém s transformací domovů pro osoby se zdravotním postižením

Pardubický kraj v roce 2015 schválil Strategii transformace příspěvkových organizací Pardubického kraje v oblasti sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením a duševním onemocněním¹², ve které se ukládá službám zvyšovat kapacity pro podporu samostatného bydlení, které má na transformaci domovů osob se zdravotním postižením navazovat. Nedostatek uživatelů na Chrudimsku je možná zapříčiněn tím, že v myšlení některých pracovníků je zakořeněno, že z DOZP se musí klient přesunout nejprve do chráněného bydlení a teprve poté do podpory samostatného bydlení. Tím klient může ztrácet čas, ačkoliv by mohl již žít o stupeň výše. **V DOZP tak zůstává mnoho klientů, kteří mohli už několik let žít „normálně“.**

Na Českořebrovsku se pracovníci setkávají s tím, že nemohou pro klienta najít vhodný byt, případně klienti nemají s kým bydlet či hledají malé bydlení. Pracovníci vnímají **nedostatečnou nabídku malých bytů**. Na Pardubicku a Chrudimsku se naráží i na **finanční nedostupnost**. Co se týče **městských bytů**, tak se o ně žádá, ale jsou zde **čekací lhůty nebo klient nesplní kritéria**. Více tedy klienti bydlí v soukromých bytech. **Ideální by bylo, kdyby si město zřídilo nové městské byty.**

5.4.3 Shrnutí

Organizace Péče o duševní zdraví by uvítala, kdyby mohla disponovat dalšími tréninkovými byty, kam by mohli umísťovat klienty, se kterými následně pracují a učí je osvojit si dovednosti ohledně bydlení. Zároveň by potřebovali další zaměstnance, aby tyto byty pokryli. V současné době při stavu zaměstnanců by zvládli dohromady čtyři tréninkové byty, zatím mají tři. Poptávka po bytech je velká a musejí **odmítnat mnoho zájemců (min. 8 ročně)**.

Jako největší problémy cílové skupiny lidí s duševním onemocněním vidíme **dlouholeté hospitalizace pacientů i kvůli tomu, že „nemají kam jít“**, dále je problém s vyloučením psychicky nemocných klientů ze společnosti a podnájemní smlouvy tréninkových bytů. Člověk, který trpí psychickou nemocí, shání hůř

¹²https://www.uspza.cz/soubory2/1184_strategie_transformace_-_po_pk_-_schvaleny_dokument_pk_21.12._2015.pdf

zaměstnání a v případě nouze „střechu nad hlavou“. Jakmile se zaměstnavatel, majitel bytu či ubytovny dozví, že se jedná o psychicky nemocného, odmítne ho. Poskytování podnájemních smluv klientům je potíží proto, že **pro získání příspěvku na bydlení potřebují mít klienti nájemní smlouvu, nikoliv podnájemní**. Protože organizace může klientům dávat pouze podnájemní smlouvu, o možnost příspěvku na bydlení přicházejí.

V porovnání se situací duševně nemocných se nám nejeví situace mentálně postižených tak kritická. Můžeme říci, že organizace Rytmus má malou klientelu, co se týče služby podpory samostatného bydlení. Bydlení podporuje i služba sociální rehabilitace. Poptávka po bydlení může být menší i z toho důvodu, že **v domovech osob se zdravotním postižením dosud nedošlo k větší transformaci a uvolňování klientů do samostatného bydlení**. Organizace naráží na to, že **chybí menší a zejména finančně dostupné byty**, a podpořila by, kdyby město rozšířilo svůj bytový fond.

5.5 Osoby navracející se z institucí – výkon trestu, dětské domovy apod.

5.5.1 Děti přicházející z náhradních forem výchovy

OSPOD eviduje v ORP Chrudim následující počty zletilých:

Tab 19: Počty zletilých v evidenci OSPOD 2015–2017

Rok	2015	2016	2017
Náhradní rodinná péče	5	18	9
Ústavní výchova	6	1	7

Ne vždy se sociálním službám povede udržet se v kontaktu s dětmi z náhradních forem výchovy poté, co tyto dovrší 18 let. Například v roce 2017 kontaktovalo obecního sociálního pracovníka nebo kurátora pro dospělé **5** čerstvě zletilých (z celkově 16), kteří opustili náhradní formu výchovy (3 z ÚV, 2 z NRP). Pokud mají být tito mladí zachyceni službami pro dospělé, je **potřeba je před skončením ústavní výchovy či náhradní rodinné péče osobně seznámit s návaznou službou** (např. kurátorem pro dospělé). Na Oddělení sociální prevence a pomoci v Chrudimi se jedna z pracovníků zaměřuje na děti, kterým končí ÚV, a jedna na děti, kterým končí NRP. Obě spolupracují s OSPOD. S těmito mladými, kteří vyhledají návaznou pomoc, řeší zejména témata **bydlení, peněz a práce**. Spolupracují s Domem na půl cesty (Pestalozzi). Někteří mladí vypadávají ze systému, protože „mají dost sociálek“.

Je možné, že některé z dětí, které si prodlužují pobyt v chrudimském Dětském domově se školou z důvodu studia na učilišti, po ukončení ústavní výchovy zůstane nadále v Chrudimi (i když třeba pocházejí z jiné obce). U DDS se však tato informace dále neověřovala.

Jak již bylo zmíněno, pro děti přicházející z náhradních forem výchovy existuje **Dům na půl cesty** v Hrochově Týnci. Zde jsou snad kapacity dostačující v rámci možností. Podle rozhovorů v organizaci Pestalozzi se mění složení klientů tohoto domu (viz rozhovor v rámci kapitoly Azylový dům) a mladí dospělí dnes mají mnohem častěji **poruchy chování a většinou i psychiatrické diagnózy**, takže je péče o ně náročnější. Kombinace různých poruch a potíží zhoršuje šanci najít bydlení.

5.5.2 Lidé propuštění z výkonu trestu

O osobách navracejících se z výkonu trestu mluvila vedoucí výzkumu s vedoucí Probační a mediační služby (PMS) a doplňkově i s organizací Romodrom. Doplňkové informace jsme získaly od kurátorky pro dospělé z odboru sociálních věcí.

Místní PMS nemá území totožné s ORP, její soudní okres zasahuje i přes hranice kraje. Na veškerou agendu zde fungují 3 pracovníci, což je málo. PMS se stará o řadu klientů, aktivních spisů je nyní **222**, z 90 % jde o klienty – muže. Nejčastěji jde o **podmíněné odsouzení s dohledem** – kolem 200 klientů, s průměrnou délkou trestu 2,5 až 3 roky. U těchto odsouzených je nutné vědět, kde se zdržují. U **podmíněně propuštěných** z vězení (**40 klientů**) se **bydlení řeší častěji**. Dohled nad nimi trvá až 7 let. Dále mají na starosti mediace a mládež (10 mladistvých) a jednoho klienta

mají v domácím vězení. PMS dohlíží rovněž i na obecně prospěšné práce (39 klientů) a jiné alternativní tresty – pokud odsouzený může zůstat s rodinou, bytová situace se neřeší. **Většina klientů PMS i kurátorky pro dospělé je zadlužená.** K plánovanému zavádění náramků podotýkají, že toto opatření je pro rodinu velmi stresující (náramek začne pípat v momentě, kdy odsouzený překročí hranice bytu, tedy nemůže ani jít vynést koš, na víkendy zůstává doma atd.).

Většina trestů se týká neplacení alimentů, druhé v pořadí je maření výkonu trestu a mají tu i násilné trestné činy. Násilníky učí rozpoznat konfliktní situaci a odesílají je následnou péčí dalším institucím (např. terapie v Pestalozzi). U žen jde například o majetkovou trestnou činnost (nedodávání položek z e-shopu, který si zařídily na mateřské). U neplacení alimentů je téměř 100% recidiva. Zadlužení je často kombinováno s nelegální prací a jde o začarovaný kruh. Sociální pracovníce mužům domlouvají, aby neznásobovali své závazky, tedy děti. Lidé odsouzení za maření výkonu trestu se také „vracejí“.

PMS přijímá cca 20 nových klientů měsíčně, **bydlení řeší měsíčně cca s 10 klienty.** Osoby navracející se z výkonu trestu si mohou přát nalézt bydlení v různých částech ČR. Pokud se nevracejí k rodině, snaží se je umístit do dvou provozoven s ubytovny v kraji, které neposuzují negativně záznam v trestním rejstříku. Pokud by však chtěli v těchto lokalitách zakotvit nastalo, měli by zřejmě potížit najít něco stabilnějšího. **Věznice nyní propouští ve velkém z důvodu přeplnění,** včetně Valdic, kde je trestána násilná činnost. S hledáním bydlení **nejsou úspěšní u romské komunity.** Někteří propuštění jdou bydlet i na noclehárnu. **Kapacita je nyní všude plná.**

Vedoucí PMS mluví o tom, že její klienti jsou často **obětí obchodu s ubytováním,** objevily se i **podvody s kaucemi,** podvedenými byli romští klienti, kterým kauce nebyla vrácena. Klienti se většinou **nedostanou do bytů od obce,** problémem je bezdlužnost a místní příslušnost, případně i dlouhé čekací lhůty. Odkázání jsou pak na drahé ubytovny, případně obdobně **drahé soukromé byty,** pokud už se do nich dostanou (8 členná rodina v 2+1 platila **17 tisíc Kč**): Vedoucí služby tuto situaci komentuje: *„Ptám se svých klientů, proč do toho jdou, ale asi nemají jinou možnost. Pak mi tu pláčou, že majitel je pes.“* Největší problém s ubytováním mají větší rodiny. Měla ale i klienty, kteří nezvládali starost o byt (například málo větrali) a stav bytu se pak zhoršil. Příkladem rozhovoru s klienty, do jejichž životů zasáhl výkon trestu, je náš rozhovor s propuštěným mužem na noclehárně a jeho ženou, která je nyní s dětmi v azylovém domě, protože za nepřítomnosti muže nezvládala platit nájem – viz kapitola 5.1.2 *Rozhovory v noclehárně* a kazuistika *Azylový dům – žena se 4 dětmi (muž v noclehárně).*

Kurátorka pro dospělé z odboru sociálních věcí za loňský rok **2017 spolupracovala se 64 osobami** propuštěnými z výkonu trestu. **Minimálně polovina z nich podle ní řeší, kam se vrátit,** což je podobný poměr jako v PMS. Často se nastěhují ke kamarádovi nebo na ubytovnu. Kurátorka pro dospělé s klienty probírá potřebná témata již před propuštěním z výkonu trestu a navštěvuje je ve věznicích. Poskytuje jim i např. seznam ubytoven. Některé pracovní agentury rovněž nabízejí práci lidem se záznamem v rejstříku trestů. V případě podmíněčného propuštění chce soud vědět, zdali budou mít zajištěné bydlení a zaměstnání.

5.5.3 Shrnutí

Ročně opustí náhradní formy výchovy cca 10–20 dětí. Zhruba třetina z nich kontaktuje sociální pracovníky a někteří z nich využijí bydlení v Domu na půl cesty v Hrochově Týnci. Zde by měly být kapacity dostačující. Péče o ně je dnes mnohem více náročná, protože mají častěji poruchy chování a psychiatrické diagnózy. Největší **potíž najít bydlení** mají **klienti s kombinovanými poruchami**.

U osob navracejících se z výkonu trestu se řeší bydlení s **10 klienty měsíčně**, což představuje polovinu klientů. Počet klientů, zejména podmíněčně propuštěných, nyní narůstá, protože **věznice jsou plné a propouštějí**. S těmito klienty se řeší bydlení častěji než u jiných kategorií (podmíněné odsouzení s dohledem apod.). Většina klientů je zadlužených, po propuštění jdou do ubytoven nebo na noclehárnu, do bytu se nedostanou. **Kapacita zařízení je však plná**. Někteří klienti, zejména romští, u kterých se nedaří nalézt ubytování, se stávají obětí **obchodu s ubytováním i podvodů s kaucemi**.

6. Migrace lidí v bytové nouzi

V kraji probíhá spíše rezidenční migrace mezi obcemi, větší migrace mimo kraj nebyla zaznamenána, krom některých rodin např. v Čankovicích. **Pokud se v jedné obci v kraji sníží možnost ubytování (zavře se ubytovna apod.), kolují bývalí obyvatelé po kraji.** Informanti popsali několik takových „koleček“ svých klientů. Z Luže šli lidé do Skutče a pak do Chrudimi. Dalším ukázkovým kolečkem je městský byt v Chrudimi – městská ubytovna – soukromá ubytovna Chrast – ubytovna Čankovice – ubytovna U Krkavce.

Migraci vyvolala i rekonstrukce oblasti před nádražím s přispěním evropských fondů, kde kdysi vlastnil byty podnik Transporta. Byly zde původně pro „elitu“, ale se snižujícím se standardem ubytování se lidé začali přesouvat do atraktivnějších panelových domů. Město na přelomu 80. a 90. let údajně v oblasti začalo koncentrovat romské obyvatele, kterých se dle některých rozhovorů „zbavilo“ po rekonstrukci této oblasti. Někteří z těchto lidí se přesunuli do Hrochova Týnce, na městskou ubytovnu nebo na ubytovnu v Čankovicích a dosud nebyli schopni získat standardní bydlení a stabilizovat tak svoji situaci. Typické migrační kolečko je též ubytovna, neúspěšný pokus získat nájemní bydlení a opět ubytovna.

Co se migrace lidí v hmotné nouzi týče, přesouvají se na úřadu práce pouze **3 až 4 spisy za měsíc**. Toto číslo je stabilní a nezvyšuje se. Lidé hledají bydlení v rámci celé České republiky a nejde o nějaké opakující se lokality, ze kterých by se migrovalo. Jde zejména o migraci mezi ubytovnami. Nejvíce se migruje v rámci ubytoven v regionu a jde o místní lidi. Ti se zkouší uchytit v různých typech bydlení v Pardubickém kraji, a pokud jim bydlení nevyjde, vracejí se zpět. Úřad práce podepisuje cca 2 stěhovací protokoly měsíčně. Jde o osoby, které odcházejí z působnosti kontaktního pracoviště Chrudim. Mohou se stěhovat do jiného okresu, do jiného kraje, ale také v rámci okresu, tzn. pod jiná kontaktní pracoviště ÚP, jako jsou Hlinsko, Skuteč nebo Třemošnice.

Někteří lidé také **migrují bez toho, aby se přihlašovali na místní úřad práce** nebo měnili trvalý pobyt, který mají na místním úřadě. Pokud klienti odejdou z Chrudimi, s doručováním písemností těmto klientům je problém. Pokud naopak přijdou do Chrudimi a jsou vedeni na jiném vzdálenějším ÚP, je pro ně velmi **nákladné přijet si pro vyplacení dávek**, takže buď finance utratí za cestování, nebo si pro dávky někdy ani nedojedou a zůstávají bez prostředků (blíže viz rozhovor s pracovníkem organizace Pestalozzi v kapitole o Azylovém domě).

Chrudim, Na Větrníku – Pár v bytové nouzi ze severu Čech

Časté stěhování je typické pro téměř všechny klienty, kteří nebydlí v bytech. Zde přinášíme jen jednu kazuistiku, která je o migraci mezi kraji. Oslovili jsme paní kolem 35 let, která nám řekla, že na sídlišti nežije dlouho.

Paní bydlí s přítelem a přistěhovala se ze severu Čech. Dostala se do tíživé situace a přišla o bydlení, proto se snažila najít město, které by nebylo tak velké a kde by bylo cenově dostupné bydlení. Zprvu bydlela na ubytovnách, poté se dostala právě do tohoto bytu, dle jejích slov: „Byla to velká náhoda. Už jsem chtěla s přítelem odjet

pryč, byla jsem domluvená na bydlení nedaleko Svitav, ale tohle je pro nás lepší. Přítel tu má příbuzné a chceme jim zůstat nablízku.“

Co se financí týče, paní má brigádu a její přítel chodí do práce. Přesná čísla jsme se nedozvěděly, paní nám ale řekla, že by na tom mohli být mnohem hůř, a proto se snaží brát věci tak, jak jsou.

Výhody bydlení vidí v tom, že nemají tak velké problémy s placením, s ostatními nájemníky se snaží vycházet, navíc žijí v blízkosti bydliště příbuzní jejího přítele a má tak nějakou podporu (vlastní rodiče již nemá). Nevýhodou bydlení jsou menší prostory a to, že má delší cestu do centra města, kde má brigádu. Do budoucna by paní chtěla do bytu, který by byl blíž centru Chrudimi, jinak se stěhováním příliš nespěchá. Je ráda, že má kde bydlet.

6.1 Shrnutí

Migrace mimo kraj není příliš výrazná, **běžné jsou však migrace mezi různými typy ubytoven a nestandardního bydlení**. Rodiny kolují po okrese z jednoho ubytování do druhého a do různých ubytoven a azylových domů se vracejí. Migraci může vyvolat uzavření ubytovny či výpovědi z bytů. Místní **úřad práce** eviduje **3–4 spisy** přesunuté z jiných úřadů měsíčně. Někteří klienti si po stěhování nezmění úřad práce, nemají pak ale finance na to, aby si dojeli pro dávky.

7. Organizace poskytující konzultace a tréninkové bydlení

Některé organizace specializované na určitou cílovou skupinu jsme popsaly již v předchozích kapitolách, nyní zmíníme zbývající organizace s obecnými službami na podporu bydlení.

7.1 Organizace Šance pro Tebe

Organizaci představujeme s pomocí údajů poskytnutých ředitelkou organizace a sociálními pracovníci. Klíčová pro nás byla spolupráce se sociálními pracovníci v regionu, které nám zprostředkovaly návštěvu klientů. Organizace poskytuje sociální (6 registrovaných sociálních služeb) a podpůrné služby (předškolka, dobrovolnictví, šicí dílna a obchod, komunitní aktivity atd.) dětem, mládeži a rodinám. Pomáhá lidem, kteří obtížně zvládají svoji sociální situaci – rodinám ohroženým sociálním vyloučením, mládeži trávící volný čas na ulici nebo rodičům řešícím výchovu svých dětí. Organizace provádí terénní práci v mnoha sociálně vyloučených lokalitách okresu.

Potíže s bydlením má většina klientů organizace – jde o nevhodné bydlení, dluhy spojené s bydlením, vícečetné domácnosti, pro které se těžko shání bydlení nebo se řeší časté stěhování a jeho dopad na rodiny klientů. Bydlení získávají klienti obtížně z důvodů nízkého příjmu spojeného s nezaměstnaností, z důvodů romské etnicity, nebo životního stylu, který není přijatelný pro pronajímatele. Sociální dávky jsou často jediným zdrojem příjmu rodin. Vysoké nájemné na ubytovnách není hrazeno z dávek v plné výši a klienti tak částku doplácí z dávek na živobytí, potíží dělá i výplata ve stravenkách. Současně je problém i veřejná služba a odpracování hodin pro veřejný prospěch. Klienti dle ředitelky rovněž nemají dostatečné pracovní návyky a motivaci.

U každého klienta organizace vyhodnotí individuálně jeho situaci s ohledem na jeho potřeby a navrhne další postup v rámci zasíťování ve spolupráci s úřadem práce, nadacemi, azylovými domy, hledá se ubytování i v komerčních nájmech a na ubytovnách. Většina klientů pak nějaké bydlení najde. Lidé často migrují za dostupným bydlením. K migraci v uplynulém období přispěl i zánik dvou soukromých ubytoven v Hrochově Týnci. Klienti se často přesouvají mezi jednotlivými ubytovnami nebo azylovými domy (i cyklicky). **Organizace do budoucna plánuje další terénní služby a rozšíření pomoci rodinám v nouzi v menších obcích ORP. Organizaci by pomohlo získání tréninkových sociálních bytů.** Paní ředitelka si netroufla odhadnout počet lidí v bytové nouzi, ale domnívá se, že v současné době je mnoho těchto lidí „skrytých“.

Sociální pracovníce Šance pro Tebe, která studentky doprovázela, měla **ve své databázi přes 50 klientů**. Nejezdí za nimi každý den, ale navštěvuje je velmi často. Její klienti jsou různorodí: od těch, kteří poslouchají její rady ohledně pracovních příležitostí a práci si hledají, případně nějakou brigádu mají, po ty, kteří práci nehledají. Někteří klienti pracují, avšak „na černo“. Sociální pracovníce se jim snaží vysvětlit, aby si našli práci oficiální.

7.2 Farní Charita Chrudim

Rozhovor byl proveden s paní ředitelkou, některé informace jsou převzaty z webových stránek. Jedná se o organizaci, která pomáhá všem, kteří pomoc potřebují. Pomáhá nemocným a starým lidem, mentálně, tělesně, psychicky či zdravotně postiženým, bezdomovcům, týraným dětem aj. Poslání této organizace je univerzální a základy jsou čerpány z Kristova příkladu a z tradice organizace.

Charita poskytuje ošetrovatelské, pečovatelské služby, které zahrnují i půjčovnu kompenzačních pomůcek, dále provozuje občanskou poradnu. Organizace jezdí do okolních vesnic vzdálených do 15 km od Chrudimi. Služby, které charita poskytuje, jsou částečně financovány ze sbírky, kterou organizace pořádá jednou ročně. Protože se organizace zabývá problematikou bydlení jen v občanské poradně, zaměřily jsme se právě na ni. Bohužel se nám nepodařilo získat rozhovory s klienty, neboť ti do poradny docházejí anonymně.

7.2.1 Občanská poradna

Posláním a principem poradny je poskytovat pomoc a rady všem lidem, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální situaci. Do poradny chodí oběti domácího násilí, oběti trestné činnosti, osoby s různým druhem onemocnění a postižením, osoby v krizi, rodiny s dětmi, senioři, imigranti aj. Dále se poradna zaměřuje na lidi, kteří neznají svá práva, dostupné služby, povinnosti a nejsou schopni vyjádřit a obhájit své potřeby a oprávněné zájmy. Jedná se o nezávislou, nestrannou, bezplatnou a důvěrnou pomoc. Cílem poradny je poskytovat odborné sociální poradenství, které přispívá k vyřešení problému skrze individuální přístup.

Poradna je zaměřena na klienty ve věku od 16 do 80 a více let. Řešené situace se mohou týkat majetkoprávních vztahů a náhrady škody, oblasti bydlení, právní ochrany a systému, ochrany spotřebitele, rodiny a mezilidských vztahů, pracovně-právních vztahů, pojištění, sociální pomoci a dávek, finanční problematiky, školství či zdravotnictví.

Služby jsou složeny z preventivní a nápravné části. Preventivní část se snaží předcházet nebo odstranit příčiny nepříznivých podmínek. Nápravná část se snaží o řešení nebo zmírnění důsledků, které vyplývají z problémů. Poradna poskytuje své služby telefonicky, elektronicky či osobně. Poradnu klienti využívají na doporučení sociálních pracovníků či odboru sociálních věcí. Dále se o poradně dozvídají od přátel, lékařů či z webu. Podle výroční zprávy za rok 2017 poradnu navštívilo **723 klientů** a bylo položeno 833 dotazů. Z toho **58 % dotazů se týkalo finanční a majetkové oblasti a dluhů**. Někteří klienti docházejí do poradny opakovaně.

7.2.2 Problém s bydlením

Většina klientů, která dochází do poradny, má domácnost ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví. Menší část klientů potom žije v podnájmu, zřídka do poradny dochází někdo, kdo žije na ulici, popřípadě na ubytovně, v noclehárně či azylovém domě. Pokud do poradny přijde klient, jenž má problém s bydlením, je odkázán na

příslušná místa (organizace nebo úřady, které pracují s danou skupinou a řeší dané problémy).

Do problému s bydlením se na Chrudimsku podle informantky **dostávají zejména lidé, kteří mají problémy s dluhy**. Podle informantky je v dnešní době hlavním důvodem zadluženosti nezodpovědnost a lehkovážnost. Lidé si pořizují nesmyslné půjčky, nemyslí na budoucnost a na to, jak zabezpečit rodinu apod. Dříve za zadluženost mohl především úraz, ztráta zaměstnání, ovdovění a jiné. Do zadluženosti se dostávají nejvíce mladí lidé svým nezodpovědným chováním, nebo často také **staří lidé, kteří mají nefunkční rodinu či na „stará kolena“ rozdají vše, co mají, svým dětem**. Dále se **zadlužují spíše ženy než muži, a to především v souvislosti s počtem dítěte**.

Organizace nemá žádné tréninkové byty, ani o pořízení bytů neuvažuje. Poradna doporučuje, aby se klienti vyhýbali soukromým ubytovacím zařízením, která bývají přehnaně drahá, a spolupracovali například s městskou ubytovnou a jinými městskými typy bydlení.

7.3 SOPRE ČR, o. p. s.

O organizaci jsme již mluvily v souvislosti s noclehárnou a denním centrem pro osoby bez domova a bez přístřeší, které provozuje. Krom těchto služeb poskytuje organizace i třetí službu – sociální aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Služba v ambulantní podobě má kapacitu 20 klientů a terénní práce 10 klientů. Je určena pro osoby žijící ve vyloučených komunitách, rodiny s dětmi od tří let a rodiny pocházející z etnických menšin. V rámci této služby poskytuje organizace možnost ubytování v **pěti tréninkových bytech** (1 byt má pronajatý od města Chrudim, 1 od soukromého majitele v Chrudimi a 3 od soukromých majitelů v Prachovicích). Za klienty dojíždějí sociální pracovníci zhruba dvakrát týdně, starost o byty je ale náročná zejména co se údržby týče a odhadu slušných nájemníků. Organizace podstupuje značné riziko při pronajímání – dluhy na nájmu nebo energiích mohou přivést organizaci do potíží, protože se stává garantem úhrad pronájmu a služeb. Zároveň v rámci služby provází rodiny a poskytuje jim finanční a jiné poradenství. Jen jedné rodině za posledních deset let, která touto službou prošla, se podařilo získat nájemní byt, ne ani tak proto, že by jiné rodiny byly neschopné slušně bydlet, ale protože **„byty nejsou“**.

7.4 Romodrom, o. p. s.

Organizací experimentujících s hledáním ubytování pro klienty na volném trhu je v regionu Romodrom, který pokrývá zejména Skutečsko, Luži a Proseč, případně podporuje osoby navracející se z výkonu trestu. Organizace provozuje **Program podpory standardního bydlení**, což není sociální služba, ale **zásluhová nenáročná služba, jejíž podmínkou je aktivita a spolupráce klienta na náročném prověřování i při kontrolách a podpoře po nastěhování** (pro klienty i jejich sousedy), otevřená komunikace o vlastních příjmech a **ušetření na kauci**. Současně se poskytuje pracovní a dluhové poradenství. Tato služba není pro všechny klienty, ale je možné jí nabídnout nerezignovaným klientům s dostatečnými

příjmy, pro organizaci je rovněž poměrně finančně náročná a náklady na jednoho přestěhovaného klienta jdou do desítek tisíců. Se službou pomáhá realitní makléřka, která komunikuje s majiteli a snaží se vyjednat možnost ubytování pro klienty, kteří mají jinak jen mizivou šanci získat ubytování. Byt si pronajímá přímo klient, případně i organizace. Služba je krom Pardubického kraje přístupná i v kraji Olomouckém a v Ostravě. Od počátku služby byli z **97 zájemců** v kraji nakonec schopni ubytovat **15**, což je okolo 16 %. Díky vyjednávání s majiteli se podařilo umístit i některé romské rodiny, jindy se povede snížit kauci ve výši tří nájmů na jeden.

Krom této služby pracuje organizace s klienty, kteří se navracejí z výkonu trestu. Pro ně hledají **jakékoli stabilizační bydlení**. Začínají s nimi pracovat již 6 až 3 měsíce před koncem trestu a pak hledají levné ubytovny v kraji. Počet těchto klientů je např. **4 lidi ročně**.

7.5 Shrnutí

Sít' organizací, které se starají o různé cílové skupiny, považujeme za dostatečnou. Významnou roli v pomoci s hledáním vhodného bydlení hraje ve městě organizace Šance pro Tebe. Vzhledem k tomu, že klienti organizací se **přesouvají za levnějším bydlením i mimo město, případně kolují po regionu, upozorňujeme na potřebnost sociální práce i v okolních obcích** (někdy je potřeba jít „za klienty“, se kterými se dlouhodobě pracuje). Vítráme proto plán organizace Šance pro Tebe rozšířit terénní služby i do menších obcí okresu. I organizaci Šance pro Tebe by **pomohlo získání tréninkových bytů**.

Organizace Charita se nezabývá službami v terénu, ale poskytuje poradenství ve své Občanské poradně. Problém s bydlením mají podle ředitelky Charity lidé, kteří jsou **zadlužení**. Dluhů se týkalo 58 % dotazů (tedy cca 483) položených poradně v minulém roce. V dnešní době se, podle informantky, lidé zadlužují především kvůli lehkovážnosti. Dalším důvodem zadluženosti je snížení příjmu, ať už **ztrátou zaměstnání, jako důsledek úrazu** apod. Do zadluženosti se dostávají ve velké míře mladí lidé svým nezodpovědným chováním, nebo také **staří lidé**, kteří mají nefunkční rodinu či na „stará kolena“ rozdají vše, co mají, svým dětem. Tendence zadlužit se mají dále spíše ženy než muži, a to především v souvislosti s **početím dítěte**. Klientovi se dostává pomoci skrz poskytnuté rady a odkázání na další místa.

Organizace SOPRE ČR poskytuje kromě noclehárny i možnost ubytování v 5 tréninkových bytech. Konstatuje však, že starost o byty je pro organizaci velmi náročná a riziková, co se údržby a výběru nájemníků týče. **Rodinám se po tréninkovém bydlení většinou nedaří sehnat nájemní byt**, protože bytů je málo a zvláště nejsou k dispozici pro určité kategorie klientů.

S ubytováním klientů v komerčním bydlení experimentuje v kraji organizace Romodrom. Ta má pro výběrové klienty s dostatečnými finančními prostředky náročný **program podpory standardního bydlení, při kterém pomáhá i realitní makléřka**. Díky programu se povedlo ubytovat 15 domácností, některé i romské, do standardních bytů. Krom tohoto programu provozuje i službu **stabilizačního bydlení** pro osoby, které se navracejí z **výkonu trestu**.

V okrese existují různé služby v oblasti podpory bydlení. Organizace poskytují jak poradenství v kanceláři, tak terénní programy, které za klienty vyjíždějí: Existuje i možnost podpořit dovednosti a stabilizovat klienty v několika tréninkových bytech. Zájem o tréninkové byty je velký. **Některé organizace by rády počet bytů navýšily**, jiné jsou plně zaměstnány starostmi o stávající byty. Jako **největší problém se jeví sehnat následný nájemní byt**, a to i pro klienty zcela schopné v bytě bydlet. Důvodem bývá finanční bariéra kauce a v některých případech diskriminační přístup.

8. Závěr

Město Chrudim se vyznačuje zvyšující se poptávkou po bydlení. Bytů na realitním trhu je málo, chybějí větší **byty**, a vzhledem k růstu cen začínají být pro některé obyvatele **nedostupné**, zejména pro cca **desetinu obyvatel pohybujících se s příjmy pod hranicí chudoby**. Procento lidí žijících v nájmu se zvyšuje a populace města stárne (v posledních deseti letech přibýlo seniorů o třetinu). Výzkum identifikoval jako nejohroženější skupiny obyvatel **velké rodiny, samoživitelky** (ty mají méně financí než úplné rodiny a třetina jich je pod hranicí chudoby), **seniory s malým důchodem a zadlužené občany** obecně. V současnosti **nemá** podle úřadu práce **na zaplacení svého bydlení** kolem **340 domácností**, což činí celkem 880 lidí a cca 3,8 % populace města. Tato populace je ohrožena ztrátou bydlení v případě zhoršení finanční situace.

V dnešní době dochází k **prohlubování krize v bydlení** ve většině cílových skupin zejména kvůli zvyšování finanční náročnosti a nedostupnosti bydlení. **Nejhorší je situace na ubytovnách**, kde mohou být ceny za ubytování i dvojnásobné než za nájemní byty (setkaly jsme se i s cenami 17 000 Kč nebo i kolem 20 000 Kč za jednu místnost pro větší rodinu). Z obav před „byznysem s chudobou“ poklesly doplatky na bydlení vyplácené státem do ubytoven, avšak ceny ubytovného se nesnížily a informanti je musejí doplácet z jiných zdrojů. Rodiny z ubytoven nemají šanci dostat se do klasických nájemních bytů mj. kvůli kauci a neochotě pronajímatelů. V oblasti dávek na bydlení se plánují další škrt.

Město poskytuje potřebným svých **481 bytů**, **uspokojí však ročně jen cca desetinu** žadatelů. Nemá dostatek **bytů pro větší rodiny** a neposkytuje byty osobám s trvalým pobytem mimo město, zadluženým u města a s nevypořádaným jménem při rozvodu. V některých domech fungují domovníci a město by rádo jejich činnost rozšířilo. Osvědčuje se rychlé přidělování jednotek na ubytovně a v azylovém domě akutním případům i pronajímání několika tréninkových bytů nevládním organizacím. Organizace svým klientům poskytují individuální míru podpory, aby si klienti byt udrželi a stabilizovala se jejich situace.

Lidí vyloženě bez domova je kolem 30 osob a oproti předchozím letům bývá na **noclehárně většina lůžek zaplněna i v letních měsících**. Nejčastěji mezi nimi nalezneme osoby zadlužené, z jedné třetiny osoby invalidní a se zdravotními potížemi, z jedné čtvrtiny se závislostí na alkoholu. Lidé zde hospodaří často jen s dávkou životního/existenčního minima (3410 Kč / 2200 Kč), což neumožňuje dosáhnout ani na městský byt. Přes den mohou lidé bez domova pobývat v denním centru, není zde však možnost si uvařit či odpočinout.

Mezi lidmi bez domova se objevují i **senioři, kteří finančně nedosáhnou na pobytová zařízení, a těchto lidí bude do budoucna přibývat**. Pokud bychom měly shrnout problematiku bydlení **seniorů (a zdravotně postižených)**, krom seniorů bez důchodu (a s Alzheimerem či závislostí), jsou na tom nejhůře ti, kteří jsou **mladší a nemají nárok důchod**, jsou bez příjmu, mají dluhy na VZP a mají další zátěže typu **psychická porucha, pohybové postižení, zdravotní problémy či závislost**. Potíže tedy dělá jakákoli **kombinace problémů**. Někteří zadlužení či chudší senioři žijící v městských bytech či komerčních zařízeních si přivydělávají brigádami, ovšem do budoucna by to jejich zdravotní stav nemusel umožnit.

Co se týče **rodin s dětmi**, zaznamenaly jsme **přelidněné, nekvalitní bydlení a předražené** (i 17–18 tis. Kč za byt, na některých ubytovnách zřejmě i více) zejména v případě bydlení romských rodin, do bytové nouze se však propadají i neromské rodiny a jednotlivci. Pro některé rodiny je bariérou pro získání lepšího bydlení kauce a diskriminace, dluhy u města, případně absence trvalého pobytu (ačkoli ve městě žijí už třeba 20 let). O místní **azylový dům** je velký zájem a **nemůže uspokojit veškeré žádosti**. Vzrůstá počet obětí domácího násilí. Někteří klienti se do azylového domu bohužel vrací. Klientky azylového domu mají potíže se zapojit do pracovního procesu vzhledem k otevírací době školek. Tři čtvrtiny klientů též rády využijí terapeutické služby. Lidé s psychickými obtížemi jsou i mezi mladými dospělými z dětských domovů a lidmi bez domova.

Městská ubytovna má rovněž plno a odmítá žádosti o ubytování. Krom ní jsme navštívily ubytovnu v Čankovicích, chrudimskou ubytovnu U Krkavce a na zahraniční dělníky zaměřenou ubytovnu Nová Rozhledna. I přes nevhodné podmínky jsou jejich obyvatelé rádi za střechu nad hlavou a obávají se, že by se mohli stát bezdomovci v případě uzavření ubytovny. Celkově velmi **nevhodná je přítomnost dětí na ubytovnách**. Sociální pracovníce jsou přesvědčeny, že by **většina rodin zvládla s podporou sociálních pracovníků bydlet v bytě**, a chtěly by pro motivované rodiny mít možnost nabídnout slušnější bydlení.

Na **schopnost udržet si bydlení při dostatečné podpoře** poukazují i nejnovější výsledky brněnského projektu „Rychlé zabydlení rodin s dětmi,“¹³ kde byla **po půl roce úspěšnost 95 %**, přičemž ani nešlo o lidi speciálně vybrané pro svoji motivaci, ale vylosované z celkového počtu rodin bez domova. Získání slušného bydlení znamená pro domácnosti a pro veřejné instituce podle tohoto výzkumu **zlepšení zdravotního stavu** rodin (méně plísňí v bytě, méně užívaných antibiotik...) a **ušetření veřejných financí**. Například v oblasti výjezdů ambulance a hospitalizací bylo u padesáti domácností oproti kontrolní skupině ušetřeno 25 výjezdů ambulance a 19 hospitalizací. V porovnání s bydlením na ubytovnách znamená pro většinu osob získání slušného bytu přístup k vlastní teplé vodě, koupelně, toaletě a kuchyni, zvýšení podlahové plochy na jednotlivce, možnost dětí mít svůj stůl na přípravu do školy (do budoucna se ve výše zmíněném výzkumu sleduje i možný sekundární efekt na školní docházku) či prostou možnost celé rodiny se v klidu vyspat (klidnější prostředí plus možnost odděleného spaní dětí). Stabilizované bydlení celkově snižuje úroveň stresu a zvyšuje důvěru rodin ve společnost.

Lidé na ubytovnách jsou z nemožnosti změnit svoji bytovou situaci smutní a rezignovaní, setkávají se s diskriminací nejen při hledání bydlení, ale i práce. Děti z Čankovic podle informantů údajně nemohou na místní hřiště a do školek a škol. Dochází k tomu, že v ubytovnách a azylových domech se začínají objevovat již rodiny dětí, které vyrostly v těchto zařízeních. Ubytovna U Krkavce v Chrudimi je nejdražší a je z navštívených ubytoven v nejhorším hygienickém stavu. Ubytování se však obávají, že by mohli přijít i o toto jinak naprosto nevhodné bydlení.

¹³ Jen 2 rodiny z 50 bydlení ztratily. Ripka, Š., E. Černá, P. Kubala, R. Staněk 2018. Dopady zabydlení po šesti měsících od nastěhování. Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid Re-Housing). Ostrava: OSU.

I na Chrudimsku došlo k **vytvoření sekundárního trhu s byty**, ve kterém se pohybují lidé bez nároku na městský byt a s minimální šancí získat byt na volném trhu například z důvodů romské etnicity či nemožnosti dosáhnout na kauci. Nejde jen o ubytovny – některé rodiny rovněž žijí v nehygienických bytech, za které platí obrovské částky. Podobnou situaci konstatuje v celorepublikovém kontextu již Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR v roce 2015 od společnosti GAC – lidé stále častěji migrují mezi nevyhovujícím bydlením včetně ubytoven.

V cílové skupině **zdravotně postižených** je **alarmující situace lidí s psychickými problémy**, kteří kvůli nedostatku ubytovacích kapacit zůstávají hospitalizováni i léta. I organizaci Péče o duševní zdraví by se hodily další tréninkové byty, kam by mohli umísťovat klienty, se kterými pracují. Situace mentálně postižených je méně kritická, podpora samostatného bydlení nabízená organizací Rytmus funguje, jen je **nedostatek finančně dostupných menších bytů**.

U dětí přicházejících z ústavní péče kapacity dostačují, ale péče je dnes mnohem **více náročná**, protože mají častěji **poruchy chování, psychiatrické diagnózy, snížený intelekt či kombinaci potíží**.

Počet klientů **navracejících se z výkonu trestu a zejména podmínečně propuštěných nyní narůstá**, protože věznice jsou plné a propouštějí. Většina klientů je zadlužených, po propuštění jdou do ubytoven nebo na noclehárnu, do bytu se nedostanou. Kapacita ubytovacích zařízení je však plná. Někteří klienti se stávají obětí obchodu s předraženým ubytováním.

Migrace v cílových skupinách mimo kraj není příliš výrazná, **běžné je však kolování mezi různými typy ubytoven a nestandardního bydlení**. Protože některé rodiny se **přesouvají za levnějším bydlením mimo město**, považujeme za vhodné **rozšířit sociální práci i do okolních obcí** (což plánuje organizace Šance pro Tebe, která by rovněž ráda získala tréninkový byt).

Síť organizací, které se starají o různé cílové skupiny, považujeme za dostatečnou, patrné je však **přetížení sociálních pracovníků** města, Úřadu práce a Probační a mediační služby. Pro nejohroženější skupiny obyvatel jsou důležité služby poskytované přímo v terénu v jejich bydlišti (například aktivizační služby pro rodiny s dětmi či terénní práce), do ambulantních služeb nedocházejí tak často.

Zásadním problémem našich informantů není ani tak „neschopnost bydlet“, jako výše příjmů, se kterou nakládají. Lidé mají často **zdravotní potíže, jsou v pokročilém věku nebo se jako samoživitelé/ky starají o své děti**, což je důvod, proč nemají dostatečný přísun financí. Na tyto lidi pak také nejvíce dopadají změny v dávkovém systému a mohou být do budoucna ohroženější, protože se nemohou zapojit do pracovního procesu.

9. Doporučení

Zaměřené na různé cílové skupiny

- Snížit počet **rodin s dětmi** na nevyhovujících ubytovnách nabídnutím jakéhokoli kvalitnějšího bydlení, ideálně nekoncentrovaného v bytech.
- Nerušit ubytovny, pokud jejich obyvatelé nebudou mít funkční a finančně dostupnou náhradu. Bydlící se bojí i uzavření těch nejhorších ubytoven.
- Zlepšit hygienickou (i jinou situaci) na ubytovnách.
- Při přechodu do bytu **zajistit takovou flexibilní míru podpory sociální práce, aby si domácnosti byt udržely** a stabilizovaly se.
- Alespoň u jedné **školky ve městě zajistit delší otevírací dobu** (např. dříve od rána) tak, aby samoživitelky mohly chodit do práce, případně nabídnout nějaké organizované hlídání.
- V praxi rozhodování Rady města o přidělování bytů by mohla být posuzována **reálná situace samoživitele/samoživitelky**, aby se nemuselo čekat na oficiální rozvod s partnerem, se kterou/kterým například už nežije.
- **Udržet a dále podporovat sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi**, především pak v jejich terénní formě.
- Zajistit **bytovou kapacitu** v městském bytovém fondu i **pro větší rodiny**.
- Provéřit, zda existují dostatečné kapacity pro slušné ubytování **nízkopříjmových seniorů** a případně nějaké vytvořit (informovat se na kraji, jak je daleko jejich projekt a jaké bude mít kapacity).
- Poskytnout další **tréninkové byty** organizacím, které se starají o klienty s **psychickými** obtížemi, případně organizaci Šance pro Tebe.
- Provéřit možnost ubytování pro lidi s **kombinovanými potížemi** (zejm. u lidí bez domova, mladých dospělých a seniorů).
- Zajistit větší dostupnost **terapeutické péče**, která je stále více potřeba u všech klientů (lidé bez domova, azylový dům, mladí dospělí, osamělí senioři...).
- V denním centru pro lidi bez domova umožnit vážněji nemocným umožnit **polehávat** přes den na pohovce. Zjistit zájem o více aktivit v denním centru a případně je zavést.

Obecně

- Zvážit **přidělení několika dalších bytových jednotek do gesce Odboru sociálních věcí MěstÚ**, ale tak aby přespříliš administrativně nezatížily pracovníky, kteří už jsou nyní v podstavu (např. ve Žďáru nad Sázavou mají na starost o byty člověka z projektu operačního programu zaměstnanosti).
- Protože praxe přidělování bytů akceptuje užší profil uchazečů, než umožňují samotná pravidla formulovaná v Zásadách pro hospodaření s byty města

Chrudim, doporučujeme pro větší transparentnost **pravidla a praxi sjednotit v souladu s cíli podpory osob ohrožených bytovou nouzí.**

- **Posílit kapacity sociálních pracovníků** obce.
- Promyslet systém tak, aby se **klienti zbytečně „nezasekávali“ na určitých stupních systému bez možnosti dosáhnout na standardní byt.** Pokud má systém fungovat, musí mít **vhodné, finančně a velikostně dostupné byty** a musí **opravdu dát klientům možnost prostoupit do druhé (městský byt) a třetí fáze.** Zajistit takovou míru podpory sociální prací, aby klienti zvládli přechod do bytu a jeho udržení.
- Lépe komunikovat klientům, proč nezískali městský byt nebo jaké jsou podmínky jeho získání. **Umožnit jej získat i motivovaným klientům** z ubytovny (s podporou by zvládlo bydlet odhadem 80–90 % klientů), začít na zkoušku s jednou domácností.
- Promyslet a **nastavit různé režimy přidělování bytového fondu**, zanést změny do směrnice o přidělování bytů. Nastavit režimy tak **flexibilně**, aby byly schopny reagovat na změnu velikosti různých cílových skupin a demografický vývoj.
- **Přehodnotit bezdlužnost** v praxi přidělování obecních bytů (některé obce například zavedly určitou možnou nízkou hranici dlužnosti pro akutní klienty, kteří budou splácet).
- Zachovat velikost **bytového fondu** a přemýšlet o jeho **navýšení**. V rámci desatera problémů města Chrudim z r. 2017 je „vytvoření bytů pro zdravotně a finančně znevýhodněné“ na šestém místě a nájem z bytů nezanedbatelně přispívají do městského rozpočtu.
- Nastavit funkční systém domovníctví a rozšířit počet **domovníků** v domech obce.
- Rozšířit terénní **sociální práci do okolních obcí** (jak plánuje i Šance pro Tebe), více komunikovat s okolními obcemi a přimět je podílet se více na službách města.